

ZARZĄD
WOJEWÓDZTWA POMORSKIEGO

Regionalny Program Operacyjny dla Województwa Pomorskiego na lata 2014-2020

Projekt
do konsultacji społecznych

Data: 27.09.2013
Akceptacja: Zarząd Województwa Pomorskiego (Uchwała Nr 1016/288/13)
Konsultacje: trwają od 1 października do 21 listopada 2013
Kontakt: powp2020@pomorskie.eu www.strategia2020.pomorskie.eu

SPIS TREŚCI

Wykaz skrótów	3
Wprowadzenie	4
I. Strategia Programu	5
II. Priorytety	19
III. Plan finansowy	99
IV. Zasady wyboru projektów	101
V. Podejście terytorialne	102
VI. Obszary o szczególnych potrzebach	106
VII. System instytucjonalny	108
VIII. Koordynacja	110
IX. Warunkowość ex-ante	114
X. Ułatwienia dla beneficjentów	115
XI. Zasady horyzontalne	116

WYKAZ SKRÓTÓW

B+R	badania i rozwój
B+R+I	badania, rozwój, innowacje
COSME	Program na rzecz rozwoju konkurencyjności MŚP 2014-2020
CT	Cel Tematyczny
EFRR	Europejski Fundusz Rozwoju Regionalnego
EFS	Europejski Fundusz Społeczny
EOG	Europejski Obszar Gospodarczy
EWD	edukacyjna wartość dodana
GJ	gigadzule
GUS	Główny Urząd Statystyczny
IBnGR	Instytut Badań nad Gospodarką Rynkową
ICT	technologie informacyjno-komunikacyjne
IOB	instytucje otoczenia biznesu
ISO	Międzynarodowa Organizacja Normalizacyjna
IZ	Instytucja Zarządzająca
KE	Komisja Europejska
KPR	Krajowy Program Reform
KT	kontrakt terytorialny
kWh/MWh/GWh	kilowatogodzina/megawatogodzina/gigawatogodzina
LGD/LGR	Lokalna Grupa Działania/Lokalna Grupa Rybacka
MOF	miejski obszar funkcjonalny
MRR	Ministerstwo Rozwoju Regionalnego
MŚP	małe i średnie przedsiębiorstwa
MW	megawat
NCBiR	Narodowe Centrum Badań i Rozwoju
NFOŚiGW	Narodowy Fundusz Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej
O/K/M	ogółem/kobiety/mężczyźni
OMT	Obszar Metropolitalny Trójmiasta
OSI	Obszary Strategicznej Interwencji
OZE	odnawialne źródła energii
PARP	Polska Agencja Rozwoju Przedsiębiorczości
PFRON	Państwowy Fundusz Rehabilitacji Osób Niepełnosprawnych
PGL Lasy Państwowe	Państwowe Gospodarstwo Leśne Lasy Państwowe
PKB	produkt krajowy brutto
PI	Priorytet Inwestycyjny
POChP	Przewlekła Obturacyjna Choroba Płuc
PO IR	Program Operacyjny Inteligentny Rozwój 2014-2020
PO IŚ	Program Operacyjny Infrastruktura i Środowisko 2014-2020
PO KL	Program Operacyjny Kapitał Ludzki 2007-2013
PO PC	Program Operacyjny Polska Cyfrowa 2014-2020
PO WER	Program Operacyjny Wiedza Edukacja Rozwój 2014-2020
PPWiS	Pomorski Państwowy Wojewódzki Inspektorat Sanitarny
PSZOK	punkt selektywnej zbiórki odpadów komunalnych
RIPOK	regionalna instalacja do przetwarzania odpadów komunalnych
RLKS	Rozwój Lokalny Kierowany przez Społeczność
RLM	równoważna liczba mieszkańców
ROEFS	Regionalny Ośrodek Europejskiego Funduszu Społecznego
ROT/LOT	Regionalna Organizacja Turystyczna/ Lokalna Organizacja Turystyczna
RPO WP	Regionalny Program Operacyjny dla Województwa Pomorskiego na lata 2014-2020
RPS	Regionalny Program Strategiczny
SIO	System Informacji Oświatowej
SRWP	Strategia Rozwoju Województwa Pomorskiego 2020
SUERMB	Strategia UE dla Regionu Morza Bałtyckiego
TEN-T	Transeuropejska Sieć Transportowa
ZIT	Zintegrowane Inwestycje Terytorialne
ZPT	Zintegrowane Porozumienia Terytorialne
ZZO	zakład zagospodarowania odpadów
UP	Umowa Partnerstwa
WDB	Wartość Dodana Brutto
WFOŚiGW	Wojewódzki Fundusz Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej w Gdańsku
WOMP	Wojewódzki Ośrodek Medycyny Pracy
WPMiR	Wspólna Polityka Morska i Rybacka
WPR	Wspólna Polityka Rolna

WPROWADZENIE

Regionalny Program Operacyjny dla Województwa Pomorskiego na lata 2014-2020 (RPO WP) będzie jednym z narzędzi realizacji *Strategii Rozwoju Województwa Pomorskiego 2020* (SRWP)¹. Tematyczny zakres oraz logika interwencji RPO WP są zdeterminowane zapisami sześciu Regionalnych Programów Strategicznych² (w zakresie rozwoju gospodarczego, aktywności zawodowej i społecznej, transportu, energetyki i środowiska, aktywności kulturalnej i turystycznej, ochrony zdrowia) stanowiącymi uszczegółowienie SRWP.

RPO WP będzie współfinansowany z dwóch funduszy: Europejskiego Funduszu Rozwoju Regionalnego (EFRR) i Europejskiego Funduszu Społecznego (EFS). Szacunkowa alokacja środków UE przeznaczona na RPO WP wynosi ok. 1 672 mln EUR, z czego blisko 1 199 mln EUR to środki EFRR, a prawie 473 mln EUR to środki EFS.

Projekt RPO WP został opracowany z uwzględnieniem projektu pakietu legislacyjnego dla polityki spójności na lata 2014-2020 przedstawionego przez Komisję Europejską w 2011 roku i jego późniejszych zmian. W dokumencie uwzględniono również zapisy *Projekt Umony Partnerstwa 2014-2020*³, które stanowią podstawę kształtowania polityki spójności w Polsce w okresie 2014-2020, a także zapisy krajowych i wspólnotowych dokumentów strategicznych, w szczególności *Strategii EUROPA 2020*⁴. Dodatkowo, wykorzystano także wnioski płynące z doświadczeń w realizacji RPO WP na lata 2007-2013.

Zawartość i struktura *Projektu RPO WP* odzwierciedla m.in. sugestie Komisji Europejskiej (KE) zawarte w projekcie wzoru programu (maj 2013 r.), a także Ministerstwa Rozwoju Regionalnego (MRR) zawarte w *Szablonie programu operacyjnego 2014-2020 w Polsce z komentarzem* (wrzesień 2013 r.).

Wskaźniki zawarte w *Projekcie RPO WP* pochodzą co do zasady ze Wspólnej Listy Wskaźników Kluczowych 2014-2020 (lipiec 2013 r.). Jednak w celu lepszego oddania planowanego zakresu interwencji wykorzystano też inne wskaźniki pochodzące przede wszystkim z Regionalnych Programów Strategicznych. Zaproponowane wskaźniki, w tym ich wartości bazowe i docelowe, zostaną określone lub zweryfikowane w ramach oceny ex-ante Programu oraz strategicznej oceny oddziaływania na środowisko.

* * *

Projekt RPO WP jest kierowany do konsultacji społecznych, które potrwać od 1 października do 21 listopada br. (52 dni). Równoległe dokument będzie poddany ocenie ex-ante i strategicznej ocenie oddziaływania na środowisko. Przeprowadzona zostanie również ocena ex-ante instrumentów finansowych.

Ostateczny *Projekt RPO WP* powinien zostać opracowany w I kwartale 2014 r., a następnie skierowany do negocjacji z Komisją Europejską.

¹ Uchwalona przez Sejmik Województwa Pomorskiego w dniu 24 września 2012 r. (uchwała nr 458/XXII/12).

² Uchwalone przez Zarząd Województwa Pomorskiego w okresie 1-13 sierpnia 2013 r. (uchwały nr: 910/272/13, 912/272/13, 930/274/13, 931/274/13, 951/275/13 i 952/275/13 zm. 967/277/13).

³ Wstępny projekt z 12 lipca 2012 r.

⁴ Komunikat KE nr KOM(2010) 2020 z dnia 03 marca 2010 r.

I. STRATEGIA PROGRAMU

Poniżej przedstawiono przesłanki interwencji i oczekiwania związane z realizacją RPO WP, a następnie określono i uzasadniono jego ramy tematyczne, które odniesiono do *Strategii EUROPA 2020, Projektu Umowy Partnerstwa* i zapisów stanowiska negocjacyjnego (*Position Paper*⁵) KE do Umowy Partnerstwa.

1. PUNKT WYJŚCIA – WYZWANIA – OCZEKIWANE EFEKTY PROGRAMU

1.1. Gospodarka

Punkt wyjścia

1. Silnie rozwinięty sektor przedsiębiorstw, zwłaszcza MŚP, nie w pełni wykorzystuje swój potencjał. Wynika to z m.in. z barier w dostępie do kapitału, niewystarczającej skłonności do kooperacji, czy aktywności międzynarodowej, a także z niskiego poziomu innowacyjności firm.
2. Pozycja eksportowa pomorskiej gospodarki jest względnie silna. Istnieją jednak rezerwy w zakresie koordynacji działań na rzecz wspierania i promocji eksportu, zwłaszcza wśród MŚP, a także wykreowania specjalizacji gospodarczych regionu, które mogą umocnić jego międzynarodową pozycję.
3. Region nie należy do czołówki województw przyciągających duże inwestycje gospodarcze, zwłaszcza zagraniczne. Wynika to zarówno ze słabości rozwiązań systemowych, jak również z przeciętnej jakości i skuteczności oferty kierowanej do inwestorów zewnętrznych.
4. Rozwinięta infrastruktura instytucji otoczenia biznesu nie jest optymalnie wykorzystywana, a oferta tych instytucji nie jest w pełni rozwinięta, upowszechniona i adekwatna do potrzeb przedsiębiorstw.
5. Niski odsetek przedsiębiorstw, zwłaszcza małych, wykazuje aktywność innowacyjną, a znaczna część inwestycji w innowacje ma charakter imitacyjny. Niewiele przedsiębiorstw prowadzi też prace B+R lub korzysta z usług sektora B+R.
6. Potencjał naukowo-badawczy regionu nie jest wyraźnie ukierunkowany na cele gospodarcze, co przekłada się na niski poziom transferu i komercjalizacji wiedzy w gospodarce regionu. Oferta sektora B+R jest słabo upowszechniona wśród przedsiębiorstw. Brakuje też mechanizmów wspierających współpracę firm i ośrodków badawczych.

Wyzwanie 1

Stymulowanie inwestycji przedsiębiorstw w rozwiązania innowacyjne, wzmocnienie proeksportowo ukierunkowanych firm i klastrów gospodarczych, skuteczniejsza komercjalizacja dorobku prac B+R, poprawa jakości oferty inwestycyjnej i systemu zachęt do inwestowania w regionie.

Oczekiwane efekty Programu

1. Wzrost liczby przedsiębiorstw inwestujących w rozwiązania innowacyjne.
2. Zwiększenie międzynarodowej aktywności pomorskich przedsiębiorstw.
3. Poprawa efektywności i jakości działania instytucji otoczenia biznesu.
4. Wzrost inwestycji w obszarach aktywności gospodarczej o największym potencjale rozwoju⁶.
5. Wzrost prywatnych wydatków B+R, głównie w zakresie specjalizacji gospodarczych regionu.

⁵ Stanowisko służb Komisji w sprawie opracowania Umowy Partnerstwa i programów w Polsce na lata 2014-2020 z dnia 28 września 2012 r.

⁶ Punktem wyjścia do określenia tych branż są zapisy SRWP, gdzie zalicza się do nich: technologie ICT, energetykę, logistykę, usługi biznesowe, chemię lekką, biotechnologię, technologie *offshore* i przemysł kreatywny.

1.2. Edukacja

Punkt wyjścia

1. Region cechuje się niższym niż przeciętnie w kraju udziałem dzieci w edukacji przedszkolnej.
2. Jakość kształcenia na wszystkich etapach edukacji w regionie jest niezadowalająca, o czym świadczą m.in. utrzymujące się poniżej średniej krajowej wyniki egzaminów zewnętrznych.
3. Nie funkcjonuje dobrze zorganizowany system wspomagania pracy szkół.
4. Nie rozwinął się system ponadlokalnej współpracy i koordynacji oferty szkolnictwa zawodowego uwzględniającej ponadlokalny wymiar rynków pracy.
5. Oferta kształcenia zawodowego cechuje się niską jakością i brakiem elastyczności wobec zmiennych potrzeb gospodarki. W efekcie odnotowuje się stosunkowo niski udział absolwentów szkół zawodowych, którzy otrzymują dyplom potwierdzający kwalifikacje.
6. Oferta uczelni jest często niezwiązana z potrzebami regionalnej gospodarki, a jej atrakcyjność nie należy do najwyższych w kraju na tle innych ośrodków akademickich.
7. Niski jest poziom współpracy uczelni w regionie. Tworzą one słabe sieci powiązań zewnętrznych, co przejawia się niskim poziomem ich umiędzynarodowienia, a także słabością oferty i systemu zachęt skierowanych do studentów i naukowców z zagranicy.

Wyzwanie 2

Poprawa jakości kształcenia i ograniczanie dysproporcji w dostępie do usług edukacyjnych na wszystkich poziomach, z uwzględnieniem sytuacji na rynku pracy, w tym efektywne wykorzystanie potencjału pomorskich uczelni dla podniesienia ich konkurencyjności w kraju i na arenie międzynarodowej.

Oczekiwane efekty Programu

1. Wzrost udziału dzieci w edukacji przedszkolnej.
2. Poprawa jakości kształcenia, głównie pod kątem nabywania kompetencji kluczowych, w tym społecznych oraz ułatwiających dostęp do rynku pracy.
3. Wzrost zainteresowania nauką w ponadgimnazjalnych i wyższych szkołach zawodowych oraz wyższy poziom zatrudnialności ich absolwentów.
4. Stworzenie spójnej, nowoczesnej i elastycznej oferty edukacyjnej na poziomie wyższym, wypracowanej we współpracy między uczelniami oraz pracodawcami.

1.3. Aktywność zawodowa i społeczna

Punkt wyjścia

1. Istotną barierą rozwojową regionu jest niski poziom zatrudnienia powiązany z silnym zróżnicowaniem geograficznym popytu na pracę oraz niską mobilnością zawodową i przestrzenną mieszkańców.
2. Znaczna jest populacja biernych zawodowo, co wynika m.in. z poważnych trudności w powrocie na rynek pracy osób, które mają pod opieką osoby zależne (dzieci, seniorów, osoby niepełnosprawne).
3. Niski jest poziom świadomości mieszkańców regionu co do roli profilaktyki i zdrowego trybu życia w zapobieganiu chorobom, stanowiącym istotną barierę w wydłużaniu aktywności zawodowej.
4. Istnieją znaczące problemy z zapewnieniem powszechnego i zrównoważonego przestrzennie dostępu do wysokiej jakości specjalistycznych usług zdrowotnych w regionie.

5. Niska jest skłonność pracowników do zdobywania umiejętności, podnoszenia bądź zmiany kwalifikacji zawodowych. Brakuje silnego zainteresowania przedsiębiorstw poprawą kwalifikacji pracowników.
6. Mieszkańcy regionu wykazują ponadprzeciętną skłonność do podejmowania działalności gospodarczej pomimo licznych ograniczeń po stronie systemu wsparcia przedsiębiorczości.
7. Wysoki jest odsetek osób i rodzin wykluczonych lub zagrożonych wykluczeniem społecznym. Brakuje systemowego podejścia do realizacji wysokiej jakości usług społecznych dla tych grup.
8. Małej liczbie i słabej roli podmiotów ekonomii społecznej towarzyszy niski poziom ich samodzielności oraz duże zróżnicowanie terytorialne.

Wyzwanie 3

Zwiększenie zatrudnienia we wszystkich kategoriach wiekowych, poprawa stanu zdrowia, podniesienie poziomu aktywności społecznej i wzrost kompetencji mieszkańców dla lepszego wykorzystania potencjału wynikającego z wydłużania się życia.

Oczekiwane efekty Programu

1. Wzrost zatrudnienia, głównie wśród osób z grup defaworyzowanych.
2. Upowszechnienie dostępu do różnych form opieki nad osobami zależnymi.
3. Wzrost skuteczności działań profilaktycznych w zapobieganiu chorobom.
4. Poprawa dostępu do wysokiej jakości usług zdrowotnych.
5. Wyższy poziom uczestnictwa mieszkańców regionu w kształceniu ustawicznym.
6. Wzrost liczby mikroprzedsiębiorstw, głównie na terenach wiejskich oraz w małych miastach.
7. Zmniejszenie liczby osób wykluczonych i zagrożonych wykluczeniem społecznym.
8. Wzrost zatrudnienia w podmiotach ekonomii społecznej.

1.4. Obszary o nie w pełni uruchomionych potencjałach

Punkt wyjścia

1. W regionie istnieją liczne zdegradowane przestrzennie i społecznie obszary miejskie, które cechują się wysokim poziomem ubóstwa i wykluczenia społecznego. Pozbawione są one m.in. infrastruktury zapewniającej dostęp do istotnych funkcji i usług, a także przestrzeni publicznych stanowiących miejsce koncentracji aktywności społecznej, z którymi utożsamialiby się mieszkańcy.
2. Niektóre obszary funkcjonalne w regionie cechują się niewykorzystanym potencjałem, a jednocześnie licznymi problemami i barierami strukturalnymi. Dotyczy to m.in. terenów przemysłowych, powojennych, pokolejowych, pasa nadmorskiego, obszarów wzdłuż ważnych ciągów transportowych.
3. Region dysponuje wieloma walorami krajobrazowymi i kulturowymi, które mogą stać się podstawą dla zrównoważonego rozwoju sektora turystycznego i poprawy jakości oferty turystycznej regionu.

Wyzwanie 4

Aktywizacja obszarów depresji społeczno-gospodarczej oraz optymalizacja wykorzystania ich potencjałów (społecznego, gospodarczego, kulturowego i krajobrazowego).

Oczekiwane efekty Programu

1. Przywrócenie funkcji społeczno-gospodarczych i poprawa jakości przestrzeni publicznych na zdegradowanych obszarach.
2. Włączenie w procesy rozwojowe obszarów słabiej rozwiniętych.
3. Utworzenie nowych i wzmocnienie istniejących produktów kulturowych i turystycznych.

1.5. System transportowy

Punkt wyjścia

1. System transportu zbiorowego w regionie cechuje się niedostatecznym stopniem integracji, niskim poziomem bezpieczeństwa oraz względnie niską jakością oferowanych usług. Towarzyszy temu zły stan techniczny sieci kolejowej i infrastruktury towarzyszącej (głównie węzły integracyjne). W konsekwencji spada zainteresowanie korzystaniem ze środków transportu publicznego.
2. Na tle innych części kraju dostępność transportowa regionu jest wciąż niezadowalająca, o czym decyduje niska jakość techniczno-funkcjonalna krajowej i wojewódzkiej infrastruktury drogowej.
3. Pozycja regionu w międzynarodowych łańcuchach dostaw poprawia się w związku z rosnącym znaczeniem dwóch portów morskich TEN-T oraz innych multimodalnych węzłów transportowych (w tym port lotniczy TEN-T), w których skupia się aktywność gospodarcza o dużej wartości dodanej.

Wyzwanie 5

Osiągnięcie wewnętrznej spójności transportowej regionu, umocnienie pozycji transportu zbiorowego oraz efektywne połączenie regionalnego układu transportowego z systemem krajowym i europejskim.

Oczekiwane efekty Programu

1. Wzrost mobilności mieszkańców w skali regionalnej (transport kolejowy) i lokalnej (transport miejski) dzięki sprawnie funkcjonującej infrastrukturze liniowej i węzłowej transportu zbiorowego.
2. Usprawnienie połączeń drogowych między ważnymi ośrodkami miejskimi regionu, a także między nimi a ich otoczeniem funkcjonalnym.
3. Poprawa dostępności do liniowej i węzłowej infrastruktury transportowej o znaczeniu krajowym i europejskim.
4. Redukcja negatywnego wpływu transportu na środowisko i poprawa bezpieczeństwa w transporcie.

1.6. Energia

Punkt wyjścia

1. Region notuje duży deficyt mocy wytwórczej, co wymusza import energii elektrycznej.
2. Region posiada duże możliwości dla rozwoju energetyki odnawialnej, głównie w zakresie energii wiatru i słońca. Duże są też zasoby biomasy oraz potencjał do produkcji i wykorzystania biogazu.
3. Wysoka energochłonność gospodarki regionu jest jednym z hamulców jego rozwoju, przy czym potencjał oszczędności ciepła jest wielokrotnie wyższy od potencjału oszczędności energii elektrycznej uzyskanej w sektorze elektroenergetycznym.
4. W produkcji energii cieplnej ze źródeł systemowych kluczowe znaczenie ma węgiel. Także istotna część indywidualnych źródeł energii wykorzystuje to paliwo. Sprzyja to występowaniu tzw. niskiej emisji, przekroczeniu standardów jakości powietrza i względnie dużej emisji dwutlenku węgla do powietrza.

5. W regionie istnieją duże rezerwy związane ze zmianą postaw mieszkańców w zakresie poszanowania energii i wykorzystania OZE, w tym kształtowania postaw prosumenckich.

Wyzwanie 6

Wykorzystanie potencjału posiadanych zasobów dla poprawy bezpieczeństwa dostaw energii, racjonalizacja zużycia energii oraz redukcja środowiskowych oddziaływań związanych z jej produkcją.

Oczekiwane efekty Programu

1. Wzrost poziomu wykorzystania OZE, szczególnie w generacji rozproszonej (wzrost bezpieczeństwa).
2. Poprawa efektywności energetycznej, szczególnie w sektorze publicznym i mieszkaniowym.
3. Poprawa jakości powietrza, zmniejszenie emisji zanieczyszczeń pochodzących z produkcji energii.
4. Racjonalizacja zużycia energii przez mieszkańców oraz rozwój energetyki prosumenckiej.

1.7. Środowisko

Punkt wyjścia

1. W regionie wciąż występują deficyty w rozwoju systemów kanalizacji sanitarnej i oczyszczalni ścieków. Duże są jednocześnie dysproporcje między obszarami wiejskimi a miejskimi w zakresie dostępu do systemów odbioru i oczyszczania ścieków komunalnych.
2. System selektywnego zbierania odpadów w regionie nie jest dobrze rozwinięty. Na składowiska trafia zbyt duża masa odpadów, niski jest poziom recyklingu i odzysku odpadów. Niektóre regionalne instalacje do przetwarzania odpadów komunalnych wymagają przebudowy lub rozbudowy, a część zamkniętych składowisk odpadów wymaga rekultywacji.
3. Rosnące ryzyko deszczy nawalnych wymusza inwestycje w obiekty małej retencji wodnej i systemy odbioru, odprowadzania i oczyszczania wód opadowych i roztopowych, a także w zwiększenie powierzchni terenów biologicznie czynnych, zwłaszcza na obszarach zurbanizowanych.
4. Zwiększona antropopresja skutkuje potrzebą podjęcia działań ochronnych wobec ponadprzeciętnych na tle kraju walorów przyrodniczych i krajobrazowych regionu.
5. Istnieją duże możliwości poprawy efektywności ochrony środowiska poprzez budowanie świadomości ekologicznej mieszkańców regionu skutkującej pozytywną zmianą ich postaw i zachowań.

Wyzwanie 7

Ograniczenie presji na środowisko, poprawa środowiskowych warunków życia mieszkańców, wzrost odporności regionu na zmiany klimatu.

Oczekiwane efekty Programu

1. Poprawa jakości wód powierzchniowych.
2. Wzrost efektywności systemów zagospodarowania odpadów komunalnych.
3. Usprawnienie systemów odprowadzania i oczyszczania wód opadowych i roztopowych.
4. Skuteczne zabezpieczenie zasobów i walorów przyrodniczych i krajobrazowych.
5. Wzrost poziomu świadomości ekologicznej mieszkańców i jakości informacji o środowisku.

2. RAMY TEMATYCZNE PROGRAMU

2.1. Cele Tematyczne i Priorytety Inwestycyjne

Opisane wyżej *Wyzwania* stojące przed regionem przełożyły się na zakres interwencji RPO WP, który skupi się na 10 Celach Tematycznych (CT) i 30 Priorytetach Inwestycyjnych (PI). Zaliczono do nich:

CT 1. Wzmacnianie badań naukowych, rozwoju technologicznego i innowacji

- PI 1.1. wzmacnianie infrastruktury badań i innowacji i podnoszenie zdolności do tworzenia doskonałości w zakresie badań i innowacji oraz wspieranie ośrodków kompetencji, w szczególności o znaczeniu europejskim;
- PI 1.2. promowanie inwestycji przedsiębiorstw w badania i innowacje, budowanie sieci współpracy (...), wspieranie badań technologicznych i stosowanych, linii pilotażowych, działań w zakresie wczesnej walidacji produktów i zaawansowanych zdolności produkcyjnych i pierwszej produkcji w dziedzinie kluczowych technologii (...);

CT 2. Zwiększenie dostępu do TIK, ich wykorzystania i jakości

- PI 2.3. wzmacnianie zastosowania technologii komunikacyjno-informacyjnych dla e-administracji, e-learningu, e-integracji, e-kultury i e-zdrowia;

CT 3. Zwiększanie konkurencyjności MŚP

- PI 3.1. promowanie przedsiębiorczości, w szczególności poprzez ułatwianie gospodarczego wykorzystywania nowych pomysłów oraz wspieranie tworzenia nowych firm;
- PI 3.2. opracowywanie i wdrażanie nowych modeli biznesowych dla MŚP, w szczególności w celu internacjonalizacji;
- PI 3.3. wspieranie tworzenia i rozszerzania zaawansowanych zdolności w zakresie rozwoju produktów i usług;
- PI 3.4. wspieranie zdolności MŚP do udziału w procesach wzrostu i innowacji;

CT 4. Wspieranie transformacji w kierunku gospodarki niskoemisyjnej we wszystkich sektorach

- PI 4.1. promowanie produkcji i dystrybucji odnawialnych źródeł energii;
- PI 4.3. wspieranie efektywności energetycznej i wykorzystywania odnawialnych źródeł energii w budynkach publicznych i sektorze mieszkaniowym;
- PI 4.5. promowanie strategii niskoemisyjnych dla wszystkich typów obszarów, w szczególności na obszarach miejskich, w tym wspieranie zrównoważonego transportu miejskiego oraz podejmowania odpowiednich działań adaptacyjnych i mitygacyjnych;

CT 5. Promowanie dostosowania do zmiany klimatu, zapobiegania ryzyku i zarządzania ryzykiem

- PI 5.2. promowanie inwestycji ukierunkowanych na konkretne rodzaje ryzyka, zapewniających odporność na klęski żywiołowe oraz stworzenie systemów zarządzania klęskami żywiołowymi;

CT 6. Ochrona środowiska i promowanie efektywnego gospodarowania zasobami

- PI 6.1. zaspokojenie znaczących potrzeb w zakresie inwestycji w sektorze gospodarki odpadami tak, aby wypełnić zobowiązania wynikające z prawa unijnego;
- PI 6.2. zaspokojenie znaczących potrzeb w zakresie inwestycji w sektorze gospodarki wodnej tak, aby wypełnić zobowiązania wynikające z prawa unijnego;

- PI 6.3. ochrona promocją i rozwój dziedzictwa kulturowego i naturalnego;
- PI 6.4. ochrona i przywrócenie bioróżnorodności, ochrona i rekultywacja gleby oraz promowanie systemów ochrony ekosystemów, w tym programu NATURA 2000 oraz zielonej infrastruktury;

CT 7. Promowanie transportu zorganizowanego z poszanowaniem zasady zrównoważonego rozwoju i usuwanie niedoborów przepustowości w najważniejszych infrastrukturach sieciowych

- PI 7.2. zwiększanie mobilności regionalnej poprzez łączenie węzłów drugorzędnych i trzeciorzędnych z infrastrukturą TEN-T;
- PI 7.4. rozwój i rehabilitacja kompleksowego, nowoczesnego i interoperacyjnego systemu transportu kolejowego;

CT 8. Promowanie zatrudnienia i wspieranie mobilności pracowników.

- PI 8.2. wspieranie rozwoju przyjaznego dla zatrudnienia poprzez rozwój potencjałów endogenicznych jako elementu strategii terytorialnej dla obszarów ze specyficznymi potrzebami, łącznie z przekształcaniem upadających regionów przemysłowych oraz działaniami na rzecz zwiększenia dostępności i rozwoju zasobów naturalnych i kulturowych;
- PI 8.5. zapewnianie dostępu do zatrudnienia osobom poszukującym pracy i nieaktywnym zawodowo, w tym podejmowanie lokalnych inicjatyw na rzecz zatrudnienia oraz wspieranie mobilności pracowników;
- PI 8.7. samozatrudnienie, przedsiębiorczość oraz tworzenie nowych miejsc pracy;
- PI 8.8. równouprawnienie płci oraz godzenie życia zawodowego i prywatnego;
- PI 8.9. adaptacja pracowników, przedsiębiorstw i przedsiębiorców do zmian;
- PI 8.10. aktywne i zdrowe starzenie się;

CT 9. Promowanie włączenia społecznego i walka z ubóstwem

- PI 9.1. inwestycje w infrastrukturę zdrowotną i społeczną, które przyczyniają się do rozwoju krajowego, regionalnego i lokalnego, zmniejszania nierówności w zakresie stanu zdrowia oraz przejścia z usług instytucjonalnych do usług na poziomie społeczności lokalnych;
- PI 9.2. wspieranie rewitalizacji fizycznej, gospodarczej i społecznej ubogich społeczności i obszarów miejskich i wiejskich;
- PI 9.4. aktywna integracja, w szczególności w celu poprawy zatrudnialności;
- PI 9.8. wspieranie gospodarki społecznej i przedsiębiorstw społecznych;

CT 10. Inwestowanie w edukację, umiejętności i uczenie się przez całe życie

- PI 10.1. ograniczenie przedwczesnego kończenia nauki szkolnej oraz zapewnienie równego dostępu do dobrej jakości edukacji elementarnej, kształcenia podstawowego i ponadpodstawowego;
- PI 10.2. poprawa jakości, skuteczności i dostępności szkolnictwa wyższego oraz kształcenia na poziomie równoważnym w celu zwiększenia udziału i poziomu osiągnięć;
- PI 10.4. inwestycje w edukację, umiejętności i uczenie się przez całe życie poprzez rozwój infrastruktury edukacyjnej i szkoleniowej.

2.2. Uzasadnienie dla Priorytetów Inwestycyjnych

Poniżej przedstawiono syntetyczne uzasadnienie wyboru PI.

PI	Uzasadnienie
1.1.	Potrzeba skuteczniejszej komercjalizacji dorobku prac B+R (Wyzwanie 1).
1.2.	Potrzeba stymulowania aktywności innowacyjnej firm (Wyzwanie 1).
2.3.	Potrzeba lepszego wykorzystania usług e-zdrowia w tworzeniu podstaw dla wzrostu zatrudnienia (Wyzwanie 3).
3.1.	Potrzeba budowania oferty inwestycyjnej sprzyjającej wzrostowi inwestycji gospodarczych (Wyzwanie 1).
3.2.	Potrzeba wzmacniania proeksportowej orientacji gospodarki regionu firm, w tym grup branżowych oraz klastrów (Wyzwanie 1).
3.3.	Potrzeba stymulowania inwestycji w przedsiębiorstwach i wzmacniania klastrów (Wyzwanie 1).
3.4.	Potrzeba poprawy efektywności działalności instytucji otoczenia biznesu i dalszej profesjonalizacji ich usług (Wyzwanie 1).
4.1.	Potrzeba poprawy bezpieczeństwa dostaw energii poprzez lepsze wykorzystanie dostępnych w regionie zasobów OZE (Wyzwanie 6).
4.3.	Potrzeba zmniejszenia energochłonności regionu (Wyzwanie 6).
4.5.	Potrzeba redukcji środowiskowych oddziaływań związanych z produkcją energii (Wyzwanie 6) i potrzeba umocnienia roli transportu zbiorowego w realizacji potrzeb społecznych (Wyzwanie 5).
5.2.	Potrzeba wzmocnienia odporności regionu na zmiany klimatu (Wyzwanie 7).
6.1. 6.2. 6.4.	Potrzeba ograniczenia presji na środowisko oraz poprawy środowiskowych warunków życia mieszkańców (Wyzwanie 7).
6.3.	Potrzeba aktywizacji potencjałów związanych z materialnym i niematerialnym dziedzictwem kulturowym (Wyzwanie 4).
7.2. 7.4.	Potrzeba efektywnego połączenia regionalnego układu transportowego z systemem krajowym i europejskim oraz wzrostu spójności transportowej regionu (Wyzwanie 5).
8.2.	Potrzeba aktywizacji obszarów depresji społeczno-gospodarczej oraz optymalizacji wykorzystania ich potencjałów (Wyzwanie 4).
8.5.	Potrzeba podniesienia mobilności zawodowej i przestrzennej osób biernych zawodowo i bezrobotnych (Wyzwanie 3).
8.7.	Potrzeba rozwoju skuteczniejszego systemu wsparcia dla rozpoczynających działalność gospodarzą (Wyzwanie 3).
8.8.	Potrzeba zapewnienia różnych form opieki nad osobami zależnymi oraz upowszechnienia elastycznych form zatrudnienia (Wyzwanie 3).
8.9.	Potrzeba wzmocnienia systemu zachęt i wsparcia dla pracodawców w zakresie podnoszenia kompetencji pracowników (Wyzwanie 3).
8.10.	Potrzeba poprawy stanu zdrowia mieszkańców dla lepszego wykorzystania na rynku pracy ich potencjału wynikającego z wydłużania się życia (Wyzwanie 3).
9.1.	Potrzeba poprawy efektywności zasobów w systemie zdrowia dla ograniczenia dysproporcji w dostępie do nowoczesnych usług zdrowotnych w zakresie chorób cywilizacyjnych (Wyzwanie 3).
9.2.	Potrzeba rewitalizacji zdegradowanych obszarów miejskich i odblokowanie ich potencjału społecznego (Wyzwanie 4).
9.4.	Potrzeba zwiększenia zatrudnienia i poziomu aktywności społecznej wśród osób z grup defaworyzowanych (Wyzwanie 3).
9.8.	Potrzeba wzrostu zatrudnienia w podmiotach ekonomii społecznej (Wyzwanie 3).
10.1.	Potrzeba poprawy jakości kształcenia i ograniczania dysproporcji w dostępie do usług edukacyjnych z uwzględnieniem sytuacji na rynku pracy (Wyzwanie 2).
10.2.	Potrzeba efektywnego wykorzystania potencjału pomorskich uczelni dla podniesienia ich konkurencyjności w kraju i na arenie międzynarodowej (Wyzwanie 2).
10.4.	Potrzeba wzrostu zainteresowania nauką w ponadgimnazjalnych i wyższych szkołach zawodowych (Wyzwanie 2).

2.3. Struktura interwencji

Wyselekcjonowane wyżej CT i PI, uporządkowano według przyjętej w RPO WP logiki interwencji, wydzielając 11 Priorytetów oraz 36 Działań.

Priorytet RPO WP	Działanie RPO WP	Cel tematyczny	Priorytet inwestycyjny	Indykatorywny % alokacji
1. Komercjalizacja wiedzy	1.1. Ekspansja przez innowacje	1	1.2	5,6%
	1.2. Transfer wiedzy do gospodarki		1.1	3,0%
2. Przedsiębiorstwa	2.1. Inwestycje podstawowe	3	3.3	1,9%
	2.2. Inwestycje profilowane			2,8%
	2.3. Aktywność eksportowa		3.2	0,9%
	2.4. Otoczenie biznesu		3.4	1,4%
	2.5. Inwestorzy zewnętrzni		3.1	2,3%
3. Edukacja	3.1. Edukacja przedszkolna	10	10.1	1,0%
	3.2. Edukacja ogólna			3,7%
	3.3. Indywidualne ścieżki edukacji			1,0%
	3.4. Jakość kształcenia zawodowego			0,6%
	3.5. Szkolnictwo wyższe		10.2	1,6%
4. Kształcenie zawodowe	4.1. Infrastruktura ponadgimnazjalnych szkół zawodowych	10	10.4	2,7%
	4.2. Kształcenie zawodowe na poziomie wyższym			0,9%
5. Zatrudnienie	5.1. Aktywizacja zawodowa	8	8.5	4,4%
	5.2. Godzenie życia zawodowego i prywatnego		8.8	1,1%
	5.3. Zdrowie na rynku pracy		8.10	0,9%
	5.4. Adaptacyjność		8.9	2,8%
	5.5. Nowe mikroprzedsiębiorstwa		8.7	1,9%
6. Integracja	6.1. Włączenie na rynku pracy	9	9.4	4,5%
	6.2. Podmioty ekonomii społecznej		9.8	1,1%
7. Zdrowie	7.1. Zasoby ochrony zdrowia	9	9.1	3,3%
	7.2. Systemy informatyczne i telemedyczne	2	2.3	2,4%
8. Konwersja	8.1. Rewitalizacja i przestrzeń publiczną	9	9.2	4,7%
	8.2. Obszary o specyficznych potrzebach	8	8.2	2,4%
	8.3. Materialne i niematerialne dziedzictwo kulturowe	6	6.3	1,5%
9. Mobilność	9.1. Transport miejski	4	4.5	3,4%
	9.2. Regionalna infrastruktura kolejowa	7	7.4	6,9%
	9.3. Regionalna infrastruktura drogową		7.2	6,9%
10. Energia	10.1. Efektywność energetyczna	4	4.3	6,1%
	10.2. Odnawialne źródła energii		4.1	4,3%
	10.3. Redukcja emisji		4.5	1,8%
11. Środowisko	11.1. Ograniczanie zagrożeń naturalnych	5	5.2	1,6%
	11.2. Gospodarka odpadami	6	6.1	1,0%
	11.3. Gospodarka wodno-ściekowa		6.2	3,2%
	11.4. Ochrona różnorodności biologicznej		6.4	0,7%

Podział środków na Priorytety RPO WP uwzględnia wymagane w projektach regulacji wspólnotowych dla polityki spójności poziomy koncentracji tematycznej (*ring-fencing*):

- a) na wsparcie innowacji, prac B+R, wzmocnienie przedsiębiorstw, e-usługi, jak też działania z zakresu zwiększenia efektywności energetycznej i wykorzystania OZE przeznaczonych będzie nieco ponad 50% wkładu EFRR (36% alokacji Programu),
- b) na działania z zakresu zwiększenia efektywności energetycznej i wykorzystania OZE skierowanych będzie 21,8% alokacji EFRR,
- c) na promowanie włączenia społecznego i walkę z ubóstwem – 20% alokacji EFS,
- d) blisko 64% alokacji EFS zostanie przeznaczona na cztery priorytety inwestycyjne (PI 8.5, 8.9, 9.4, 10.1).

Podział środków uwzględnia również zakres interwencji określony w *Projekcie Umowy Partnerstwa* dla programów współfinansowanych z funduszy UE realizowanych z poziomu krajowego i regionalnego. Cele szczegółowe PI i odpowiadające im wskaźniki rezultatu prezentowane są w opisach poszczególnych Priorytetów RPO WP.

2.4. Wkład Programu w realizację *Strategii EUROPA 2020*

W ostatnich latach województwo pomorskie zmniejsza różnice w rozwoju w stosunku do średniej w UE. W 2010 r. region osiągnął poziom 60% średniej UE pod względem PKB *per capita*. Pomimo ogólnego postępu gospodarczego istnieją poważne wyzwania strukturalne oraz konieczność dalszego nadrobienia dystansu cywilizacyjnego w stosunku do krajów UE-15, również w zakresie podstawowego wyposażenia infrastrukturalnego. Poniżej przedstawiono dystans, który dzieli region od osiągnięcia celów ilościowych *Strategii EUROPA 2020* oraz celów krajowych wskazanych w KPR.

Wskaźnik	Stan wyjściowy POMORSKIE	Stan wyjściowy POLSKA	Cele KPR (2020)	Cele Strategii EUROPA 2020
Nakłady na działalność B+R w relacji do PKB (%)	0,61% (2010)	0,74% (2010)	1,7%	3% PKB UE
Emisja gazów cieplarnianych (1990=100)	<i>Dane zostaną uzupełnione</i>	87 (2011)	Redukcja o 14%	Redukcja o 20%
Udział OZE w całkowitym zużyciu energii (%)	13,0% (2011)	10,4% (2011)	15%	20%
Zużycie energii pierwotnej (Mtoe)	<i>Dane zostaną uzupełnione</i>	96,9 Mtoe (2010)	96 Mtoe	1 474 Mtoe Wzrost efektywności o 20%
Wskaźnik zatrudnienia osób w wieku 20-64 lat (%)	64,1% (2012)	64,7% (2012)	Co najmniej 71%	Co najmniej 75%
Odsetek osób przedwcześnie kończących naukę (%)	<i>Dane zostaną uzupełnione</i>	5,7% (2012)	4,5%	Poniżej 10%
Osoby w wieku 30-34 lata posiadające wyższe wykształcenie (%)	31,9 ⁷ (2011)	39,1% (2012) 32,9% ⁸ (2011)	45%	Co najmniej 40%
Wskaźnik zagrożenia ubóstwem lub wykluczeniem społecznym (%)	28,1% (2011)	27,2% (2011)	20-23% Zmniejszenie o 1,5 mln	Zmniejszenie o 20 mln
Ludność zagrożona ubóstwem lub wykluczeniem społecznym (tys. osób)	641,6 (2011)	10 196 (2011)		

⁷ Obliczenia własne na podstawie Narodowego Spisu Powszechnego Ludności i Mieszkań 2011.

⁸ Obliczenia własne na podstawie Narodowego Spisu Powszechnego Ludności i Mieszkań 2011.

W RPO WP cele *Strategii EUROPA 2020* realizowane będą przez wszystkie Priorytety, za wyjątkiem *Priorytetu 12. Pomoc techniczna*. W układzie trzech głównych priorytetów *Strategii EUROPA 2020*, w RPO WP największy będzie udział środków skierowanych na działania wspierające rozwój zrównoważony, czyli wspieranie gospodarki efektywnie korzystającej z zasobów, bardziej przyjaznej środowisku i bardziej konkurencyjnej. Należy jednak pamiętać, że część tych działań pośrednio będzie wspierać także rozwój inteligentny, w szczególności w zakresie innowacyjnych rozwiązań z zakresu energetyki czy transportu.

Inicjatywa przewodnia	% alokacji RPO WP	Priorytet EU	% alokacji RPO WP
Unia innowacji	12%	Wzrost inteligentny	27%
Europejska agenda cyfrowa	4%		
Młodzież w drodze	11%		
Europa efektywnie korzystająca z zasobów	37%	Wzrost zrównoważony	47%
Polityka przemysłowa w erze globalizacji	10%		
Program na rzecz nowych umiejętności i zatrudnienia	16%	Wzrost sprzyjający włączeniu społecznemu	26%
Europejski program walki z ubóstwem	10%		

2.5. Powiązania z głównymi dokumentami referencyjnymi

Ujęte w sposób syntetyczny powiązania RPO WP ze *Strategią EUROPA 2020*, *Projektem Umowy Partnerstwa* oraz stanowiskiem negocjacyjnym (*Position Paper*) KE przedstawiono poniżej.

EUROPA 2020		Priorytet RPO WP	Projekt UP		Position Paper		
Priorytet	Inicjatywa przewodnia		Cel szczegółowy	Kierunek działania	Priorytet finansowania	Kierunek działania	
Wzrost inteligentny	Unia innowacji	Komerccjalizacja wiedzy	Poprawa jakości badań oraz wzmocnienie współpracy sektora nauki i gospodarki	Zwiększenie wykorzystania wyników prac B+R w gospodarce	Otoczenie biznesu sprzyjające innowacjom	Zwiększanie prywatnych inwestycji w badania i innowacje	
				Wzrost jakości prowadzonych prac B+R (w sektorze nauki i przedsiębiorstw)		Zwiększanie innowacyjności i konkurencyjności przedsiębiorstw	
	Europejska Agenda Cyfrowa	Przedsiębiorstwa	Wzrost konkurencyjności przedsiębiorstw	Wzrost skali działalności przedsiębiorstw		Otoczenie biznesu sprzyjające innowacjom	Dostęp do finansowania i zaawansowanych usług dla przedsiębiorstw
				Wzrost produktywności przedsiębiorstw			
				Dywersyfikacja działalności i nowe modele biznesowe			
				Zwiększenie wykorzystania technologii informacyjno-komunikacyjnych w gospodarce i społeczeństwie			
	Zdrowie	Zwiększenie wykorzystania technologii informacyjno-komunikacyjnych	Zwiększenie wykorzystania technologii informacyjno-komunikacyjnych	Wzmocnienie zastosowania technologii informacyjno-komunikacyjnych w usługach publicznych		Otoczenie biznesu sprzyjające innowacjom	Rozwój e-gospodarki
				Mobilna młodzież		Edukacja	Lepsze wykorzystanie kadr gospodarki
	Zwiększenie powiązania systemu edukacji i umiejętności osób z potrzebami rynku pracy						
	Lepszy dostęp do wysokiej jakości i stabilnych usług edukacyjnych						
Kształcenie zawodowe	Kształcenie zawodowe	Lepsze wykorzystanie kadr gospodarki	Lepszy dostęp do wysokiej jakości i stabilnych usług edukacyjnych	Zwiększenie współczynnika aktywności zawodowej poprzez działania w ramach polityki zatrudnienia, włączenia społecznego i edukacji	Poprawa jakości edukacji		

EUROPA 2020		Priorytet RPO WP	Projekt UP		Position Paper		
Priorytet	Inicjatywa przewodnia		Cel szczegółowy	Kierunek działania	Priorytet finansowania	Kierunek działania	
Wzrost zrównoważony	Europa efektywnie korzystająca z zasobów	Mobilność	Zmniejszenie emisyjności gospodarki	Obniżenie emisji generowanych przez transport w aglomeracjach miejskich	Gospodarka przyjazna dla środowiska i zasobooszczędna	Przejsięcie na energooszczędną gospodarkę niskoemisyjną	
			Zwiększenie transportowej dostępności kraju w układzie europejskim i krajowym oraz poprawa bezpieczeństwa energetycznego kraju	Zwiększenie wewnątrzregionalnej dostępności transportowej	Nowoczesna infrastruktura sieciowa na rzecz wzrostu gospodarczego i zatrudnienia	Poprawa dostępności	
		Energia	Zmniejszenie emisyjności gospodarki	Zwiększenie efektywności energetycznej gospodarki	Zwiększenie udziału odnawialnych źródeł energii	Gospodarka przyjazna dla środowiska i zasobooszczędna	Przejsięcie na energooszczędną gospodarkę niskoemisyjną
				Ochrona środowiska i usprawnione zarządzanie zasobami naturalnymi			
		Środowisko	Poprawa zdolności adaptacji do zmian klimatu	Zmniejszenie wrażliwości obszarów i sektorów wrażliwych na zmiany klimatu	Rozwój systemów zarządzania zagrożeniami	Gospodarka przyjazna dla środowiska i zasobooszczędna	Ochrona środowiska i usprawnione zarządzanie zasobami naturalnymi
				Zwiększenie efektywności wykorzystania zasobów naturalnych i kulturowych			
	Polityka przemysłowa w erze globalizacji	Komercjalizacja wiedzy	Poprawa jakości badań oraz wzmocnienie współpracy sektora nauki i gospodarki	Zwiększenie wykorzystania wyników prac B+R w gospodarce	Otoczenie biznesu sprzyjające innowacjom	Zwiększanie innowacyjności i konkurencyjności przedsiębiorstw	
		Przedsiębiorstwa	Wzrost konkurencyjności przedsiębiorstw	Wzrost skali działalności przedsiębiorstw Wzrost produktywności przedsiębiorstw		Dostęp do finansowania i zaawansowanych usług dla przedsiębiorstw	
		Konwersja	Zwiększenie efektywności wykorzystania zasobów naturalnych i kulturowych	Zachowanie i efektywne wykorzystanie zasobów kulturowych	-	-	

EUROPA 2020		Priorytet RPO WP	Projekt UP		Position Paper	
Priorytet	Inicjatywa przewodnia		Cel szczegółowy	Kierunek działania	Priorytet finansowania	Kierunek działania
Wzrost sprzyjający włączeniu społecznemu	Program na rzecz nowych umiejętności i zatrudnienia	Zatrudnienie	Bardziej efektywne wykorzystanie zasobów na rynku pracy	Zwiększenie zatrudnienia osób bezrobotnych i poszukujących pracy	Zwiększanie współczynnika aktywności zawodowej poprzez poprawę polityki w dziedzinie zatrudnienia, włączenia społecznego i edukacji	Integracja najsłabszych grup społecznych na rynku pracy
				Poprawa adaptacyjności osób aktywnych zawodowo i pracodawców		
		Kształcenie zawodowe	Lepsze wykorzystanie kadr gospodarki	Poprawa jakości kształcenia		
				Zwiększenie powiązania systemu edukacji i umiejętności osób z potrzebami rynku pracy		Poprawa jakości edukacji
				Lepszy dostęp do wysokiej jakości i stabilnych usług edukacyjnych		
		Zdrowie	Bardziej efektywne wykorzystanie zasobów na rynku pracy	Poprawa zdrowia zasobów pracy		Integracja najsłabszych grup społecznych na rynku pracy
	Europejski program walki z ubóstwem	Integracja	Zmniejszenie poziomu ubóstwa	Poprawa szans na włączenie społeczne/integrację społeczną osób znajdujących się w szczególnie trudnej sytuacji życiowej i zawodowej	Zwiększenie współczynnika aktywności zawodowej poprzez działania w ramach polityki zatrudnienia, włączenia społecznego i edukacji	Integracja najsłabszych grup społecznych na rynku pracy
				Zwiększenie dostępu do usług publicznych		
		Konwersja	Zmniejszenie poziomu ubóstwa	Kompleksowa rewitalizacja		
				Bardziej efektywne wykorzystanie zasobów na rynku pracy		
Zdrowie	Zwiększenie dostępu do usług publicznych	Poprawa dostępu do wysokiej jakości usług społecznych				

II. PRIORYTETY

PRIORYTET 1. KOMERCJALIZACJA WIEDZY

Działanie	Cel tematyczny	Priorytet inwestycyjny	Fundusz	Alokacja (EUR)
1.1. Ekspansja przez innowacje	1	1.2	EFRR	143 868 000
1.2. Transfer wiedzy do gospodarki		1.1		

Cele szczegółowe Priorytetu

- Zwiększenie liczby przedsiębiorstw wdrażających innowacyjne rozwiązania oraz realizujących prace B+R ukierunkowane na gospodarcze wykorzystanie w prowadzonej działalności (PI 1.2).
- Stymulowanie rynkowej aktywności instytucji sfery B+R oraz dostosowanie profilu działalności badawczo-rozwojowej do potrzeb regionalnej gospodarki, skutkujące zwiększeniem stopnia komercjalizacji badań oraz wzrostem popytu przedsiębiorstw na usługi jednostek naukowych i wysokokwalifikowanej kadry (PI 1.1).

Wskaźniki rezultatu

Lp.	Nazwa wskaźnika	Wartość bazowa (rok)	Wartość docelowa (2023)	Źródło danych	Częstotliwość monitorowania
1.	Liczba wdrożonych wyników prac B+R ⁹ (szt.)	0		Beneficjenci/ IZ	raz na dwa lata
2.	Liczba przedsiębiorstw, które wprowadziły innowacje (produktowe, procesowe, nietechnologiczne) w wyniku wsparcia (szt.)	0		Beneficjenci/ IZ	raz na rok
3.	Liczba skomercjalizowanych wyników prac B+R prowadzonych przez wsparte jednostki naukowe (szt.)	0		Beneficjenci/ IZ	raz na dwa lata
4.	Liczba przedsiębiorstw współpracujących z ośrodkami badawczymi (szt.)	0		Beneficjenci/ IZ	raz na rok

Działanie 1.1. Ekspansja przez innowacje

Uzasadnienie realizacji

Województwo pomorskie cechuje jeden z wyższych w kraju wskaźnik przedsiębiorczości, ale jednocześnie stosunkowo niska aktywność we wdrażaniu innowacji, zwłaszcza w firmach. W 2011 r. innowacje wdrażało tylko 14,1% przedsiębiorstw usługowych oraz 16,2% przedsiębiorstw przemysłowych. Jeszcze niższy jest udział przedsiębiorstw w pracach badawczo-rozwojowych, realizowanych zarówno w ramach współpracy z jednostkami naukowymi, jak i samodzielnie przez własne działy B+R. Duża część pomorskich firm nie wykazuje żadnej aktywności innowacyjnej.

Duży wpływ na aktywność innowacyjną przedsiębiorstw, w szczególności badawczo-rozwojową, mają czynniki związane z niedoborem środków finansowych i ograniczonymi możliwościami pozyskania finansowania oraz rozwijania własnej infrastruktury badawczej. Ponadto niski stopień rozwoju systemu wdrażania innowacji ogranicza możliwości korzystania z niego. Pozytywnym wyróżnikiem Pomorskiego

⁹ Własnych lub zakupionych.

jest natomiast relatywnie wysoki na tle kraju i systematycznie rosnący udział sektora prywatnego w finansowaniu działalności B+R (w 2011 r. 47,5%). Pomorskie plasuje się pod tym względem na 3. miejscu w Polsce. Mimo, że niewielki odsetek pomorskich firm wdraża innowacje, te, które to robią, osiągają jedne z najlepszych w kraju efekty. Od 2006 r. województwo pomorskie znajduje się w ścisłej czołówce w kraju (1-3. miejsce) pod względem udziału produkcji sprzedanej wyrobów nowych lub istotnie ulepszonych w ogólnej wartości sprzedaży wyrobów. W regionie istnieje więc potencjał i zapotrzebowanie na wsparcie wzmacniania innowacyjności przedsiębiorstw oraz zwiększania dostępności środków finansowych na realizację innowacyjnych przedsięwzięć, w tym o podwyższonym poziomie ryzyka.

Ukierunkowanie tematyczne

Wsparcie skierowane jest do przedsiębiorstw wdrażających innowacyjne rozwiązania, a także rozpoczynających lub rozwijających działalność B+R, w tym we współpracy z uczelniami i jednostkami naukowymi (liderem projektów jest przedsiębiorstwo). Dofinansowanie, co do zasady, będą mogły uzyskać przedsięwzięcia ukierunkowane na wspieranie branż o największym potencjale rozwoju/inteligentnych specjalizacji regionu.

Wsparcie obejmować będzie finansowanie innowacyjnych rozwiązań w przedsiębiorstwach oraz inwestycji rozwojowych, w tym służących zastosowaniu/wdrożeniu nowych technologii. Finansowany będzie także zakup oraz wdrożenie wyników prac B+R, a także praw do własności intelektualnej (w tym patentów, licencji, know-how lub innej nieopatentowanej wiedzy technicznej związanej z wdrażanym produktem lub usługą), jak i uzyskiwanie praw wyłącznych dla własnych rozwiązań technicznych.

Wspierane będzie tworzenie i rozwój zaplecza badawczo-rozwojowego służącego działalności innowacyjnej przedsiębiorstw, w tym zakup aparatury specjalistycznej i urządzeń laboratoryjnych.

Realizowane będą także prace B+R prowadzone przez przedsiębiorstwa, których wyniki znajdą praktyczne zastosowanie w gospodarce. Możliwe będzie uzyskanie wsparcia na cały proces projektowy (tj. od fazy badawczej do *proof-of-concept*¹⁰) lub poszczególne etapy, a także wsparcie uzyskania ochrony własności przemysłowej poza granicami kraju.

Działanie będzie również ukierunkowane na wsparcie nowych przedsiębiorstw (*start-up*) opartych na innowacyjnych rozwiązaniach, w tym *spin-off/spin-out*, które będą finansowane m.in. za pośrednictwem funduszy kapitałowych typu *seed* i *venture capital*.

Preferencje

Preferowane będą projekty:

- 1) partnerskie, w tym oparte na współpracy przedsiębiorstw oraz jednostek sfery B+R i/lub realizowane w ramach inicjatyw klastrowych,
- 2) z zakresu rozwiązań przyczyniających się do oszczędności surowców i energii oraz ograniczenia emisji szkodliwych substancji do środowiska,
- 3) wprowadzające na rynek innowacyjne wyroby lub usługi i/lub nowe rozwiązania z zakresu technologii cyfrowych.

Dodatkowo w zakresie prac B+R preferowane będą projekty:

- 1) powiązane z pomorskimi przedsięwzięciami w ramach Polskiej Mapy Drogowej Infrastruktury Badawczej,
- 2) obejmujące cały proces projektowy od fazy badawczej do *proof-of-concept*.

¹⁰ Faza, której celem jest wykazanie wykonalności rozwiązań, sprawdzenie czy dany pomysł ma potencjał wykorzystania w praktyce. Najczęściej proces ten polega na przygotowaniu wersji demonstracyjnej.

Ukierunkowanie terytorialne: obszar całego województwa.

Sposób realizacji i forma wsparcia

Dotacje udzielane w trybie konkurencyjnym (przedsięwzięcia wyłonione w konkursie).

Przewidywane jest także zastosowanie instrumentów zwrotnych, w tym funduszy kapitałowych typu *seed* i *venture capital* oraz instrumentów mieszanych.

Grupy docelowe

Przedsiębiorcy wdrażający innowacyjne rozwiązania i/lub realizujący prace B+R, innowacyjne *start-upy*, szkoły wyższe i podmioty sfery B+R współpracujące z przedsiębiorstwami w realizacji i praktycznym wdrożeniu wyników badań oraz prac rozwojowych i/lub dysponujące ich wynikami.

Beneficjenci

Przedsiębiorcy, klastry, izby gospodarcze i organizacje przedsiębiorców, jednostki naukowe, szkoły wyższe, instytucje otoczenia biznesu, instytucje finansowe, organizacje pozarządowe, podmioty zarządzające funduszami kapitałowymi podwyższonego ryzyka.

Wskaźniki produktu

Lp.	Nazwa wskaźnika	Wartość docelowa (2023)	Źródło danych	Częstotliwość monitorowania
1.	Liczba przedsiębiorstw otrzymujących wsparcie (szt.)		IZ	raz na rok
2.	Liczba przedsiębiorstw wspartych w zakresie wdrożenia wyników prac B+R (szt.)		IZ	raz na rok
3.	Inwestycje prywatne uzupełniające wsparcie publiczne dla przedsiębiorstw w zakresie innowacji lub B+R (PLN)		IZ	raz na rok

Działanie 1.2. Transfer wiedzy do gospodarki

Uzasadnienie realizacji

Poziom nakładów na B+R w relacji do PKB w województwie pomorskim kształtuje się poniżej średniej krajowej (w 2010 r. stanowił 0,61%, przy 0,74% w kraju). Niższy niż średnio w kraju (o 7 p. p.) jest również udział nakładów na B+R poniesionych przez pomorskie uczelnie.

Pomorski potencjał naukowo-badawczy, choć znaczący (w 2011 r. funkcjonowało 128 jednostek, w tym 28 szkół wyższych), nie jest dostatecznie ukierunkowany na praktyczne stosowanie w gospodarce. Profil aktywności badawczo-rozwojowej często jest zbyt wąski w stosunku do oczekiwań pomorskich przedsiębiorstw, a same jednostki zbyt mało elastyczne w dostosowaniu oferty do potrzeb regionalnej gospodarki. Stanowi to jedną z przyczyn niskiego popytu przedsiębiorstw na usługi jednostek naukowych.

Nie wszystkie jednostki naukowe (w tym uczelnie) dysponują także wysokiej klasy infrastrukturą B+R, co ogranicza ich możliwości w zakresie prowadzenia prac badawczych znaczącej rangi na wysokim poziomie.

Potencjał kadry naukowo-badawczej stawia województwo na 6. miejscu w kraju, a 35% zatrudnionych w B+R pracuje w sektorze przedsiębiorstw (2. lokata w kraju). Z jednej strony sprzyja to wdrażaniu wyników prac badawczych w firmach, ale z drugiej, zdolność jednostek naukowych do komercjalizacji własnych osiągnięć oraz doświadczenia ze współpracy z przedsiębiorstwami (szczególnie w zakresie prowadzenia wspólnych projektów badawczych) są niewystarczające. Odzwierciedleniem tych problemów jest relatywnie niska liczba zgłaszanych wynalazków i udzielonych patentów, które lokują Pomorskie wśród przeciętnych województw (7-9. lokata).

Niezadowalającemu poziomowi komercjalizacji i transferu wiedzy do gospodarki towarzyszy niska efektywność systemu upowszechniania i promocji oferty B+R oraz brak spójności, koordynacji i konsekwentnego, zgodnego z oczekiwaniami rynku projektowania działań wspierających procesy badawczo-wdrożeniowe. Brakuje też skutecznych mechanizmów motywujących zarówno naukowców do podejmowania prac mających w perspektywie szansę komercjalizacji, jak i firmy do nawiązywania współpracy z podmiotami B+R oraz realizacji wspólnych przedsięwzięć badawczo-wdrożeniowych.

Ukierunkowanie tematyczne

Wsparcie skierowane jest przede wszystkim do jednostek sfery B+R, w tym szkół wyższych. Będą one pełnić rolę lidera projektu w tym Działaniu, jednak w celu zapewnienia możliwości komercjalizacji wyników badań i wiedzy na jak najwcześniejszym etapie, warunkiem uzyskania wsparcia będzie udział partnerów gospodarczych w realizacji przedsięwzięcia w wymiarze finansowym (wymóg wkładu finansowego).

Dofinansowanie, co do zasady, będą mogły uzyskać przedsięwzięcia ukierunkowane na wspieranie branż o największym potencjale rozwoju/inteligentnych specjalizacji regionu. Realizowane będą projekty związane z opracowaniem rozwiązań potrzebnych w gospodarce, w tym prowadzone w ramach wspólnych przedsięwzięć badawczo-wdrożeniowych instytucji sfery B+R oraz przedsiębiorstw. Dofinansowanie będą mogły uzyskać działania prowadzone w ramach *living-labs*¹¹.

Możliwe będzie finansowanie badań i prac naukowych realizowanych przez jednostki naukowe, ukierunkowanych na komercjalizację wyników badań przez konkretne przedsiębiorstwo. W szczególności wsparcie będą mogły uzyskać wspólne interdyscyplinarne projekty badawcze.

Możliwe będzie również wsparcie infrastruktury B+R w jednostkach naukowych służącej rozwijaniu współpracy z przedsiębiorstwami, uwarunkowane komercjalizacją wyników badań.

Ponadto finansowane będzie wsparcie rozwoju kadry B+R jako komponent realizowanych projektów (finansowanie krzyżowe). W szczególności wspierana będzie wymiana wiedzy i doświadczeń pomiędzy przedsiębiorstwami i jednostkami sfery B+R, a także tworzenie wspólnych zespołów badawczo-rozwojowych (w szczególności interdyscyplinarnych).

Wspierane będą także kompleksowe i skoordynowane działania o zasięgu regionalnym ukierunkowane na promocję innowacyjnych rozwiązań oraz współpracy przedsiębiorstw ze sferą nauki (m.in. tzw. bony na innowacje).

Preferencje

Preferowane będą projekty:

- 1) obejmujące cały proces projektowy od fazy badawczej, prototypowania do *proof-of-concept*,
- 2) realizowane w ramach inicjatyw klastrowych,
- 3) z zakresu rozwiązań przyczyniających się do oszczędności surowców i energii oraz ograniczenia emisji szkodliwych substancji do środowiska,
- 4) powiązane z pomorskimi przedsięwzięciami realizowanymi w ramach Polskiej Mapy Drogowej Infrastruktury Badawczej.

Ukierunkowanie terytorialne: obszar całego województwa.

¹¹ Pojęcie *living-lab* oznacza metodykę prowadzenia działań badawczo-wdrożeniowych, w której innowacyjne produkty i usługi są opracowywane, testowane i udoskonalane w warunkach rzeczywistych, w ramach interdyscyplinarnych zespołów obejmujących wszystkie zainteresowane podmioty, w tym jednostki naukowe i przedsiębiorstwa.

Sposób realizacji i forma wsparcia

Dotacje udzielane w trybie:

- 1) konkurencyjnym (przedsięwzięcia wyłonione w konkursie),
- 2) negocjacyjnym (przedsięwzięcia uzgodnione w ramach ZIT/ZPT),
- 3) indywidualnym (przedsięwzięcia strategiczne zdefiniowane w RPS w zakresie rozwoju gospodarczego).

Przewidywane jest także zastosowanie instrumentów zwrotnych.

Grupy docelowe

Instytucje realizujące prace B+R i rozwijające współpracę ze sferą gospodarczą, podmioty zarządzające wsparciem infrastrukturą, użytkownicy korzystający ze wspartej infrastruktury (w tym przedsiębiorcy, naukowcy, studenci), przedsiębiorcy wdrażający innowacyjne rozwiązania lub korzystający z usług jednostek sfery B+R.

Beneficjenci

Jednostki naukowe, szkoły wyższe, przedsiębiorcy, klastry, instytucje otoczenia biznesu, jednostki samorządu terytorialnego i ich jednostki organizacyjne, związki i stowarzyszenia jednostek samorządu terytorialnego, inne (niewymienione wcześniej) instytucje prowadzące badania naukowe lub prace rozwojowe, instytucje finansowe.

Wskaźniki produktu

Lp.	Nazwa wskaźnika	Wartość docelowa (2023)	Źródło danych	Częstotliwość monitorowania
1.	Liczba jednostek naukowych objętych wsparciem w zakresie prowadzenia prac B+R (szt.)		IZ	raz na rok
2.	Liczba jednostek naukowych objętych wsparciem w zakresie inwestycji w infrastrukturę B+R (szt.)		IZ	raz na rok

PRIORYTET 2. PRZEDSIĘBIORSTWA

Działanie	Cel tematyczny	Priorytet inwestycyjny	Fundusz	Alokacja (EUR)
2.1. Inwestycje podstawowe	3	3.3	EFRR	155 857 000
2.2. Inwestycje profilowane		3.3		
2.3. Aktywność eksportowa		3.2		
2.4. Otoczenie biznesu		3.4		
2.5. Inwestorzy zewnętrzni		3.1		

Cele szczegółowe Priorytetu

1. Wsparcie rozwoju mikro i małych przedsiębiorstw, w szczególności na obszarach o niskim poziomie aktywności gospodarczej (PI 3.3).
2. Stymulowanie profilowanych (o określonych celach i efektach) inwestycji w przedsiębiorstwach, w szczególności przyczyniających się do większego wykorzystania technologii cyfrowych oraz bardziej racjonalnego wykorzystania zasobów i surowców naturalnych (PI 3.3).
3. Wzmocnienie proeksportowej orientacji przedsiębiorstw, a także wzmocnienie wizerunku regionalnej gospodarki w kraju i za granicą (PI 3.2).
4. Zwiększenie efektywności wsparcia przedsiębiorczości oraz wspomaganie rozwoju i profesjonalizacji usług świadczonych przez instytucje otoczenia biznesu zgodnych z rzeczywistymi potrzebami przedsiębiorstw (PI 3.4).
5. Lepsza jakość, ukierunkowanie oraz koordynacja oferty inwestycyjnej i systemu zachęt do inwestowania w regionie (PI 3.1).

Wskaźniki rezultatu

Lp.	Nazwa wskaźnika	Wartość bazowa (rok)	Wartość docelowa (2023)	Źródło danych	Częstotliwość monitorowania
1.	Liczba wspartych przedsiębiorstw (szt.)	0		IZ	raz na rok
2.	Liczba utworzonych miejsc pracy O/K/M	0		Ewaluacja	dwa razy w trakcie realizacji Programu
3.	Liczba kontraktów handlowych podpisanych przez wsparte przedsiębiorstwa (szt.)	0		Ewaluacja	dwa razy w trakcie realizacji Programu
4.	Liczba nowych i ulepszonych usług świadczonych przez instytucje otoczenia biznesu (szt.)	0		Beneficjenci/ IZ	raz na rok
5.	Liczba inwestycji zlokalizowanych na przygotowanych terenach inwestycyjnych (szt.)	0		Ewaluacja	raz na koniec Programu

Działanie 2.1. Inwestycje podstawowe

Uzasadnienie realizacji

Województwo pomorskie zajmuje wysoką pozycję w kraju pod względem poziomu przedsiębiorczości. Na 1000 mieszkańców przypada średnio 115 zarejestrowanych firm, co sytuuje region na 3. miejscu w kraju.

Spośród prawie 265 tys. (2012 r.) zarejestrowanych przedsiębiorstw 99,9% stanowiły MŚP, a 99,2% to mikro i małe firmy. Firmy do 49 osób zatrudniają prawie połowę pracujących w regionie (46%).

W regionie występują duże zróżnicowania przestrzenne w poziomie aktywności gospodarczej. Największa koncentracja przedsiębiorstw występuje w Obszarze Metropolitalnym Trójmiasta, na terenach gmin leżących wokół większych miast, a także sezonowo w pasie nadmorskim.

W rankingach konkurencyjności pomorskie mikro i małe firmy plasują się wśród przeciętnych, ponieważ wdrażanie nowych innowacyjnych rozwiązań, modernizacje, potrzeby szkoleniowe oraz dostosowanie profilu działalności do zmieniających się uwarunkowań wymagają dokapitalizowania, którego firmy nie są w stanie zapewnić. Widoczne są zwłaszcza potrzeby wsparcia firm (szczególnie na obszarach o niższym poziomie rozwoju gospodarczego) w zakresie przechodzenia na kolejne etapy zarówno w skali działalności (głównie zwiększania zatrudnienia), poziomu technologicznego, jak i organizacyjnego.

Ukierunkowanie tematyczne

Wspierane będą inwestycje rozwojowe poprawiające potencjał konkurencyjny firm, a także ich zdolność do rozszerzania działalności oraz tworzenia trwałych miejsc pracy.

W szczególności wspierane będą inwestycje związane z wyposażeniem lub doposażeniem nowych stanowisk pracy, unowocześnieniem wyposażenia przedsiębiorstwa, modernizacją środków produkcji, adaptacją pomieszczeń wykorzystywanych w działalności, wdrażaniem nowych rozwiązań produkcyjnych, technologicznych, organizacyjnych, cyfrowych i proekologicznych.

Działanie jest komplementarne w stosunku do Działania 5.5 *Nowe mikroprzedsiębiorstwa* finansowanego z EFS.

Preferencje

Preferowane będą projekty:

- 1) ukierunkowane na rozwój potencjału rynkowego,
- 2) przyczyniające się do powstawania trwałych miejsc pracy.

Ukierunkowanie terytorialne

Preferowane będą obszary o niskim poziomie aktywności gospodarczej.

Sposób realizacji i forma wsparcia

Przewidywane jest zastosowanie instrumentów zwrotnych.

Grupy docelowe

Istniejące mikro i małe przedsiębiorstwa.

Beneficjenci

Mikro i małe przedsiębiorstwa, instytucje finansowe, instytucje otoczenia biznesu, jednostki samorządu terytorialnego i ich jednostki organizacyjne, związki i stowarzyszenia jednostek samorządu terytorialnego.

Wskaźniki produktu

Lp.	Nazwa wskaźnika	Wartość docelowa (2023)	Źródło danych	Częstotliwość monitorowania
1.	Liczba przedsiębiorstw otrzymujących wsparcie (szt.)		Beneficjenci/IZ	raz na rok
2.	Inwestycje prywatne uzupełniające wsparcie publiczne dla przedsiębiorstw (PLN)		IZ	raz na rok

Działanie 2.2. Inwestycje profilowane

Uzasadnienie realizacji

Województwo pomorskie cechuje dobrze rozwinięty sektor małych i średnich przedsiębiorstw. Jego potencjał rozwojowy nie jest jednak dostatecznie wykorzystywany, m.in. z uwagi na niski poziom innowacyjności firm, niewystarczającą kooperację, czy też ograniczenia w dostępie do kapitału. Przedsiębiorstwa nie w pełni wykorzystują również możliwości technologii cyfrowych, co wpływa na wciąż skromną ofertę w zakresie usług cyfrowych, w tym sprzedaży produktów i usług w Internecie.

Gospodarka pomorska, zarówno pod względem zatrudnienia, jak też kreowanej wartości dodanej, ma orientację usługową (w 2012 r. firmy usługowe stanowiące 74% ogółu przedsiębiorstw, koncentrowały blisko 63% pracujących, a cały sektor wytwarza ok. 64% WDB¹²), przy zachowaniu silnej pozycji niektórych gałęzi przemysłu (30% ogółu pracujących). Do branż szczególnie rozwiniętych w województwie, zalicza się m.in. branże związane z morzem (w 2010 r. porty morskie wraz z otoczeniem generowały ok. 14% PKB regionalnego), branżę petrochemiczną, elektromaszynową, budownictwo, drzewno-meblarską, turystyczną oraz spożywczą. Rolnictwo, mimo że przemysł spożywczy tradycyjnie należy do przodujących sektorów w gospodarce regionu, ma znaczenie marginalne i dostarcza ok. 3% wartości dodanej brutto. Największy potencjał rozwoju w regionie wykazują branże: technologie informacyjne i komunikacyjne, energetyka, logistyka, usługi biznesowe, chemia lekka (branża farmaceutyczna i kosmetyczna), biotechnologia, technologie *offshore* i przemysły kreatywne.

W części branż występuje tendencja do kooperacji, w tym poprzez rozwój powiązań klastrowych, które rozwijają się w obszarach o wysokim potencjale innowacyjnym (m.in. klastry kluczowe: ICT, ekoenergetyczny i budowlany). Klastry mogą stanowić istotny element w procesie definiowania i rozwijania inteligentnych specjalizacji w regionie. Uwzględniając unikatowość środowiska naturalnego Pomorza rozwój branż o największym potencjale rozwoju/inteligentnych specjalizacji regionu będzie silnie skorelowany z priorytetami ekologicznymi.

Ukierunkowanie tematyczne

Wsparcie będzie ukierunkowane w szczególności na rozwój potencjału rynkowego przedsiębiorstw, w tym przede wszystkim na inwestycje rozwojowe i zmiany organizacyjne służące wzmocnieniu zdolności firm w zakresie rozwoju i wprowadzania na rynek wysokiej jakości produktów i usług (w tym poszerzanie oferty).

Wspierane będą działania związane z rozbudową przedsiębiorstwa, zmianą procesu produkcyjnego lub zmianą w sposobie świadczenia usług. Finansowane będą inwestycje w nowoczesne maszyny i sprzęt produkcyjny. Wsparcie adresowane będzie przede wszystkim do przedsiębiorstw działających w obszarze inteligentnych specjalizacji.

Wsparcie będzie ukierunkowane także na inwestycje i przedsięwzięcia organizacyjne w przedsiębiorstwach, służące poprawie efektywności zarządczej i technologicznej z wykorzystaniem ICT, wpływających na poprawę efektywności funkcjonowania firm oraz wzmocnienie ich zdolności w zakresie rozwijania produktów i usług, w tym opartych na technologiach informacyjno-komunikacyjnych i/lub z wykorzystaniem sieci Internet.

Ponadto wspierane będą inwestycje i rozwiązania organizacyjne służące zapobieganiu powstawania i ograniczeniu emisji do środowiska oraz racjonalnej gospodarce zasobami i surowcami naturalnymi (ograniczeniu wodochłonności, materiałochłonności, transportochłonności i energochłonności procesów produkcyjnych, poprawie efektywności energetycznej).

Wspierane będą również projekty z zakresu przemysłów kreatywnych.

¹² Dane dot. WDB dla 2010 r.

Preferencje

Preferowane będą projekty:

- 1) ukierunkowane na wspieranie branż o największym potencjale rozwoju/inteligentnych specjalizacji regionu,
- 2) partnerskie, w tym realizowane w ramach inicjatyw klastrowych,
- 3) przyczyniające się do wzrostu aktywności eksportowej lub ukierunkowane na zdobywanie nowych rynków.

Ukierunkowanie terytorialne: obszar całego województwa.

Sposób realizacji i forma wsparcia

Dotacje udzielane w trybie konkurencyjnym (przedsięwzięcia wyłonione w konkursie).

Przewidywane jest także zastosowanie instrumentów zwrotnych/mieszanych.

Grupy docelowe

Funkcjonujący na rynku przedsiębiorcy.

Beneficjenci

Przedsiębiorcy, klastry, instytucje finansowe, instytucje otoczenia biznesu, instytucje finansowe, jednostki samorządu terytorialnego i ich jednostki organizacyjne, związki i stowarzyszenia jednostek samorządu terytorialnego.

Wskaźniki produktu

Lp.	Nazwa wskaźnika	Wartość docelowa (2023)	Źródło danych	Częstotliwość monitorowania
1.	Liczba przedsiębiorstw otrzymujących dotacje (szt.)		IZ	raz na rok
2.	Liczba przedsiębiorstw otrzymujących wsparcie finansowe inne niż dotacje (szt.)		IZ/Beneficjenci	raz na rok
3.	Inwestycje prywatne uzupełniające wsparcie publiczne dla przedsiębiorstw (PLN)		IZ	raz na rok

Działanie 2.3. Aktywność eksportowa

Uzasadnienie realizacji

Województwo pomorskie cechuje się przeciętnym, porównywalnym do ogólnokrajowego stopniem otwartości gospodarki, mierzonym udziałem eksportu w regionalnym PKB. Poziom otwartości w latach 2004-2010 zmniejszył się głównie za sprawą rozwoju działalności ukierunkowanej przede wszystkim na rynek krajowy. Relatywnie wysoki jest jednak potencjał eksportowy mierzony wartością eksportu na 1 mieszkańca (4. miejsce w kraju w 2012 r.). Region wciąż jest jednym z większych eksporterów w kraju (6,8% udział w 2012 r. i utrzymująca się 5. pozycja), ale dobry wynik eksportowy to zasługa głównie dużych firm. Nadal niewykorzystany pozostaje potencjał eksportowy małych i średnich przedsiębiorstw.

Wysoki jest poziom koncentracji produktowej sprzedaży zagranicznej (na 5 najważniejszych grup eksportowych przypada 66,5% eksportu ogółem). W skali kraju Pomorskie jest znaczącym eksporterem statków, łodzi oraz konstrukcji pływających, wyposażenia okrętowego, jachtów, paliw i olejów mineralnych oraz produktów ich destylacji, jak również zbóż. Maleje udział produktów eksportowych o wysokim poziomie zaawansowania technologicznego.

Najważniejszymi partnerami handlowymi dla województwa pomorskiego są Niemcy, Norwegia oraz Holandia. Ich łączny udział w regionalnym eksporcie wynosi ok. 35%. Cechą charakterystyczną jest ponadprzeciętny udział sprzedaży zagranicznej do Skandynawii, do której trafia blisko 20% sprzedaży zagranicznej województwa (łącznie ze wspomnianą Norwegią). Do istotnych partnerów handlowych należą również Wielka Brytania, Rosja, Stany Zjednoczone oraz Francja. Coraz bardziej popularnym kierunkiem eksportowym stają się kraje bałtyckie, Republika Czeska oraz Singapur i Hong-Kong.

Województwo pomorskie nie posiada silnej, rozpoznawalnej marki gospodarczej. Działania z zakresu promocji gospodarczej, eksportu oraz pomorskich producentów i produktów regionalnych realizowane są przez szereg instytucji i mają charakter nieskoordynowanych, pojedynczych inicjatyw, nie powiązanych spójną regionalną koncepcją promocji eksportu. Dlatego też internacjonalizacja małych i średnich firm jest zwykle kosztowna i mało efektywna.

Ukierunkowanie tematyczne

Wsparcie procesu umiędzynarodowienia pomorskich przedsiębiorstw będzie polegało przede wszystkim na stworzeniu kompleksowej (i skoordynowanej) oferty zarówno dla indywidualnych przedsiębiorstw, jak i grup branżowych i międzybranżowych, obejmującej pomoc w nawiązywaniu kontaktów gospodarczych z partnerami zagranicznymi i/lub utworzeniu wspólnej oferty rynkowej, a także udostępnianie informacji o możliwościach kooperacji oraz warunkach inwestowania na określonych rynkach.

Finansowane będą badania i analizy pod kątem priorytetowych branż eksportowych i rynków zbytu prowadzące do lepszego ukierunkowania działań wspierających rozwój potencjału eksportowego pomorskich firm. Ponadto możliwe będzie tworzenie i rozwój branżowych centrów informacyjnych oraz wsparcie współpracy z zagranicznymi przedstawicielstwami samorządowymi i gospodarczymi.

Wsparcie obejmie też dofinansowanie wizyt studyjnych i misji gospodarczych, udziału w międzynarodowych imprezach targowo-wystawienniczych, w tym w targach branżowych za granicą. Wspierane będą również inne działania przygotowujące przedsiębiorstwa do eksportu.

Komplementarnie realizowane będą działania ukierunkowane na promocję pomorskich przedsiębiorstw na rynkach międzynarodowych, a także na wzmocnienie wizerunku regionu i pomorskiej gospodarki, obejmujące m.in. budowę i wdrożenie systemu promocji gospodarczej regionu w wymiarze krajowym i międzynarodowym.

Preferencje

Preferowane będą projekty:

- 1) kompleksowe, partnerskie (w tym realizowane w ramach inicjatyw klastrowych),
- 2) ukierunkowane na wspieranie branż o największym potencjale rozwoju/inteligentnych specjalizacji regionu.

Ukierunkowanie terytorialne: obszar całego województwa.

Sposób realizacji i forma wsparcia

Dotacje udzielane w trybie:

- 1) indywidualnym (przedsięwzięcia strategiczne zdefiniowane w RPS w zakresie rozwoju gospodarczego),
- 2) konkurencyjnym (przedsięwzięcia wyłonione w konkursie).

Grupy docelowe

Przedsiębiorcy nastawieni na wzrost eksportu i zdobywanie nowych rynków, potencjalni inwestorzy, jednostki samorządu terytorialnego aktywne w zakresie kreowania wizerunku regionu i produktów regionalnej gospodarki.

Beneficjenci

Instytucje otoczenia biznesu, izby gospodarcze i organizacje przedsiębiorców, jednostki samorządu terytorialnego i ich jednostki organizacyjne, związki i stowarzyszenia jednostek samorządu terytorialnego, przedsiębiorcy, klastry, organizacje pozarządowe, jednostki sektora finansów publicznych posiadające osobowość prawną (niewymienione wyżej).

Wskaźniki produktu

Lp.	Nazwa wskaźnika	Wartość docelowa (2023)	Źródło danych	Częstotliwość monitorowania
1.	Liczba przedsiębiorstw wspartych w zakresie internacjonalizacji / umiędzynarodowienia działalności (szt.)		IZ	raz na rok
2.	Liczba wspartych przedsięwzięć informacyjno-promocyjnych (szt.)		IZ	raz na rok

Działanie 2.4. Otoczenie biznesu

Uzasadnienie realizacji

Potencjał dobrze rozwiniętej w województwie pomorskim infrastruktury wsparcia przedsiębiorczości (m.in. parki technologiczne, inkubatory przedsiębiorczości, centra transferu technologii itp.) nie jest efektywnie wykorzystywany. Oferta instytucji otoczenia biznesu na rzecz wspierania rozwoju firm jest nie w pełni adekwatna do potrzeb przedsiębiorstw, zwłaszcza w zakresie usług wysokospecjalizowanych i proinnowacyjnych. Brakuje także wsparcia w nawiązywaniu współpracy pomiędzy firmami a instytucjami sfery B+R oraz usług wspierających proces ukierunkowania prac badawczych zgodnie z potrzebami gospodarki oraz proces transferu technologii.

Potencjał finansowy instytucji wspierających rozwój przedsiębiorczości i innowacji jest znaczący. Niepokoi natomiast brak koordynacji działań tych podmiotów, a także niewystarczająca wiedza o zakresie ich działalności wśród przedsiębiorców i naukowców oraz brak kompleksowych, sprawnych narzędzi udzielania wsparcia. Dodatkowo w województwie występują duże zróżnicowania przestrzenne w dostępie do usług i finansowania.

Instytucje otoczenia biznesu nie w pełni wykorzystują również możliwości technologii cyfrowych, co wpływa na wciąż skromną ofertę w zakresie usług świadczonych drogą elektroniczną, m.in. służących rozwojowi współpracy pomiędzy instytucjami otoczenia biznesu (w tym administracją publiczną) a przedsiębiorstwami, jednostkami naukowymi czy organizacjami pozarządowymi.

Ukierunkowanie tematycznie

Wsparcie ukierunkowane jest na działania poprawiające jakość, zakres i dostępność usług okołobiznesowych. Finansowane będą przede wszystkim wyspecjalizowane usługi (nowe lub udoskonalone) dostosowane do potrzeb przedsiębiorców. Wspierany będzie rozwój sieciowej oferty oraz działania prowadzące do terytorialnego równoważenia usług wspierających rozwój przedsiębiorczości.

Możliwe będzie wsparcie realizacji projektów doradczych i szkoleniowych zwiększających zdolność przedsiębiorstw do budowania oraz wzrostu przewagi konkurencyjnej na rynku, m.in. w zakresie rozwoju nowych usług, tworzenia wspólnej oferty produktowej lub usługowej grup branżowych

i międzybranżowych, zarządzania zmianą, a także w zakresie upowszechniania planowania strategicznego i systemów zarządzania (w tym środowiskowego) oraz wdrażania modeli biznesowych.

Wsparcie będzie również ukierunkowane na tworzenie wysokospecjalistycznych i innowacyjnych usług dla przedsiębiorstw, obejmujących m.in.: pośrednictwo (prawne, finansowe) w procesie transferu technologii i *know-how*, wycenę wartości technologii, doradztwo z zakresu globalizacji usług/produktów.

Możliwe będzie wsparcie kompleksowych i skoordynowanych przedsięwzięć ukierunkowanych na pobudzenie popytu przedsiębiorstw na usługi IOB (np. bony na usługi).

Finansowanie będą mogły uzyskać także przedsięwzięcia związane z wdrażaniem rozwiązań opartych na technologiach informacyjno-komunikacyjnych oraz rozwojem usług świadczonych drogą elektroniczną w instytucjach otoczenia biznesu, w tym w administracji publicznej (w szczególności samorządowej).

Możliwe będzie również wsparcie usług doradczych i szkoleniowych dla instytucji otoczenia biznesu, w tym ukierunkowanych na zwiększenie zdolności do bardziej efektywnego zarządzania posiadaną infrastrukturą, a także podniesienie kompetencji kadr (finansowanie krzyżowe).

Preferencje

Preferowane będą projekty:

- 1) zapewniające kompleksową/zintegrowaną ofertę usług,
- 2) partnerskie, w tym wzmacniające współpracę sieciową,
- 3) ukierunkowane na wspieranie branż o największym potencjale rozwoju/inteligentnych specjalizacji regionu,
- 4) związane z upowszechnianiem oraz promocją rozwiązań proekologicznych, a także technologii i usług cyfrowych.

Ukierunkowanie terytorialne

W zakresie rozwoju usług doradczych dla mikro i małych przedsiębiorstw preferowane będą obszary o niskim poziomie aktywności gospodarczej.

Pozostałe projekty będą realizowane na obszarze całego województwa.

Sposób realizacji i forma wsparcia:

Dotacje udzielane w trybie:

- 1) konkurencyjnym (przedsięwzięcia wyłonione w konkursie),
- 2) negocjacyjnym (przedsięwzięcia uzgodnione w ramach ZIT/ZPT).

Grupy docelowe

Przedsiębiorcy korzystający z usług instytucji otoczenia biznesu, instytucje otoczenia biznesu (w tym administracja samorządowa) świadczące usługi z wykorzystaniem zaawansowanych technologii informacyjno-komunikacyjnych, podmioty zarządzające infrastrukturą otoczenia biznesu korzystające z usług doradczych i szkoleniowych, szkoły wyższe i jednostki naukowe prowadzące aktywność biznesową.

Beneficjenci

Instytucje otoczenia biznesu, jednostki samorządu terytorialnego i ich jednostki organizacyjne, związki i stowarzyszenia jednostek samorządu terytorialnego, przedsiębiorcy, klastry, jednostki naukowe, szkoły wyższe.

Wskaźniki produktu

Lp.	Nazwa wskaźnika	Wartość docelowa (2023)	Źródło danych	Częstotliwość monitorowania
1.	Liczba wspartych instytucji otoczenia biznesu (szt.)		IZ	raz na rok

Działanie 2.5. Inwestorzy zewnętrzni

Uzasadnienie realizacji

Pomorskie należy do przeciętnych województw pod względem atrakcyjności inwestycyjnej (7. lokata w kraju w 2012 r.¹³). W województwie w 2011 r. funkcjonowało ponad 4,2 tys. spółek handlowych z udziałem kapitału zagranicznego. Pomorskie spółki stanowiły 6% tego typu podmiotów w kraju, co sytuuje region na 6. miejscu. W zakresie struktury inwestycji zagranicznych, najczęściej inwestycji (ze względu na zainwestowany kapitał) pochodzi z Niemiec, Holandii, Danii, Austrii, Francji i Szwecji. Lokalizacja firm z kapitałem zagranicznym wykazuje silne dysproporcje przestrzenne. Najwięcej z nich jest zarejestrowanych w Trójmieście (58,6%), najmniej w południowo-zachodniej części regionu. Pod względem liczby inwestycji, a także liczby utworzonych miejsc pracy, Pomorskie zajmuje również 6. miejsce w kraju.

Region nie przyciąga w sposób efektywny dużych inwestycji gospodarczych (zwłaszcza zagranicznych), mimo, że zróżnicowana struktura gospodarki sprzyja możliwości lokowania szerokiego wachlarza inwestycji. Niska jakość i skuteczność oferty kierowanej do inwestorów zewnętrznych (w tym niewystarczająca podaż dobrze skomunikowanych i uzbrojonych terenów inwestycyjnych, brak zachęt, słabość rozwiązań systemowych), ogranicza możliwość lokowania inwestycji w branżach o największym potencjale rozwoju/inteligentnych specjalizacjach regionu.

Region nie jest też jednoznacznie kojarzony z prężnym ośrodkiem gospodarczym, a stworzenie wizerunku województwa jako atrakcyjnego gospodarczo i przyjaznego inwestorom jest jednym z kluczowych warunków decydujących o przyciągnięciu inwestycji zewnętrznych.

Ukierunkowanie tematyczne

Wsparcie ukierunkowane jest na realizację kompleksowych i skoordynowanych działań obejmujących m.in. promocję inwestycyjną regionu, kompleksową obsługę projektów inwestycyjnych oraz inicjowanie projektów na rzecz zwiększania atrakcyjności inwestycyjnej regionu (w tym m.in. organizację wydarzeń o charakterze gospodarczym).

Finansowane będzie przygotowanie (w tym uzbrojenie) terenów inwestycyjnych i tworzenie stref przemysłowych. Przewiduje się możliwość subsydiowania zatrudnienia, uruchomienie programu stypendialnego związanego z relokacją pracowników, a także przyznawanie grantów dla inwestycji zewnętrznych kluczowych dla regionu (w tym dla reinwestycji). Zakłada się uruchomienie regionalnego funduszu dysponującego środkami na rzecz realizacji ww. zakresu wsparcia.

Działanie zostanie zrealizowane poprzez kompleksowe i skoordynowane przedsięwzięcie strategiczne.

¹³ „Atrakcyjność inwestycyjna województw i podregionów Polski 2012”, IBnGR.

Preferencje

Preferowane będą projekty:

- 1) ukierunkowane na przyciąganie inwestycji w branżach o największym potencjale rozwoju/wzmacniających inteligentne specjalizacje regionu,
- 2) ukierunkowane na przyciąganie inwestycji skutkujących wzrostem zatrudnienia,
- 3) uwzględniające wymogi kształtowania ładu przestrzennego i nie wpływające negatywnie na jakość przestrzeni oraz środowiska (w zakresie infrastruktury).

Ukierunkowanie terytorialne

W zakresie infrastruktury preferowany będzie Obszar Metropolitalny Trójmiasta oraz gminy położone wzdłuż infrastruktury regionalnych korytarzy transportowych wskazanych w *Planie zagospodarowania przestrzennego województwa pomorskiego*.

Pozostałe projekty będą realizowane na obszarze całego województwa.

Sposób realizacji i forma wsparcia

Dotacje udzielane w trybie:

- 1) indywidualnym (przedsięwzięcia strategiczne zdefiniowane w RPS w zakresie rozwoju gospodarczego),
- 2) konkurencyjnym (przedsięwzięcia wyłonione w konkursie).

Grupy docelowe

Przedsiębiorcy, w tym potencjalni inwestorzy spoza regionu (w tym zagraniczni) oraz inwestorzy obecni w regionie, jednostki samorządu terytorialnego dysponujące terenami inwestycyjnymi, pracownicy przedsiębiorstw (nowozatrudnieni lub realokowani).

Beneficjenci

Instytucje otoczenia biznesu, jednostki samorządu terytorialnego i ich jednostki organizacyjne, związki i stowarzyszenia jednostek samorządu terytorialnego, przedsiębiorcy.

Wskaźniki produktu

Lp.	Nazwa wskaźnika	Wartość docelowa (2023)	Źródło danych	Częstotliwość monitorowania
1.	Powierzchnia wspartych (przygotowanych) terenów inwestycyjnych (ha)		IZ	raz na rok
2.	Liczba wspartych inwestorów prywatnych (szt.)		IZ	raz na rok

PRIORYTET 3. EDUKACJA

Działanie	Cel tematyczny	Priorytet inwestycyjny	Fundusz	Alokacja (EUR)
3.1. Edukacja przedszkolna	10	10.1	EFS	132 412 000
3.2. Edukacja ogólna				
3.3. Indywidualne ścieżki edukacji				
3.4. Jakość kształcenia zawodowego				
3.5. Szkolnictwo wyższe		10.2		

Cele szczegółowe Priorytetu

- Zwiększenie udziału dzieci w wysokiej jakości edukacji przedszkolnej (PI 10.1).
- Poprawa jakości i efektywności regionalnego systemu edukacji ogólnej i kształcenia zawodowego, zapewniającego dzieciom i młodzieży (w tym uczniom o specjalnych potrzebach edukacyjnych) indywidualny rozwój oraz wysokiej jakości kompetencje kluczowe i zawodowe (PI 10.1).
- Zbudowanie spójnej, nowoczesnej i elastycznej oferty edukacyjnej na poziomie wyższym, dopasowanej do potrzeb gospodarki i rynku pracy (PI 10.2).
- Wzmocnienie roli pomorskich szkół wyższych jako eksportera usług edukacyjnych oraz silniejsze włączenie kadry akademickiej w międzynarodowe sieci uczelniane (PI 10.2).

Wskaźniki rezultatu

Lp.	Nazwa wskaźnika	Referencyjny wskaźnik wspólny	Wartość bazowa (rok)	Wartość docelowa (2023)	Źródło danych	Częstotliwość monitorowania
1.	Liczba dzieci objętych edukacją w ośrodkach wychowania przedszkolnego objętych wsparciem w ramach Programu (osoby)		0		Beneficjenci /IZ	raz na rok
2.	Średni wynik egzaminów zewnętrznych uzyskiwany w szkołach objętych wsparciem w ramach Programu		0		Ewaluacja	raz na koniec Programu
3.	Liczba nauczycieli prowadzących zajęcia z wykorzystaniem TIK (osoby)		0		Beneficjenci /IZ	raz na dwa lata
4.	Liczba uczniów uczących się w centrach kształcenia zawodowego i ustawicznego (osoby)		500 (2013)		SIO	raz na rok
5.	Liczba absolwentów wspartych kierunków zamawianych oraz wydziałów międzyuczelnianych i kierunków interdyscyplinarnych (osoby)		0		Beneficjenci /IZ	raz na dwa lata
6.	Liczba studentów spoza województwa studiujących na wspartych kierunkach kształcenia na poziomie wyższym (osoby)		0		Beneficjenci /IZ	raz na dwa lata

Działanie 3.1. Edukacja przedszkolna

Uzasadnienie realizacji

Udział dzieci w edukacji przedszkolnej w województwie pomorskim jest niższy od średniej krajowej. Szczególnie niepokojąca jest bardzo mała liczba przedszkoli i innych form opieki przedszkolnej na wsiach i w małych miejscowościach.

Zauważalna w ostatnich latach tendencja wzrostowa dotyczy przede wszystkim dużych ośrodków miejskich, w których znacznie zwiększyła się liczba oferowanych miejsc w przedszkolach, zwłaszcza w placówkach niepublicznych. Nowo powstające, w większości niepubliczne, placówki opieki przedszkolnej często charakteryzują się bardzo rozbudowaną ofertą opiekuńczo-edukacyjną i dostosowaniem do potrzeb zamożniejszych mieszkańców dużych miast. Brakuje natomiast placówek dostosowanych do potrzeb i możliwości osób żyjących na wsiach i w małych miastach, a także uboższych mieszkańców dużych miast.

Ukierunkowanie tematyczne

Wsparcie ukierunkowane będzie na **tworzenie nowych miejsc edukacji przedszkolnej**, w tym finansowanie przebudowy/remontu infrastruktury i wyposażenia: przedszkoli (w tym przedszkoli przyzakładowych i specjalnych), oddziałów przedszkolnych w szkołach oraz innych form wychowania przedszkolnego, tj. punktów przedszkolnych i zespołów wychowania przedszkolnego. Uzupełniająco, w ramach projektów możliwa będzie również promocja edukacji przedszkolnej.

Ponadto, w ramach Działania prowadzona będzie interwencja służąca podnoszeniu **jakości edukacji przedszkolnej**, przede wszystkim w zakresie kształtowania kompetencji kluczowych (uwzględniających edukację kulturalną) oraz edukacji ekologicznej i prozdrowotnej. Interwencja ta realizowana będzie głównie poprzez: prowadzenie zróżnicowanych form zajęć bezpośrednio wspierających rozwój dzieci oraz doskonalenie zawodowe nauczycieli w zakresie przygotowania do kształtowania kompetencji kluczowych w pracy z dziećmi młodszymi. Uzupełniająco, w ramach finansowania krzyżowego, możliwe będą również modernizacja infrastruktury oraz doposażenie przedszkoli.

Preferencje

W zakresie wspierania tworzenia nowych miejsc edukacji przedszkolnej, preferowane będą projekty realizowane w partnerstwie kilku samorządów (np. gmina-gmina, powiat-gmina) lub w formule partnerstwa publiczno-prywatnego.

W zakresie wspierania kształtowania kompetencji kluczowych, preferowane będą projekty:

- 1) obejmujące kompleksowe programy łączące działania skierowane do nauczycieli, dzieci i rodziców,
- 2) realizowane w partnerstwie przedszkola lub organu prowadzącego z co najmniej jednym spośród następujących podmiotów:
 - a) instytucje edukacyjne,
 - b) organizacje pozarządowe,
 - c) instytucje kultury.

Ukierunkowanie terytorialne

W zakresie tworzenia nowych miejsc edukacji przedszkolnej:

- obszary o odsetku dzieci objętych wychowaniem przedszkolnym poniżej średniej wojewódzkiej.

W zakresie jakości edukacji przedszkolnej:

– obszar całego województwa.

Sposób realizacji i forma wsparcia

Dotacje udzielane w trybie:

- 1) konkurencyjnym (przedsięwzięcia wyłonione w konkursie),
- 2) negocjacyjnym (przedsięwzięcia uzgodnione w ramach ZPT).

Grupy docelowe

Nauczyciele, rodzice i opiekunowie dzieci objętych edukacją przedszkolną, dzieci objęte edukacją przedszkolną.

Beneficjenci

Jednostki samorządu terytorialnego i ich jednostki organizacyjne, związki i stowarzyszenia jednostek samorządu terytorialnego, instytucje edukacyjne, instytucje kultury, organizacje pozarządowe, przedsiębiorcy.

Wskaźniki produktu

Lp.	Nazwa wskaźnika	Wartość docelowa (2023)	Źródło danych	Częstotliwość monitorowania
1.	Liczba miejsc wychowania przedszkolnego dofinansowanych w programie (szt.)		Beneficjenci/IZ	raz na rok
2.	Liczba dzieci objętych w ramach programu dodatkowymi zajęciami zwiększającymi ich szanse edukacyjne w edukacji przedszkolnej (osoby)		Beneficjenci/IZ	raz na rok

Działanie 3.2. Edukacja ogólna

Uzasadnienie realizacji

Jednym z najważniejszych problemów województwa pomorskiego jest niezadowalająca jakość kształcenia na wszystkich etapach edukacji, o czym świadczą m.in. utrzymujące się poniżej średniej krajowej wyniki egzaminów zewnętrznych uczniów pomorskich szkół. Na zaistniałą sytuację w szczególności negatywny sposób wpływają wyniki uzyskiwane przez uczniów szkół z obszarów wiejskich i małych miast. W szkołach usytuowanych w dużych miastach średnie wyniki egzaminacyjne nie odbiegają od krajowych; jednak tu niepokojącym zjawiskiem, nasilającym się w ostatnich latach jest polaryzacja wyników egzaminów zewnętrznych, w szczególności w gimnazjach.

Na zaistniałą sytuację w szczególności negatywny sposób wpływa m.in. fakt, iż działania podejmowane przez placówki doskonalenia nauczycieli i bibliotek pedagogicznych nie mają charakteru systemowego i nie zapewniają systematycznego wsparcia rozwoju szkół. Szczególnie zauważalny jest brak wsparcia dla nauczycieli kształcenia zawodowego oraz słabe upowszechnienie wśród nauczycieli metod kształcenia na odległość (*e-learning*). Funkcjonujące obecnie doskonalenie nauczycieli oparte jest na incydentalnych formach, niezapewniających trwałej poprawy umiejętności dydaktycznych kadry pedagogicznej, zwłaszcza w zakresie kształtowania kompetencji kluczowych. Ponadto, czynnikiem utrudniającym wypracowywanie nowych narzędzi wsparcia nauczycieli jest widoczny w województwie pomorskim brak przedmiotowych i podmiotowych sieci współpracy nauczycieli i dyrektorów szkół na poziomie powiatu i na poziomie regionu.

Pomorskie charakteryzuje niski poziom współpracy szkół ze środowiskiem lokalnym. Mała liczba funkcjonujących rad szkół oraz rad oświatowych powoduje brak neutralnej przestrzeni nawiązywania partnerskich relacji na linii rodzice/opiekunowie-nauczyciel. Bardzo mała popularność rad oświatowych (w całym województwie pomorskim funkcjonuje tylko jedna) przy jednoczesnym braku innych form współpracy, skutkuje deficytem rzetelnego dialogu o edukacji, prowadzonego przez szeroki krąg interesariuszy.

Ukierunkowanie tematyczne

Wsparcie ukierunkowane będzie przede wszystkim na realizację inicjatyw związanych z **kształtowaniem kompetencji kluczowych** (uwzględniających edukację kulturalną) oraz działań związanych z edukacją ekologiczną i prozdrowotną uczniów w szkołach podstawowych, gimnazjach i ponadgimnazjalnych, głównie poprzez doskonalenie zawodowe nauczycieli w zakresie przygotowania do kształtowania kompetencji kluczowych uczniów oraz prowadzenie zajęć pozalekcyjnych i pozaszkolnych związanych z kształtowaniem kompetencji kluczowych. Uzupełniająco, m.in. w ramach finansowania krzyżowego, możliwe będzie wyposażenie szkół, w tym uwzględniające cyfryzację oraz rozbudowa/przebudowa/remont infrastruktury dydaktycznej (przede wszystkim w zakresie pracowni przedmiotowych). Realizowane będą projekty kompleksowe, łączące działania skierowane do nauczycieli, uczniów i rodziców, obejmujące minimum jeden rok szkolny.

W ramach Działania, wsparte zostaną także przedsięwzięcia w zakresie **wyrównywania szans edukacyjnych uczniów** poprzez organizację zajęć kompensacyjno-wyrównawczych, zróżnicowanych form opieki świetlicowej w szkołach, zajęć pozalekcyjnych i pozaszkolnych oraz zajęć edukacyjnych w świetlicach środowiskowych.

Interwencją objęte zostanie również **kompleksowe wspomaganie szkół** w zakresie diagnozowania potrzeb rozwojowych, doboru dostosowanych do tych potrzeb form doskonalenia oraz pomocy we wdrażaniu zmian, a także budowa sieci współpracy i samokształcenia dla dyrektorów oraz nauczycieli szkół i placówek.

Wsparcie obejmie również rozwój **doradztwa edukacyjno-zawodowego** w szkołach i placówkach edukacyjnych, przede wszystkim poprzez podnoszenie kompetencji nauczycieli doradców zawodowych m.in. w zakresie wsparcia osób zagrożonych przedwczesnym wypadnięciem z systemu edukacji (np. socjoterapia motywacyjna) oraz indywidualnych form doradztwa (np. brokering edukacyjny).

W ramach Działania prowadzone będą także działania wspomagające dotyczące:

- współpracy szkół i placówek z uczelniami w zakresie tworzenia dostosowanych do potrzeb szkół i nauczycieli narzędzi dydaktycznych oraz budowy klas/szkół patronackich,
- organizacji sieci szkół referencyjnych jako miejsca wdrażania innowacji pedagogicznych, prowadzenia zajęć praktycznych dla studentów, lekcji otwartych, staży i praktyk dla nauczycieli (w tym zakresie interwencja zostanie skierowana wyłącznie do szkół uzyskujących najwyższe EWD),
- rozwoju dialogu edukacyjnego.

Preferencje

Preferowane będą projekty wiążące działania edukacyjne z potrzebami regionalnego rynku pracy.

W zakresie kompetencji kluczowych, preferowane będą projekty:

- 1) przyczyniające się do kształtowania wśród uczniów oprócz kompetencji kluczowych, także postaw proekologicznych i prozdrowotnych,
- 2) realizowane z wykorzystaniem innowacyjnych metod kształcenia oraz technologii cyfrowych i usług,

3) realizowane w partnerstwie szkół lub ich organów prowadzących z co najmniej jednym spośród następujących podmiotów:

- a) instytucji edukacyjnych,
- b) organizacji pozarządowych,
- c) instytucji kultury.

W zakresie budowy sieci współpracy i samokształcenia dla dyrektorów oraz nauczycieli szkół i placówek, preferowane będą projekty:

- 1) realizowane w partnerstwie gmina-powiat, gmina-województwo, powiat-województwo,
- 2) realizowane w partnerstwie co najmniej dwóch spośród następujących podmiotów:
 - a) szkół lub ich organów prowadzących,
 - b) placówek doskonalenia nauczycieli,
 - c) poradni psychologiczno-pedagogicznych,
 - d) organizacji pozarządowych,
 - e) instytucji kultury.
- 3) obejmujące zasięgiem minimum 10 szkół.

W zakresie rozwoju doradztwa edukacyjno-zawodowego, preferowane będą projekty realizowane w partnerstwie co najmniej dwóch spośród następujących podmiotów:

- a) instytucje rynku pracy,
- b) instytucje edukacyjne,
- c) organizacja pozarządowe,
- d) instytucje integracji i pomocy społecznej.

W zakresie organizacji sieci szkół referencyjnych, preferowane będą projekty:

- 1) obejmujące szkoły uczestniczące w krajowych i międzynarodowych sieciach współpracy,
- 2) realizowane w partnerstwie ze szkołami wyższymi.

W zakresie rozwoju dialogu edukacyjnego, preferowane będą projekty realizowane w partnerstwie jednostek samorządu terytorialnego i ich jednostek organizacyjnych z organizacjami pozarządowymi i/lub przedsiębiorcami.

Ukierunkowanie terytorialne

W zakresie rozwoju doradztwa edukacyjno-zawodowego, współpracy szkół i placówek z uczelniami, organizacji sieci szkół referencyjnych, rozwoju dialogu edukacyjnego oraz budowy sieci współpracy i samokształcenia dla dyrektorów oraz nauczycieli szkół i placówek:

- obszar całego województwa.

W pozostałych zakresach interwencji:

- obszary o najsłabszych wynikach egzaminów zewnętrznych na wszystkich etapach edukacji.

Sposób realizacji i forma wsparcia

Dotacje udzielane w trybie:

- 1) konkurencyjnym (przedsięwzięcia wyłonione w konkursie),
- 2) negocjacyjnym (przedsięwzięcia uzgodnione w ramach ZIT/ZPT),
- 3) indywidualnym (przedsięwzięcie strategiczne zdefiniowane w RPS w zakresie aktywności zawodowej i społecznej),
- 4) innym, zidentyfikowanym w toku realizacji Programu.

Grupy docelowe

Kadra instytucji edukacyjnych (w tym nauczyciele-doradcy zawodowi), uczniowie szkół podstawowych, gimnazjalnych i ponadgimnazjalnych.

Beneficjenci

Jednostki samorządu terytorialnego i ich jednostki organizacyjne, związki i stowarzyszenia jednostek samorządu terytorialnego, instytucje edukacyjne, organizacje pozarządowe, instytucje rynku pracy, związki zawodowe, instytucje integracji i pomocy społecznej, instytucje kultury.

Wskaźniki produktu

Lp.	Nazwa wskaźnika	Wartość docelowa (2023)	Źródło danych	Częstotliwość monitorowania
1.	Liczba uczniów objętych wsparciem w programie (osoby)		Beneficjenci/IZ	raz na rok
2.	Liczba nauczycieli objętych wsparciem w programie (osoby)		Beneficjenci/IZ	raz na rok
3.	Liczba szkół o najniższych wynikach edukacyjnych objętych wsparciem w programie (szt.)		IZ	raz na rok
4.	Liczba szkół, których pracownice przedmiotowe zostały wyposażone w programie (szt.)		Beneficjenci/IZ	raz na rok

Działanie 3.3. Indywidualne ścieżki edukacji

Uzasadnienie realizacji

W województwie pomorskim zauważa się niewystarczające systemowe wsparcie uczniów o specjalnych potrzebach edukacyjnych. Liczba pochodzących z Pomorza laureatów i finalistów szczebla centralnego olimpiad przedmiotowych oraz konkursów o zasięgu ponadregionalnym jest niższa od średniej krajowej. W wypadku egzaminów zewnętrznych widoczny jest stosunkowo niski odsetek uczniów w Pomorskiem uzyskujących wyniki wysokie i bardzo wysokie. Jedną z barier utrudniających budowę systemu pracy z uczniem szczególnie uzdolnionym jest niewystarczające przygotowanie nauczycieli do wczesnej diagnozy uzdolnień oraz indywidualizacji pracy na zajęciach dydaktycznych.

Działania podejmowane przez placówki doskonalenia nauczycieli w niewielkim stopniu przyczyniają się do podnoszenia kompetencji nauczycieli w zakresie rozpoznawania potrzeb i możliwości edukacyjnych uczniów zdolnych na wszystkich poziomach edukacji, jak również w zakresie najbardziej efektywnych form pomocy dotyczących wspierania rozwoju uczniów szczególnie uzdolnionych. Podobnie, niewystarczające jest przygotowanie nauczycieli do pracy z uczniem o innych specjalnych potrzebach edukacyjnych, w tym z uczniami posiadającymi orzeczenia poradni psychologiczno-pedagogicznych.

Ukierunkowanie tematyczne

W ramach Działania, prowadzone będą działania służące **rozbudzeniu zainteresowań i kreatywności** wśród szczególnie uzdolnionych dzieci i młodzieży poprzez udział w edukacji pozaformalnej i nieformalnej, m.in. poprzez rozwój pozaszkolnych miejsc aktywności edukacyjnej, organizację pozaszkolnych warsztatów edukacyjnych rozwijania kreatywności, festiwalów nauki oraz uniwersytetów dziecięcych i młodzieżowych. Komplementarnie, wdrożone zostaną **systemowe rozwiązania na rzecz wsparcia rozwoju uczniów szczególnie uzdolnionych**. Uzupełniająco, świadczona będzie także pomoc finansowa, w tym stypendialna.

Wsparta zostanie również organizacja **form pracy z uczniem z niepełnosprawnościami i/lub z zaburzeniami rozwoju**, w tym uzupełniająco prowadzona będzie psychoedukacja rodziców, lekarzy, nauczycieli, pracowników socjalnych w zakresie specjalnych potrzeb edukacyjnych oraz dostosowanie infrastruktury szkolnej.

Interwencja obejmie także poszerzenie dostępności dla uczniów z niepełnosprawnościami i z zaburzeniami rozwoju do przedszkoli integracyjnych i klas/szkoł integracyjnych.

Komplementarnie, prowadzona interwencja dotyczyć będzie także kształcenia i doskonalenia zawodowego psychologów, pedagogów i nauczycieli w zakresie rozwoju pracy z uczniem z niepełnosprawnościami i z uczniem z zaburzeniami rozwoju. Ponadto, w ramach realizacji Działania, nastąpi organizacja placówki referencyjnej w zakresie pracy z uczniem z niepełnosprawnościami. Uzupełniająco, interwencja obejmie budowę sieci współpracy i samokształcenia dla nauczycieli, pedagogów i psychologów pracujących z uczniem z niepełnosprawnościami i uczniem z zaburzeniami rozwoju.

Preferencje

W zakresie rozbudzania zainteresowań i kreatywności wśród dzieci i młodzieży, preferowane będą projekty:

- 1) realizowane w partnerstwie jednostek samorządu terytorialnego i ich jednostek organizacyjnych ze szkołami wyższymi i/lub organizacjami pozarządowymi i/lub instytucjami kultury,
- 2) realizowane z wykorzystaniem innowacyjnych metod kształcenia oraz technologii cyfrowych i usług.

W zakresie pomocy finansowej dla uczniów szczególnie uzdolnionych preferowane będą projekty:

- 1) skierowane do laureatów i finalistów konkursów i olimpiad przedmiotowych, konkursów artystycznych i zawodów sportowych o zasięgu minimum regionalnym,
- 2) skierowane do uczniów zdolnych znajdujących się w trudnej sytuacji materialnej.

W zakresie organizacji form pracy z uczniem z niepełnosprawnościami i uczniem z zaburzeniami rozwoju, preferowane będą projekty:

- 1) zgodne ze standardami edukacji opracowanymi w stosownym przedsięwzięciu strategicznym w ramach RPS w zakresie aktywności zawodowej i społecznej,
- 2) realizowane z wykorzystaniem innowacyjnych metod kształcenia,
- 3) prowadzące do kompleksowego włączenia społecznego uczniów z niepełnosprawnościami.

W zakresie kształcenia i doskonalenia zawodowego psychologów, pedagogów i nauczycieli, preferowane będą projekty prowadzące do budowy i standaryzacji narzędzi diagnostycznych i pomocy dydaktycznych.

W zakresie organizacji placówki referencyjnej, preferowane będzie przedsięwzięcie realizowane w partnerstwie organów prowadzących szkoły ze szkołami wyższymi.

Ukierunkowanie terytorialne: obszar całego województwa.

Sposób realizacji i forma wsparcia

Dotacje udzielane w trybie:

- 1) indywidualnym (przedsięwzięcia strategiczne zdefiniowane w RPS w zakresie aktywności zawodowej i społecznej),
- 2) konkurencyjnym (przedsięwzięcia wyłonione w konkursie).

Grupy docelowe

Uczniowie szczególnie uzdolnieni, uczniowie z niepełnosprawnościami oraz uczniowie z zaburzeniami rozwoju, psychologowie, pedagodzy, nauczyciele, rodzice.

Beneficjenci

Jednostki samorządu terytorialnego i ich jednostki organizacyjne, związki i stowarzyszenia jednostek samorządu terytorialnego, organy prowadzące szkoły, instytucje edukacyjne, organizacje pozarządowe, instytucje integracji i pomocy społecznej, instytucje kultury.

Wskaźniki produktu

Lp.	Nazwa wskaźnika	Wartość docelowa (2023)	Źródło danych	Częstotliwość monitorowania
1.	Liczba uczniów uczestniczących w zajęciach prowadzonych w oparciu o indywidualne podejście do ucznia (osoby)		Beneficjenci/IZ	raz na rok

Działanie 3.4. Jakość kształcenia zawodowego

Uzasadnienie realizacji

Niepokojącym zjawiskiem na Pomorzu jest stosunkowo niski procent absolwentów szkół zawodowych, którzy otrzymują dyplom potwierdzający kwalifikacje zawodowe, co świadczy o niskiej i odbiegającej od średniej krajowej efektywności kształcenia. W sesji letniej 2012 r. w województwie pomorskim zdało egzamin i otrzymało dyplom potwierdzający kwalifikacje zawodowe 62,7% absolwentów szkół policealnych, 67,6% absolwentów techników oraz 76,7% absolwentów zasadniczych szkół zawodowych.

Problemem województwa pomorskiego jest niska jakość i niedopasowanie oferty kształcenia zawodowego do zmieniającej się gospodarki. Kluczowym wyzwaniem i jednocześnie warunkiem sukcesu edukacji zawodowej jest ścisła współpraca szkół (także organów prowadzących) z przedsiębiorcami, która obecnie w województwie pomorskim jest na niskim poziomie.

Ukierunkowanie tematyczne

W ramach Działania wspierane będzie **dostosowanie kierunków kształcenia szkolnictwa zawodowego** na poziomie ponadgimnazjalnym, uwzględniających branże o największym potencjale rozwoju/inteligentne specjalizacje. Interwencja obejmie także **doskonalenie nauczycieli zawodu** we współpracy z pracodawcami.

Prowadzone będą także komplementarne działania związane z: uruchamianiem ukierunkowanych programów motywacyjnych dla uczniów (np. staże w zakładach pracy, indywidualna ścieżka rozwoju, opieka stypendialna), uruchamianiem mechanizmów włączania pracodawców i środowiska akademickiego w proces kształcenia (udział w opracowywaniu programów nauczania, nauczanie, uczniowskie staże i praktyki), uruchamianiem dodatkowych zajęć rozwijających kompetencje kluczowe, w szczególności kompetencje społeczne oraz – uzupełniająco – promowaniem szkolnictwa zawodowego.

Działanie zostanie zrealizowane poprzez kompleksowe przedsięwzięcie strategiczne odnoszące się do poprawy jakości kształcenia zawodowego na poziomie ponadgimnazjalnym, obejmujące swym zasięgiem obszar całego województwa, komplementarne i bezpośrednio powiązane z przedsięwzięciem strategicznym dotyczącym ukształtowania sieci ponadgimnazjalnych szkół zawodowych (przewidzianym do realizacji w ramach Działania 4.1).

Preferencje

Preferowane będą projekty:

- 1) prowadzące do wzrostu wśród uczniów poziomu kwalifikacji zawodowych, szczególnie w branżach o największym potencjale rozwoju/inteligentnych specjalizacjach,
- 2) realizowane w partnerstwie z pracodawcami,
- 3) realizowane z wykorzystaniem innowacyjnych metod kształcenia oraz technologii cyfrowych i usług.

Ukierunkowanie terytorialne: obszar całego województwa.

Sposób realizacji i forma wsparcia

Dotacje udzielane w trybie:

- 1) indywidualnym (przedsięwzięcia strategiczne zdefiniowane w RPS w zakresie aktywności zawodowej i społecznej),
- 2) konkurencyjnym (przedsięwzięcia wyłonione w konkursie).

Grupy docelowe

Uczniowie ponadgimnazjalnych szkół zawodowych, nauczyciele zawodu, pracodawcy.

Beneficjenci

Jednostki samorządu terytorialnego i ich jednostki organizacyjne, związki i stowarzyszenia jednostek samorządu terytorialnego, organy prowadzące szkół, instytucje edukacyjne, izby gospodarcze i organizacje przedsiębiorców, przedsiębiorcy, instytucje otoczenia biznesu.

Wskaźniki produktu

Lp.	Nazwa wskaźnika	Wartość docelowa (2023)	Źródło danych	Częstotliwość monitorowania
1.	Liczba nauczycieli objętych wsparciem w programie (osoby)		Beneficjenci/IZ	raz na rok
2.	Liczba uczniów objętych wsparciem w programie (osoby)		Beneficjenci/IZ	raz na rok

Działanie 3.5. Szkolnictwo wyższe

Uzasadnienie realizacji

System szkolnictwa wyższego nie jest dotychczas efektywnie wykorzystany i zaangażowany w zaspokajanie potrzeb rynku pracy oraz kreowanie atrakcyjnego kapitału ludzkiego. Oferta pomorskich uczelni stale się poszerza, jednakże nie jest w pełni dostosowana do potrzeb regionalnej gospodarki, a jej konkurencyjność względem innych ośrodków z Regionu Morza Bałtyckiego jest niska. Ogranicza ją także niewielka liczba kierunków studiów prowadzonych w językach obcych, zwłaszcza angielskim, co jest jedną z przyczyn małej liczby studentów zagranicznych w regionie.

Bardzo istotnym deficytem pomorskich szkół wyższych, jest niedostateczny poziom współpracy, otwartości i elastyczności, którego miarą jest m.in. niewystarczająca siła powiązań zewnętrznych, w tym przede wszystkim międzynarodowych, oraz niedostateczny poziom powiązań gospodarczych z firmami z Pomorza. Zbyt mała otwartość przejawia się zarówno w strukturze pracowników uczelni, rekrutowanych w przeważającej mierze spośród własnych absolwentów i często pracujących do końca swojej kariery zawodowej w tym samym miejscu, jak i w strukturze przychodów uczelni – znikomą ich część, głównie w uczelniach nietechnicznych, stanowią wpływy z badań oraz zleceń realizowanych dla podmiotów zewnętrznych. Możliwość odbywania części studiów na innej niż macierzysta uczelni (w kraju lub za granicą) również nie jest dostatecznie wykorzystywana.

Obserwuje się niski poziom zainteresowania studiowaniem w regionie osób spoza województwa i kraju, niska jest również internacjonalizacja szkół wyższych, zwłaszcza pod względem liczby studentów i naukowców zagranicznych. W perspektywie 2020 r. dodatkowo nałoży się na to blisko 25% spadek liczby ludności w wieku 19–24 lata, co sprawi, że pomorskie szkoły wyższe będą musiały konkurować o studentów z uczelniami krajowymi i zagranicznymi. Pomorskie szkoły wyższe nie są w wystarczającym stopniu przygotowane do przyjmowania studentów zagranicznych. Relatywnie niewielu studentów zagranicznych studiuje na Pomorzu (niewiele ponad 1000 osób), niepokojąco niski jest także poziom zainteresowania pomorskimi uczelniami studentów krajowych spoza regionu.

Ukierunkowanie tematyczne

W zakresie **dopasowania profilu kształcenia do potrzeb gospodarki i rynku pracy**, realizowane będzie wsparcie systemowych rozwiązań w zakresie monitoringu losów absolwentów oraz regionalnego systemu monitoringu potrzeb rynków pracy, komplementarnego do systemu wymaganego przez władze centralne, w tym: wypracowanie modelu monitorowania i ewaluacji zapotrzebowania na kwalifikacje, wypracowanie mechanizmu zamawiania programów kształcenia kluczowych z punktu widzenia rozwoju regionu (w tym w zakresie inteligentnych specjalizacji), realizowanych również poza instytucjami sfery B+R+I oraz uruchomienie pilotażowego programu kształcenia na podstawie opracowanego mechanizmu zamawiania kierunków.

W ramach Działania interwencja zostanie ukierunkowana także na wprowadzenie w tok edukacji wypracowanych we współpracy z przedsiębiorstwami i IOB programów praktyk, zaangażowanie praktyków w proces edukacji oraz tworzenie nowych i dostosowanie (w tym także infrastrukturalne w ramach finansowania krzyżowego) istniejących wydziałów i programów kształcenia do potrzeb gospodarki.

W zakresie **współpracy międzywydziałowej i międzyuczelnianej**, wsparcie będzie ukierunkowane na tworzenie nowych i dostosowanie (w tym także infrastrukturalne w ramach finansowania krzyżowego) istniejących wydziałów międzyuczelnianych, kierunków interdyscyplinarnych oraz instytutów do potrzeb gospodarki oraz przygotowanie elastycznej oferty dydaktycznej z możliwością studiowania na różnych kierunkach i uczelniach.

Ponadto, możliwe będzie wspieranie międzyinstytucjonalnych i międzynarodowych projektów badawczych realizowanych przez doktorantów (za pośrednictwem uczelni), budowę sieci współpracy międzynarodowej uczelni poprzez wsparcie wyjazdów badawczych i edukacyjnych kadry pomorskich uczelni oraz organizowanie wykładów uznanych wykładowców z zagranicy.

W zakresie **atrakcyjnej oferty uczelni**, interwencja koncentrować się będzie na stworzeniu i promocji oferty uczelni, w tym ukierunkowanej na umiędzynarodowienie, m.in. poprzez: uruchomienie programów kierunków kształcenia w językach obcych, obsługę studentów w językach obcych (w tym: podnoszenie kompetencji kadry uczelni w zakresie obsługi studentów zagranicznych i kształcenia w językach obcych na nowych kierunkach odpowiadających potrzebom regionu), dostosowanie programów kształcenia

i materiałów dydaktycznych dla potrzeb nowych grup odbiorców usług, stworzenie oferty edukacyjnej dla osób szczególnie uzdolnionych, stypendia dla najlepszych studentów oraz zachęty w formie np. dofinansowania relokacji, umożliwienie podjęcia pracy i praktyk w okresie studiów, a także wspieranie zatrudniania zagranicznych wykładowców.

Preferencje

W zakresie wprowadzenia w tok edukacji wypracowanych we współpracy z przedsiębiorstwami i IOB programów praktyk oraz zaangażowania praktyków w proces edukacji, preferowane będą projekty:

- 1) realizowane w zakresie branż o największym potencjale rozwoju/inteligentnych specjalizacji regionu,
- 2) angażujące do współpracy instytucje wcześniejszych szczebli edukacji, w tym kształcenia zawodowego,
- 3) powiązane z dostosowaniem oferty międzyuczelnianych wydziałów, instytutów oraz kierunków interdyscyplinarnych do potrzeb gospodarki.

W zakresie współpracy międzyuczelnianej, preferowane będą projekty:

- 1) powiązane z pomorskimi przedsięwzięciami realizowanymi w ramach Polskiej Mapy Drogowej Infrastruktury Badawczej i/lub realizowanymi przez jednostki naukowe posiadające status Krajowych Naukowych Ośrodków Wiodących (w odniesieniu do projektów badawczych),
- 2) realizowane w zakresie branż o największym potencjale rozwoju/inteligentnych specjalizacji regionu,
- 3) realizowane we współpracy z partnerami zagranicznymi,
- 4) angażujące do współpracy instytucje wcześniejszych szczebli edukacji, w tym kształcenia zawodowego,
- 5) realizowane z wykorzystaniem innowacyjnych metod kształcenia i/lub technologii cyfrowych i usług.

W zakresie atrakcyjnej oferty uczelni, preferowane będą projekty:

- 1) partnerskie, w tym angażujące jednostki samorządu terytorialnego i ich jednostki organizacyjne i/lub izby gospodarcze i organizacje przedsiębiorców i/lub przedsiębiorców,
- 2) realizowane w zakresie branż o największym potencjale rozwoju/inteligentnych specjalizacji regionu,
- 3) realizowane z wykorzystaniem innowacyjnych metod kształcenia i/lub technologii cyfrowych i usług.

Ukierunkowanie terytorialne

W zakresie dopasowania profilu kształcenia do potrzeb gospodarki i rynku pracy oraz w zakresie współpracy międzywydziałowej i międzyuczelnianej:

– obszar całego województwa.

W zakresie atrakcyjnej oferty uczelni:

– Obszar Metropolitalny Trójmiasta oraz Słupsk jako obszary wyłącznie uprawnione.

Sposób realizacji i forma wsparcia

Dotacje udzielane w trybie:

- 1) negocjacyjnym (przedsięwzięcia uzgodnione w ramach ZIT/ZPT),
- 2) indywidualnym (przedsięwzięcie strategiczne zdefiniowane w RPS w zakresie rozwoju gospodarczego),
- 3) konkurencyjnym (przedsięwzięcia wyłonione w konkursie).

Grupy docelowe

Studenci (w tym doktoranci), kadra akademicka, pracodawcy.

Beneficjenci

Szkoły wyższe, jednostki naukowe, instytucje edukacyjne, jednostki samorządu terytorialnego i ich jednostki organizacyjne, związki i stowarzyszenia jednostek samorządu terytorialnego oraz spółki z udziałem jst, organizacje pozarządowe, izby gospodarcze i organizacje przedsiębiorców, przedsiębiorcy, klastry, instytucje otoczenia biznesu.

Wskaźniki produktu

Lp.	Nazwa wskaźnika	Wartość docelowa (2023)	Źródło danych	Częstotliwość monitorowania
1.	Liczba studentów na wspartych kierunkach zamawianych oraz wydziałach międzyuczelnianych i kierunkach interdyscyplinarnych (osoby)		Beneficjenci/IZ	raz na rok
2.	Liczba nauczycieli akademickich i doktorantów, którzy uczestniczyli w zagranicznych szkoleniach lub stażach dydaktycznych (osoby)		Beneficjenci/IZ	raz na rok

PRIORYTET 4. KSZTAŁCENIE ZAWODOWE

Działanie	Cel tematyczny	Priorytet inwestycyjny	Fundusz	Alokacja (EUR)
4.1. Infrastruktura ponadgimnazjalnych szkół zawodowych	10	10.4	EFRR	59 945 000
4.2. Kształcenie zawodowe na poziomie wyższym				

Cele szczegółowe Priorytetu

1. Wzrost zainteresowania młodzieży podejmowaniem nauki w ponadgimnazjalnych szkołach zawodowych (PI 10.4).
2. Stworzenie efektywnego systemu wyższego kształcenia zawodowego, uwzględniającego specyfikę rynku pracy i gospodarki poszczególnych części regionu (PI 10.4).

Wskaźniki rezultatu

Lp.	Nazwa wskaźnika	Wartość bazowa (rok)	Wartość docelowa (2023)	Źródło danych	Częstotliwość monitorowania
1.	Liczba uczniów uczących się w centrach kształcenia zawodowego i ustawicznego (osoby)	500 (2013)		SIO	raz na rok
2.	Liczba absolwentów wspartych kierunków kształcenia zawodowego na poziomie wyższym (osoby)	0		Beneficjenci/ IZ	raz na rok

Działanie 4.1. Infrastruktura ponadgimnazjalnych szkół zawodowych

Uzasadnienie realizacji

Problemem województwa pomorskiego jest niska jakość i niedopasowanie oferty kształcenia zawodowego do zmieniającej się gospodarki. Historycznie ukształtowana sieć lokalnych szkół nie odpowiada już subregionalnemu charakterowi rynków pracy. Brakuje ponadlokalnej współpracy oraz regionalnej koordynacji oferty szkolnictwa zawodowego, uwzględniającej ponadlokalny wymiar rynków pracy i zwiększającej przez to potencjał mobilności zawodowej absolwentów.

Ukierunkowanie tematyczne

W ramach Działania wspierane będzie doposażenie/wyposażenie ponadgimnazjalnych szkół zawodowych, w szczególności w pomoce dydaktyczne pracowni kształcenia praktycznego, adekwatne do wyposażenia zakładów pracy, a także – w uzasadnionych przypadkach – modernizacja i rozbudowa infrastruktury ww. szkół. Uzupełniająco, interwencja skierowana zostanie na utworzenie (wyposażenie) w ww. szkołach ośrodków egzaminacyjnych umożliwiających w szczególności potwierdzanie efektów uczenia się pozaformalnego i nieformalnego.

Działanie zostanie zrealizowane poprzez kompleksowe przedsięwzięcie strategiczne odnoszące się do ukształtowania sieci ponadgimnazjalnych szkół zawodowych, obejmujące swym zasięgiem obszar całego województwa, komplementarne i bezpośrednio powiązane z przedsięwzięciem strategicznym dotyczącym poprawy jakości kształcenia zawodowego na poziomie ponadgimnazjalnym (przewidzianym do realizacji w ramach Działania 3.4).

Preferencje

Preferowane będzie przedsięwzięcie:

- 1) prowadzące do wzrostu wśród uczniów poziomu kwalifikacji zawodowych, szczególności w branżach o największym potencjale rozwoju/inteligentnych specjalizacjach regionu,
- 2) realizowane w partnerstwie z pracodawcami,
- 3) zapewniające uczniom dostęp do technologii cyfrowych i usług.

Ukierunkowanie terytorialne: obszar całego województwa.

Sposób realizacji i forma wsparcia

Dotacje udzielane w trybie:

- 1) indywidualnym (przedsięwzięcia strategiczne zdefiniowane w RPS w zakresie aktywności zawodowej i społecznej),
- 2) konkurencyjnym (przedsięwzięcia wyłonione w konkursie).

Grupy docelowe

Uczniowie ponadgimnazjalnych szkół zawodowych, nauczyciele zawodu, pracodawcy.

Beneficjenci

Jednostki samorządu terytorialnego i ich jednostki organizacyjne, związki i stowarzyszenia jednostek samorządu terytorialnego, instytucje edukacyjne, izby gospodarcze i organizacje przedsiębiorców, przedsiębiorcy, instytucje otoczenia biznesu.

Wskaźniki produktu

Lp.	Nazwa wskaźnika	Wartość docelowa (2023)	Źródło danych	Częstotliwość monitorowania
1.	Liczba wybudowanych lub zmodernizowanych obiektów infrastruktury jednostek organizacyjnych systemu oświaty (sztuki)		IZ	raz na rok
2.	Potencjalna liczba użytkowników infrastruktury opieki nad dziećmi lub edukacyjnej wspartej w programie (osoby)		Beneficjenci/IZ	raz na dwa lata

Działanie 4.2. Kształcenie zawodowe na poziomie wyższym

Uzasadnienie realizacji

Bez względu na misję wyższych szkół zawodowych, odmienną od uczelni akademickich i skoncentrowaną w większym stopniu na zapewnianiu wyszkolonej kadry na potrzeby lokalnego rynku pracy, odsetek absolwentów studiów wyższych zawodowych jest niewielki. Coraz mniejszy jest także przyrost liczby tych studentów. Spowodowane jest to przede wszystkim niedopasowaniem profilu kształcenia ww. szkół do potrzeb gospodarki i rynku pracy, a także brakami w zakresie wyposażenia w pomoce dydaktyczne. Brakuje także skutecznych instrumentów zachęcenia pracodawców do pełniejszej współpracy z wyższymi szkołami zawodowymi.

Ukierunkowanie tematyczne

Interwencja w ramach Działania zostanie skierowana na uruchamianie lub poprawę istniejącej oferty i programów kształcenia zawodowego na poziomie wyższym na potrzeby gospodarki, w tym doposażenie/przebudowę/remont obiektów oraz – w ramach finansowania krzyżowego – podnoszenie kwalifikacji kadry, zmiana programów kształcenia i ich uzupełnienie o elementy nauczania praktycznego.

W ramach Działania, realizowane będą wyłącznie projekty kompleksowe, poprzedzone badaniem potrzeb subregionalnych rynków pracy.

Preferencje

Preferowane będą projekty:

- 1) realizowane w zakresie branż o największym potencjale rozwoju/inteligentnych specjalizacji regionu,
- 2) przewidujące wykorzystanie istniejącej infrastruktury IOB (w szczególności infrastruktury badawczej parków naukowo-technologicznych i inkubatorów przedsiębiorczości) na potrzeby kształcenia zawodowego,
- 3) powiązane z tworzeniem międzyuczelnianych wydziałów, instytutów oraz kierunków interdyscyplinarnych,
- 4) angażujące do współpracy instytucje wcześniejszych szczebli edukacji, w tym kształcenia zawodowego.

Ukierunkowanie terytorialne

Ślupsk, Chojnice-Człuchów i Kwidzyn jako obszary wyłącznie uprawnione.

Sposób realizacji i forma wsparcia

Dotacje udzielane w trybie:

- 1) negocjacyjnym (przedsięwzięcia uzgodnione w ramach ZIT/ZPT),
- 2) konkurencyjnym (przedsięwzięcia wyłonione w konkursie).

Grupy docelowe

Kadra ośrodków kształcenia zawodowego na poziomie wyższym, studenci kształcenia zawodowego na poziomie wyższym, pracodawcy.

Beneficjenci

Instytucje edukacyjne, jednostki samorządu terytorialnego i ich jednostki organizacyjne, związki i stowarzyszenia jednostek samorządu terytorialnego, izby gospodarcze i organizacje przedsiębiorców, przedsiębiorcy, klastry, instytucje otoczenia biznesu.

Wskaźniki produktu

Lp.	Nazwa wskaźnika	Wartość docelowa (2023)	Źródło danych	Częstotliwość monitorowania
1.	Liczba wybudowanych / przebudowanych / rozbudowanych obiektów infrastruktury szkół wyższych (szt.)		IZ	raz na rok

PRIORYTET 5. ZATRUDNIENIE

Działanie	Cel tematyczny	Priorytet inwestycyjny	Fundusz	Alokacja (EUR)
5.1. Aktywizacja zawodowa	8	8.5	EFS	184 431 000
5.2. Godzenie życia zawodowego i prywatnego		8.8		
5.3. Zdrowie na rynku pracy		8.10		
5.4. Adaptacyjność		8.9		
5.5. Nowe mikroprzedsiębiorstwa		8.7		

Cele szczegółowe Priorytetu

1. Wzrost poziomu aktywności zawodowej mieszkańców regionu (PI 8.5).
2. Zwiększenie aktywności zawodowej osób, pod których opieką znajdują się osoby zależne (PI 8.8).
3. Wydłużenie okresu aktywności zawodowej mieszkańców województwa. (PI 8.10).
4. Wzrost konkurencyjności pomorskich pracowników i firm, w tym zwiększenie ich zdolności dostosowawczych do zmieniających się uwarunkowań rynkowych (PI 8.9).
5. Wzrost liczby zakładanych mikroprzedsiębiorstw (PI 8.7).

Wskaźniki rezultatu

Lp.	Nazwa wskaźnika	Referencyjny wskaźnik wspólny	Wartość bazowa (rok)	Wartość docelowa (2023)	Źródło danych	Częstotliwość monitorowania
1.	Liczba osób zatrudnionych po opuszczeniu programu (w tym samozatrudnieni) (osoby)		0		Beneficjenci /IZ	raz na dwa lata
2.	Liczba osób, które uzyskały kwalifikacje po opuszczeniu programu (osoby)		0		Beneficjenci /IZ	raz na rok
3.	Liczba utworzonych miejsc pracy w ramach udzielonych z EFS środków na podjęcie działalności gospodarczej (osoby)		0		Beneficjenci /IZ	raz na rok
4.	Liczba osób, które po opuszczeniu programu podjęły pracę lub kontynuowały zatrudnienie w dotychczasowym miejscu pracy (osoby)		0		Beneficjenci /IZ	raz na rok
5.	Odszetek ludności województwa objętej programami zdrowotnymi z zakresu chorób cywilizacyjnych w ramach programu (%)		0		Beneficjenci /IZ	raz na rok

Lp.	Nazwa wskaźnika	Referencyjny wskaźnik wspólny	Wartość bazowa (rok)	Wartość docelowa (2023)	Źródło danych	Częstotliwość monitorowania
6.	Odsetek pracowników zakładów pracy, objętych programami profilaktycznymi wdrażanymi przez WOMP (%)		10% (2012)		IZ	raz na rok
7.	Liczba osób posiadających zatrudnienie 6 miesięcy po opuszczeniu programu (w tym samozatrudnieni) (osoby)		0		Ewaluacja	dwa razy w ramach Programu
8.	Liczba osób znajdujących się w lepszej sytuacji na rynku pracy 6 miesięcy po opuszczeniu programu (osoby)		0		Ewaluacja	dwa razy w ramach Programu

Działanie 5.1. Aktywizacja zawodowa

Uzasadnienie realizacji

Istotną barierą rozwojową regionu jest utrzymujący się niedostateczny poziom zatrudnienia mieszkańców, co przekłada się na znaczącą populację biernych zawodowo oraz wysoki poziom bezrobocia, w tym o charakterze strukturalnym. W 2012 r. wskaźnik zatrudnienia w województwie pomorskim równał się średniej w kraju i wynosił 50,2%. Istotną barierą rozwojową regionu stanowi znaczny odsetek osób biernych zawodowo (39,8% w ludności powyżej 15 roku życia) i wysoki poziom bezrobocia (w 2012 r. stopa bezrobocia wyniosła 9,6%, przy średniej krajowej 10,1%) w tym strukturalnego. Dodatkową trudnością jest niski wskaźnik zatrudnienia osób młodych do 30 roku życia (45%) oraz osób powyżej 50 lat (30,2%), a także kobiet (42,5%) i niepełnosprawnych (21,3%).

Na niską mobilność przestrzenną mieszkańców województwa, którą charakteryzują się w szczególności mieszkańcy obszarów wiejskich i mniejszych miast, nakłada się niezadowolająca mobilność zawodowa. Przejawia się ona głównie brakiem kompetencji pozwalających na zmianę zawodu i niechęcią do podnoszenia posiadanych kwalifikacji oraz dostosowania umiejętności do oczekiwań pracodawców. Jednocześnie maleje liczba osób wchodzących na rynek pracy, co może doprowadzić do deficytu zasobów kadrowych w niektórych branżach.

Ukierunkowanie tematyczne

Podejmowane będą działania umożliwiające zdobywanie **nowych umiejętności oraz podnoszenie lub zmianę kwalifikacji zawodowych**. Interwencja obejmować będzie również tworzenie różnego typu zachęt do podejmowania pracy poza dotychczasowym miejscem zamieszkania dla osób biernych zawodowo oraz bezrobotnych.

Wsparcie realizowane będzie poprzez wdrażanie **kompleksowych rozwiązań w zakresie aktywizacji zawodowej** osób pozostających bez pracy. Działania te podejmowane będą poprzez wsparcie w ramach usług rynku pracy i z wykorzystaniem instrumentów rynku pracy. Komplementarnie będą wykonywane działania analityczne mające na celu pomiar efektywności wsparcia.

Przewidziane zostało również wspieranie inicjatyw na rzecz podnoszenia mobilności przestrzennej (regionalnej i międzyregionalnej), w tym także w ramach sieci EURES.

Realizowane będą także przedsięwzięcia w partnerstwie instytucji rynku pracy, edukacyjnych, pomocy i integracji społecznej i/lub organizacji pozarządowych i/lub pracodawców m.in. w zakresie tworzenia skutecznego i efektywnego poradnictwa zawodowego m.in. poprzez jego urynkowanie.

Interwencja będzie realizowana poprzez przedsięwzięcia ukierunkowane na potrzeby grup defaworyzowanych (osoby: do 30 roku życia, 50 lat i więcej, niepełnosprawne, długotrwale bezrobotne oraz kobiety) oraz wykluczonych, realizowane w oparciu o przeprowadzoną indywidualną diagnozę. Grupy te będą mogły uzyskać m.in. profesjonalne wsparcie psychologiczno-doradcze, a także dostęp do różnych form aktywizacji zawodowej np. staże, praktyki zawodowe, subsydiowane miejsca pracy.

Interwencja jest powiązana z Działaniem 6.1. *Włączenie na rynku pracy* finansowanym z EFS.

Preferencje

W zakresie wdrażania kompleksowych rozwiązań dot. aktywizacji zawodowej oraz wspierania inicjatyw na rzecz podnoszenia mobilności przestrzennej preferowane będą projekty:

- 1) realizowane z wykorzystaniem innowacyjnych metod kształcenia oraz technologii cyfrowych i usług,
- 2) realizowane w porozumieniu z pracodawcami.

Ukierunkowanie terytorialne

- dla osób bezrobotnych: obszary o wysokiej stopie bezrobocia,
- dla osób biernych zawodowo: obszar całego województwa.

Sposób realizacji i forma wsparcia

Dotacje udzielane w trybie:

- 1) konkurencyjnym (przedsięwzięcia wyłonione w konkursie),
- 2) negocyjnym (przedsięwzięcia uzgodnione w ramach ZIT/ZPT),
- 3) innym, zidentyfikowanym w toku realizacji Programu.

Grupy docelowe

Osoby bierne zawodowo oraz bezrobotne, w szczególności do 30 roku życia, 50 lat i więcej, niepełnosprawne, długotrwale bezrobotne.

Beneficjenci

Jednostki samorządu terytorialnego i ich jednostki organizacyjne, związki i stowarzyszenia jednostek samorządu terytorialnego, instytucje rynku pracy, związki zawodowe, instytucje pomocy i integracji społecznej, instytucje edukacyjne, instytucje otoczenia biznesu, izby gospodarcze i organizacje przedsiębiorców, przedsiębiorcy, LGD/LGR, ROT/LOT, organizacje pozarządowe, podmioty ekonomii społecznej.

Wskaźniki produktu

Lp.	Nazwa wskaźnika	Wartość docelowa (2023)	Źródło danych	Częstotliwość monitorowania
1.	Liczba osób długotrwale bezrobotnych objętych wsparciem w programie (osoby)		Beneficjenci/IZ	raz na rok
2.	Liczba osób w wieku do 30 lat objętych wsparciem w programie (osoby)		Beneficjenci/IZ	raz na rok
3.	Liczba osób w wieku 50 lat i więcej objętych wsparciem w programie (osoby)		Beneficjenci/IZ	raz na rok
4.	Liczba osób niepełnosprawnych objętych wsparciem w programie (osoby)		Beneficjenci/IZ	raz na rok

Działanie 5.2. Godzenie życia zawodowego i prywatnego

Uzasadnienie realizacji

Niepokojącym zjawiskiem jest przewaga kobiet wśród ogółu osób biernych zawodowo i bezrobotnych, która wiąże się przede wszystkim z sytuacją rodzinną, w tym urodzeniem i wychowaniem dziecka, a także koniecznością zapewnienia opieki nad osobą zależną.

W przypadku zorganizowanej opieki nad dziećmi do lat 3, województwo pomorskie zajmuje ostatnie miejsce w kraju. W 2012 r. wskaźnik dotyczący dzieci w żłobkach i klubach dziecięcych na 1000 dzieci w wieku do lat 3, wynosił w regionie 23, przy średniej krajowej 38. Związane jest to z niewielką liczbą miejsc, które stanowią 4,2% wszystkich w Polsce (11. miejsce). Jest to jeden z istotniejszych czynników utrudniających powrót kobiet na rynek pracy.

Województwo pomorskie jest regionem, w którym występuje najwyższy odsetek odbiorców pomocy społecznej w ramach przyczyn zdrowotnych. Uzyskiwane świadczenia w tej grupie udzielane są najczęściej w wyniku występowania problemu niepełnosprawności (35,4% w 2010 r.). Powyżej średniej dla kraju jest także odsetek świadczeniobiorców, którzy otrzymują wsparcie na skutek długotrwałej lub ciężkiej choroby. Ma to bezpośredni wpływ na aktywność zawodową osób, które tworzą z nimi wspólne gospodarstwa domowe, bądź są połączone więzami rodzinnymi lub powinowactwem.

Województwo pomorskie, wśród biernych zawodowo posiada największy odsetek osób, które pełnią obowiązki rodzinne i związane z prowadzeniem domu (15,5% przy średniej krajowej 11,6%). Problem ten będzie się nasilał ze względu na postępujący proces starzenia się społeczeństwa, a dotyka on przede wszystkim kobiety. Powrotowi na rynek pracy tych osób dodatkowo nie sprzyja słabo rozwinięty w regionie mechanizm ich wsparcia w zakresie ponownego podjęcia pracy.

Ukierunkowanie tematyczne

Wsparcie ukierunkowane będzie na wdrażanie mechanizmów ułatwiających powrót na rynek pracy oraz łączenie obowiązków zawodowych z prywatnymi, m.in. w zakresie zapewnienia różnych **form opieki nad osobami zależnymi** (w tym miejsca dziennego pobytu, opiekunowie dzienni) oraz wspieranie powstawania i rozwoju istniejących miejsc zorganizowanej opieki nad dziećmi do lat 3.

Realizowane będą także projekty, w ramach których osoby powracające na rynek pracy lub planujące powrót do aktywności zawodowej, będą mogły uzyskać dodatkowe **kwalfikacje zawodowe** lub je zmienić. Zdobywanie nowej, praktycznej wiedzy ułatwiającej wejście na rynek pracy, będzie się mogło odbywać m.in. poprzez staże i praktyki zawodowe.

Wsparcie dotyczyć będzie również projektów polegających na wprowadzaniu **elastycznych form zatrudnienia** przez pracodawców. Będzie się ono przyczyniać do godzenia obowiązków prywatnych z możliwością uzyskania doświadczenia zawodowego oraz poprawy sytuacji materialnej osób, pod których opieką znajdują się osoby zależne.

Interwencja jest powiązana z Działaniem 6.1. *Włączenie na rynku pracy* finansowanym z EFS.

Preferencje

Preferowane będą projekty:

- 1) realizowane w partnerstwie (w tym z organizacjami pozarządowymi, podmiotami ekonomii społecznej i/lub pracodawcami),
- 2) wspierające tworzenie wysokiej jakości trwałych miejsc pracy, cechujących się wysokim poziomem wymaganych kompetencji, w szczególności w branżach o największym potencjale rozwoju/inteligentnych specjalizacjach regionu,
- 3) realizowane z wykorzystaniem innowacyjnych metod kształcenia oraz technologii cyfrowych i usług.

Ukierunkowanie terytorialne: obszar całego województwa.

Sposób realizacji i forma wsparcia

Dotacje udzielane w trybie:

- 1) konkurencyjnym (przedsięwzięcia wyłonione w konkursie),
- 2) negocjacyjnym (przedsięwzięcia uzgodnione w ramach ZIT/ZPT).

Grupy docelowe

Osoby powracające na rynek pracy po urloпах macierzyńskich, rodzicielskich i wychowawczych, osoby opiekujące się osobami zależnymi.

Beneficjenci

Jednostki samorządu terytorialnego i ich jednostki organizacyjne, związki i stowarzyszenia jednostek samorządu terytorialnego, instytucje pomocy i integracji społecznej, instytucje rynku pracy, związki zawodowe, instytucje edukacyjne, instytucje otoczenia biznesu, izby gospodarcze i organizacje przedsiębiorców, przedsiębiorcy, organizacje pozarządowe, podmioty ekonomii społecznej, LGD/LGR, ROT/LOT.

Wskaźniki produktu

Lp.	Nazwa wskaźnika	Wartość docelowa (2023)	Źródło danych	Częstotliwość monitorowania
1.	Liczba osób opiekujących się osobami zależnymi, objętych wsparciem w programie (osoby)		Beneficjenci/IZ	raz na rok
3.	Liczba utworzonych miejsc opieki nad osobami zależnymi (szt.)		Beneficjenci/IZ	raz na rok

Działanie 5.3. Zdrowie na rynku pracy

Uzasadnienie realizacji

Istotnym wyzwaniem jest wykorzystanie wciąż rosnącej liczby wieloletnich i partnerskich programów zdrowotnych. Jednak mieszkańcy województwa pomorskiego w niewystarczającym stopniu korzystają z profilaktyki zdrowotnej oferowanej przez system zdrowia. Choroby potencjalnie zagrażające życiu lub skutkujące niepełnosprawnością nie są wykrywane dostatecznie szybko, co zmniejsza szansę na skuteczne wyleczenie i w efekcie negatywnie wpływa na aktywność zawodową mieszkańców.

Dodatkowo mieszkańcy regionu nadal charakteryzują się niską świadomością roli profilaktyki i zdrowego trybu życia w zapobieganiu chorobom, które stanowią istotną barierę w utrzymaniu i wydłużaniu aktywności zawodowej. Nadal bowiem zgłaszalność do programów zdrowotnych w województwie pomorskim wynosi ok. 30%.

W województwie pomorskim słabo wykorzystany jest potencjał medycyny pracy, który mógłby pozwolić na rozszerzenie wachlarza badań profilaktycznych i objęcie większej części populacji badaniami profilaktycznymi i akcjami edukacyjnymi.

Konieczna jest również większa koordynacja działań profilaktycznych na poziomie regionu, m.in. poprzez stworzenie platformy dostarczającej danych na temat programów profilaktycznych i ewaluacji ich skuteczności.

Ukierunkowanie tematyczne

Wsparcie ukierunkowane będzie na kompleksowe przedsięwzięcia z zakresu realizacji wieloletnich, wielosektorowych, wykorzystujących nowoczesne technologie medyczne, ukierunkowanych na aktualne potrzeby społeczeństwa wynikające z danych epidemiologicznych oraz nakierowanych na zapobieganie niepełnosprawności i potrzeby osób niepełnosprawnych **programów zdrowotnych** obejmujących profilaktykę, diagnostykę i promocję zdrowia. Programy te dotyczyć będą chorób cywilizacyjnych i ukierunkowane będą na wydłużenie okresu aktywności zawodowej.

Realizowane będą również projekty aktywizujące pracodawców w zakresie ograniczania czynników ryzyka wynikających ze specyfiki zakładu pracy, wspierające akcje profilaktyczne, w tym programy zdrowotne ukierunkowane na eliminowanie zdrowotnych czynników ryzyka w miejscu pracy oraz programy rehabilitacji leczniczej, ułatwiające powroty do pracy i zapobieganie niepełnosprawności.

Interwencją będą objęte również programy przekwalifikowania pracowników długotrwale pracujących w warunkach negatywnie wpływających na zdrowie, przygotowujące do kontynuowania pracy na innych stanowiskach o mniejszym obciążeniu dla zdrowia.

Dla zapewnienia efektywności i skuteczności wdrażanych programów zdrowotnych rozwinęty zostanie **Regionalny System Monitorowania i Ewaluacji Programów Zdrowotnych** (obejmujący przede wszystkim budowę platformy promocyjno-informacyjno-edukacyjnej, poprawę jakości gromadzonych danych oraz prowadzenie szkoleń).

Ponadto podejmowane będą działania zmierzające do stworzenia **regionalnego systemu polityki zdrowego trybu życia** w oparciu o partnerską współpracę samorządów lokalnych, organizacji pozarządowych, przedsiębiorców, instytucji naukowych oraz sektora oświaty.

W ramach kompleksowych projektów możliwa będzie realizacja działań promocyjnych i informacyjnych zachęcających mieszkańców do udziału w programach zdrowotnych, a także podnoszenie kompetencji i kwalifikacji zawodowych kadr medycznych.

Działanie jest powiązane z Priorytetem 7. *Zdrowie* finansowanym z EFRR.

Preferencje

Preferowane będą projekty:

- 1) realizowane w partnerstwie pomiędzy jednostkami samorządu terytorialnego, organizacjami pozarządowymi, przedsiębiorcami, instytucjami naukowymi oraz sektorem oświaty,
- 2) przyczyniające się do zwiększenia świadomości obywatelskiej w zakresie roli profilaktyki w zapobieganiu chorobom,
- 3) uwzględniające potrzeby grup defaworyzowanych i wykluczonych,
- 4) o charakterze pilotażowym i testującym.

Ukierunkowanie terytorialne: obszar całego województwa.

Sposób realizacji i forma wsparcia

Dotacje udzielane w trybie:

- 1) konkurencyjnym (przedsięwzięcia wyłonione w konkursie),
- 2) negocjacyjnym (przedsięwzięcia uzgodnione w ramach ZIT/ZPT).

Grupy docelowe

Pracownicy i pracodawcy z województwa pomorskiego.

Beneficjenci

Podmioty świadczące usługi zdrowotne i ich organy założycielskie, jednostki samorządu terytorialnego i ich jednostki organizacyjne, związki i stowarzyszenia jednostek samorządu terytorialnego, organizacje pozarządowe, organizacje przedsiębiorców, przedsiębiorcy, instytucje edukacyjne.

Wskaźniki produktu

Lp.	Nazwa wskaźnika	Wartość docelowa (2023)	Źródło danych	Częstotliwość monitorowania
1.	Liczba osób objętych badaniami profilaktycznymi w programie (osoby)		Beneficjenci/IZ	raz na rok
2.	Liczba programów zdrowotnych finansowanych przez jednostki samorządu terytorialnego (szt.)		IZ	raz na rok
3.	Liczba programów zdrowotnych realizowanych w zakładach pracy (szt.)		IZ	raz na rok
4.	Liczba osób objętych programami rehabilitacji medycznej ułatwiającymi powrót do pracy (osoby)		Beneficjenci/IZ	raz na rok
5.	Liczba osób w wieku 50 lat i więcej objętych wsparciem w programie (osoby)		Beneficjenci/IZ	raz na rok

Działanie 5.4. Adaptacyjność

Uzasadnienie realizacji

Dynamiczne i trudne do przewidzenia warunki zewnętrzne sprawiają, że pracownicy, pracodawcy i przedsiębiorcy muszą podejmować działania, które pozwolą na ich adaptację do zmieniającej się rzeczywistości gospodarczej. Bariera jest jednak niska skłonność pracowników do zdobywania nowych umiejętności, podnoszenia bądź zmiany kwalifikacji zawodowych. Przejawia się to w mało powszechnym uczestnictwie w kształceniu ustawicznym, szczególnie wśród pracowników niemobilnych (powyżej 50 lat). Niepokojący jest także brak zainteresowania firm podnoszeniem kwalifikacji swoich pracowników, co będzie wpływać na ich przyszłą pozycję konkurencyjną na rynku.

Problemem jest też niski wskaźnik dostępności szkoleń (w 2011 r. – 14. miejsce w rankingu województw pod względem liczby pracowników przeszkolonych w ramach kursów i szkoleń w stosunku do liczby pracowników zatrudnionych we wszystkich podmiotach). Wynika to głównie z małej dostępności oferty szkoleniowej oraz słabego powiązania jej z realnymi oczekiwaniami pracodawców, a także z braku upowszechnienia idei uczenia się przez całe życie.

Idea ta obejmuje nie tylko kształcenie i szkolenie dorosłych, ale i świadome kształtowanie na każdym etapie edukacyjnym potrzeby stałego rozwoju własnych kompetencji i otwartości na zmiany. Taka postawa sprzyja wykorzystywaniu zmian prawnych wprowadzonych w systemie oświaty, umożliwiających potwierdzanie kwalifikacji uzyskanych w drodze edukacji pozaformalnej i nieformalnej.

Ukierunkowanie tematyczne

Interwencja będzie dotyczyła **wdrożenia kompleksowej i zindywidualizowanej oferty wsparcia pracodawców** (poprzedzonej diagnozą potrzeb) w zakresie identyfikacji i analizy potrzeb szkoleniowych oraz realizacji procesu szkolenia.

Działanie będzie także ukierunkowane na wdrażanie **programów typu *outplacement***, aktywizacji zawodowej (adaptacyjności), skierowanych do pracowników zagrożonych zwolnieniem lub będących w okresie wypowiedzenia w związku z restrukturyzacją.

Wsparcie będą mogły uzyskać również przedsiębiorstwa w zakresie **zapobiegania sytuacjom kryzysowym**, w tym świadczenie usług doradczych dla firm, które m.in. znajdują się w trudnej sytuacji ekonomicznej, narażone są na wystąpienie sytuacji kryzysowych ze względu na profil działalności lub wymagają wdrożenia nowych planów rozwoju działalności.

Preferencje

Preferowane będą projekty:

- 1) przyczyniające się do wzrostu zatrudnienia – wspierające tworzenie wysokiej jakości trwałych miejsc pracy, cechujących się wysokim poziomem wymaganych kompetencji, w szczególności w branżach o największym potencjale rozwoju/inteligentnych specjalizacjach regionu,
- 2) obejmujących zakresem działania osoby w wieku 50 lat i więcej.

Ukierunkowanie terytorialne: obszar całego województwa.

Sposób realizacji i forma wsparcia

Dotacje udzielane w trybie konkurencyjnym (przedsięwzięcia wyłonione w konkursie).

Grupy docelowe

Pracodawcy i pracownicy, w tym w szczególności w wieku 50 lat i więcej oraz przedsiębiorcy.

Beneficjenci

Jednostki samorządu terytorialnego i ich jednostki organizacyjne, związki i stowarzyszenia jednostek samorządu terytorialnego, instytucje edukacyjne, instytucje otoczenia biznesu, instytucje pomocy i integracji społecznej, instytucje rynku pracy, związki zawodowe, izby gospodarcze i organizacje przedsiębiorców, przedsiębiorcy, organizacje pozarządowe, podmioty ekonomii społecznej, LGD/LGR, ROT/LOT.

Wskaźniki produktu

Lp.	Nazwa wskaźnika	Wartość docelowa (2023)	Źródło danych	Częstotliwość monitorowania
1.	Liczba osób zatrudnionych objętych wsparciem w programie (w tym samozatrudnieni) (osoby)		IZ	raz na rok
2.	Liczba mikroprzedsiębiorstw oraz małych i średnich przedsiębiorstw objętych wsparciem w programie (osoby)		IZ	raz na rok

Działanie 5.5. Nowe mikroprzedsiębiorstwa

Uzasadnienie realizacji

Skutecznym sposobem aktywizacji osób biernych zawodowo oraz bezrobotnych jest wspieranie przedsiębiorczości i tworzenia nowych firm. Województwo pomorskie zajmuje wysoką pozycję wśród regionów pod względem podstawowych wskaźników obrazujących poziom przedsiębiorczości m.in. nowo powstałych firm na 1000 mieszkańców. Z tego względu Pomorzanie wyróżniają się na tle kraju skłonnością do podejmowania działalności gospodarczej, niemniej jednak ich aktywność jest ograniczana m.in. brakiem systemu wsparcia powstających firm oraz firm z krótkim doświadczeniem biznesowym.

Ukierunkowanie tematyczne

Wsparcie ukierunkowane będzie na powstawanie mikroprzedsiębiorstw. W ramach dofinansowania rozpoczęcia działalności gospodarczej będzie możliwość uzyskania wsparcia m.in. na koszty podjęcia działalności gospodarczej, w tym koszty pomocy prawnej, konsultacji i doradztwa związanych z podjęciem tej działalności. Interwencją będą objęte również wydatki inwestycyjne na potrzeby prowadzonej działalności gospodarczej m.in. zakup maszyn i narzędzi, wartości niematerialnych i prawnych, remont pomieszczeń, a także wyposażenie miejsc pracy.

Interwencja jest powiązana z Działaniem 2.1 *Inwestycje podstawowe* finansowanym z EFRR.

Preferencje

Preferowane będą projekty wspierające tworzenie trwałych miejsc pracy.

Ukierunkowanie terytorialne: obszary o niskim poziomie aktywności gospodarczej lub obszary o wysokiej stopie bezrobocia.

Sposób realizacji i forma wsparcia

Dotacje udzielane w trybie konkurencyjnym (przedsięwzięcia wyłonione w konkursie).

Grupy docelowe

Osoby bierne zawodowe i bezrobotne, w szczególności do 30 lat oraz długotrwale bezrobotne.

Beneficjenci

Jednostki samorządu terytorialnego i ich jednostki organizacyjne, związki i stowarzyszenia jednostek samorządu terytorialnego, instytucje otoczenia biznesu, instytucje pomocy i integracji społecznej, instytucje rynku pracy, izby gospodarcze i organizacje przedsiębiorców, przedsiębiorcy, organizacje pozarządowe, podmioty ekonomii społecznej.

Wskaźniki produktu

Lp.	Nazwa wskaźnika	Wartość docelowa (2023)	Źródło danych	Częstotliwość monitorowania
1.	Liczba osób, które otrzymały środki na podjęcie działalności gospodarczej w programie (osoby)		IZ	raz na rok

PRIORYTET 6. INTEGRACJA

Działanie	Cel tematyczny	Priorytet inwestycyjny	Fundusz	Alokacja (EUR)
6.1. Włączenie na rynku pracy	9	9.4	EFS	94 580 000
6.2. Podmioty ekonomii społecznej		9.8		

Cele szczegółowe Priorytetu

1. Wzrost zatrudnienia oraz rozwój postaw edukacyjnych i kompetencji społecznych wśród osób wykluczonych społecznie i zagrożonych takim wykluczeniem (PI 9.4).
2. Wzmocnienie instytucjonalne podmiotów ekonomii społecznej (PI 9.8).

Wskaźniki rezultatu

Lp.	Nazwa wskaźnika	Referencyjny wskaźnik wspólny	Wartość bazowa (rok)	Wartość docelowa (2023)	Źródło danych	Częstotliwość monitorowania
1.	Liczba osób zatrudnionych po opuszczeniu programu (osoby)		0		Beneficjenci /IZ	raz na dwa lata
2.	Liczba osób nieaktywnych zawodowo, poszukujących pracy po opuszczeniu programu (osoby)		0		Beneficjenci /IZ	raz na dwa lata
3.	Liczba osób, które podjęły kształcenie i szkolenie po opuszczeniu programu (osoby)		0		Beneficjenci /IZ	raz na dwa lata
4.	Liczba osób posiadających zatrudnienie 6 miesięcy po opuszczeniu programu (w tym samozatrudnieni) (osoby)		0		Ewaluacja	dwa razy w ramach Programu

Działanie 6.1. Włączenie na rynku pracy

Uzasadnienie realizacji

Województwo pomorskie pod względem odsetka osób korzystających ze wsparcia systemu pomocy społecznej nie odbiega od średniej krajowej. W województwie są jednak powiaty charakteryzujące się wysokim udziałem dochodów z pomocy społecznej w budżetach gospodarstw domowych. Poprawie tej sytuacji nie sprzyja istniejący system wsparcia, którego efektywność jest ograniczana przez niewystarczające stosowanie metody środowiskowej w pracy socjalnej, a także brak stałego podnoszenia poziomu kwalifikacji kadry pracującej w instytucjach związanych z szeroko rozumianą pomocą społeczną.

Szczególnie niepokojący jest wysoki odsetek rodzin zagrożonych wykluczeniem i wykluczonych społecznie. Rodziny te dotknięte są najczęściej, obok ubóstwa, długotrwałym bezrobociem, trudnościami opiekuńczo-wychowawczymi oraz problemami uzależnień i przemocy domowej. Kwestią wymagającą wsparcia jest zatem rozbudowa zróżnicowanych, zindywidualizowanych form pomocy rodzinie, zwłaszcza rodzinie zagrożonej dysfunkcją. W kontekście realnych potrzeb niezbędny jest m.in. rozwój takich instytucji jak placówki wsparcia dziennego, a także budowa systemu kształcenia i doskonalenia osób sprawujących rodzinną pieczę zastępczą i świadczących środowiskową pracę socjalną.

Istotny negatywny wpływ na aktywność zawodową i społeczną mieszkańców Pomorza mają także patologie społeczne. Problemy tej kategorii obejmują zagrożenia związane z rynkiem pracy, zagrożenie rodziny, sytuację zdrowotną (umieralność) oraz szeroko rozumiane bezpieczeństwo publiczne. Skala powyższych zagrożeń jest zróżnicowana terytorialnie i wymaga podjęcia działań zindywidualizowanych, ściśle dostosowanych do lokalnych potrzeb.

Z kolei na aktywizację społeczną seniorów negatywnie wpływa brak zróżnicowanych i zindywidualizowanych form wsparcia o charakterze dziennym i całodobowym (w tym usługi opiekuńcze przeznaczone dla osób starszych, pozwalające na jak najdłuższe ich pozostawanie w środowisku domowym).

Ukierunkowanie tematyczne

W ramach Działania, realizowane będą wyłącznie projekty skutkujące wzrostem zatrudnienia i/lub zwiększoną integracją społeczną osób wykluczonych społecznie i zagrożonych takim wykluczeniem, skoordynowane i komplementarne do interwencji prowadzonej w ramach Priorytetu 5. *Zatrudnienie* finansowanego z EFS (szczególnie w odniesieniu do Działań 5.1 i 5.2).

Działanie będzie realizowane poprzez wdrażanie **kompleksowych i zindywidualizowanych programów aktywizacji społeczno-zawodowej** osób wykluczonych i zagrożonych wykluczeniem społecznym, przy wykorzystaniu instrumentów aktywizacji edukacyjnej, zdrowotnej, społecznej i zawodowej. Uzupełniająco, interwencją objęte zostaną także rodziny osób wykluczonych lub zagrożonych wykluczeniem społecznym przy wykorzystaniu środowiskowych form aktywizacji edukacyjnej, kulturowej, rekreacyjnej i sportowej. Interwencja ta będzie dotyczyć przede wszystkim dzieci i młodzieży (tzw. profilaktyka wykluczenia społecznego).

W ramach Działania, realizowane będą także inicjatywy w zakresie rozwoju **spersonalizowanych i zintegrowanych usług społecznych**, adresowanych przede wszystkim do rodzin zagrożonych dysfunkcją, dotyczące m.in. pomocy dla placówek wsparcia dziennego, świetlic środowiskowych, klubów seniora, rozwoju systemu pieczy zastępczej (w tym kształcenia i doskonalenia osób sprawujących rodzinną pieczę zastępczą) oraz poradnictwa rodzinnego, prawnego i obywatelskiego. Realizowane będą także inicjatywy związane z resocjalizacją oraz aktywizacją społeczno-zawodową usamodzielnianej młodzieży.

Uzupełniająco, wsparcie obejmować będzie podnoszenie kompetencji i kwalifikacji zawodowych **kadr instytucji pomocy i integracji społecznej**.

Preferencje

Preferowane będą projekty:

- 1) partnerskie, w tym realizowane we współpracy instytucji integracji i pomocy społecznej z instytucjami rynku pracy oraz organizacjami pozarządowymi,
- 2) wykorzystujące wolontariat i animację środowiskową.

Preferencja 2 nie dotyczy podnoszenia kompetencji i kwalifikacji zawodowych kadr instytucji pomocy i integracji społecznej.

Ukierunkowanie terytorialne

Obszary ponadprzeciętnego poziomu wykluczenia społecznego, tj. charakteryzujące się niekorzystnymi wskaźnikami w zakresie dochodów własnych gmin na 1 mieszkańca, odsetka bezrobotnych w liczbie ludności w wieku produkcyjnym oraz odsetka gospodarstw domowych objętych pomocą społeczną.

W zakresie podnoszenia kompetencji i kwalifikacji kadr instytucji pomocy i integracji społecznej: obszar całego województwa

Sposób realizacji i forma wsparcia

Dotacje udzielane w trybie:

- 1) negocyjnym (przedsięwzięcia uzgodnione w ramach ZIT/ZPT),
- 2) konkurencyjnym (przedsięwzięcia wyłonione w konkursie),
- 3) innym, zidentyfikowanym w toku realizacji Programu.

Grupy docelowe

Osoby wykluczone społecznie i zagrożone wykluczeniem społecznym oraz ich rodziny, w tym przede wszystkim: osoby nieaktywne zawodowo, nieuczestniczące w kształceniu lub szkoleniu, dzieci i młodzież, osoby niepełnosprawne, osoby sprawujące rodzinną pieczę zastępczą, kadra instytucji pomocy i integracji społecznej.

Beneficjenci

Jednostki samorządu terytorialnego i ich jednostki organizacyjne, związki i stowarzyszenia jednostek samorządu terytorialnego, instytucje pomocy i integracji społecznej, instytucje rynku pracy, związki zawodowe, organizacje pozarządowe, podmioty ekonomii społecznej, instytucje edukacyjne, instytucje kultury, kluby sportowe, podmioty świadczące usługi zdrowotne i ich organy założycielskie, przedsiębiorcy, LGD/LGR, ROT/LOT.

Wskaźniki produktu

Lp.	Nazwa wskaźnika	Wartość docelowa (2023)	Źródło danych	Częstotliwość monitorowania
1.	Liczba osób zagrożonych wykluczeniem społecznym objętych wsparciem w programie (osoby)		Beneficjenci/IZ	raz na rok
2.	Liczba osób niepełnosprawnych objętych wsparciem w programie (osoby)		Beneficjenci/IZ	raz na rok
3.	Liczba osób w wieku poniżej 25 lat objętych wsparciem w programie (osoby)		Beneficjenci/IZ	raz na rok
4.	Liczba osób nieaktywnych zawodowo, nieuczestniczących w kształceniu lub szkoleniu, objętych wsparciem w programie (osoby)		Beneficjenci/IZ	raz na rok

Działanie 6.2. Podmioty ekonomii społecznej

Uzasadnienie realizacji

Pod względem liczby podmiotów ekonomii społecznej województwo pomorskie nie odbiega od średniej krajowej. Jednakże w porównaniu do danych z innych krajów europejskich (np. Francja, Holandia, Wielka Brytania) wskaźnik ilościowy dla naszego regionu jest bardzo niski. Jednocześnie charakterystyczne dla województwa pomorskiego jest duże zróżnicowanie terytorialne w liczbie działających podmiotów ekonomii społecznej (najwięcej działa w powiecie chojnickim, w powiecie gdańskim natomiast nie funkcjonuje żadna instytucja tego typu). Tę niekorzystną dla regionu sytuację podtrzymuje brak kompleksowego i systemowego wsparcia podmiotów ekonomii społecznej, przejawiający się głównie udzielaniem pomocy o instytucjonalnie rozproszonym charakterze (jednostki samorządu terytorialnego, ośrodki pomocy społecznej, powiatowe urzędy pracy, organizacje pozarządowe, PFRON, ROEFS).

Niepokojący jest w szczególności brak stabilnych podstaw finansowych tych podmiotów – 80% z nich nie posiada rezerw finansowych; nieco ponad 20% podmiotów deklaruje, że w wyniku problemów z płynnością finansową zdarzało im się w przeszłości nie regulować należności na czas.

Poważną barierą dla sektora ekonomii społecznej w województwie pomorskim jest również uzależnienie od środków publicznych, brak powiązań ze sferą biznesu, słaba promocja, brak dobrych praktyk oraz niski poziom wiedzy i świadomości, dotyczący funkcjonowania tego typu podmiotów.

Ukierunkowanie tematyczne

Interwencja koncentrować się będzie na realizacji inicjatyw w zakresie rozwoju sektora ekonomii społecznej, przede wszystkim przy wykorzystaniu potencjału istniejących i nowopowstałych ośrodków/centrów wspierających ekonomię społeczną.

W ramach Działania, interwencja obejmie wsparcie **powstawania** oraz **profesjonalizację istniejących** podmiotów ekonomii społecznej, m.in. poprzez działania inwestycyjne, doradcze i koordynacyjne na poziomie regionalnym. Uzupełniająco, możliwe będą także wdrażanie **modelowych/pilotażowych rozwiązań** w sferze ekonomii społecznej oraz promocja **dobrych praktyk**.

Preferencje

Preferowane będą projekty skutkujące wzrostem zatrudnienia w podmiotach ekonomii społecznej.

Ukierunkowanie terytorialne: obszar całego województwa.

Sposób realizacji i forma wsparcia

Dotacje udzielane w trybie:

- 1) konkurencyjnym (przedsięwzięcia wyłonione w konkursie),
- 2) negocjacyjnym (przedsięwzięcia uzgodnione w ramach ZIT/ZPT).

Grupy docelowe

Podmioty ekonomii społecznej, osoby fizyczne, w szczególności osoby wykluczone i zagrożone wykluczeniem społecznym, podmioty, o których mowa w art. 4 ust. 2 pkt 2 i 3 ustawy o spółdzielniach socjalnych.

Beneficjenci

Podmioty ekonomii społecznej, jednostki samorządu terytorialnego i ich jednostki organizacyjne, związki i stowarzyszenia jednostek samorządu terytorialnego, instytucje pomocy i integracji społecznej, instytucje rynku pracy, związki zawodowe, organizacje pozarządowe, LGD/LGR.

Wskaźniki produktu

Lp.	Nazwa wskaźnika	Wartość docelowa (2023)	Źródło danych	Częstotliwość monitorowania
1.	Liczba podmiotów ekonomii społecznej objętych wsparciem (szt.)		Beneficjenci/IZ	raz na rok

PRIORYTET 7. ZDROWIE

Działanie	Cel tematyczny	Priorytet inwestycyjny	Fundusz	Alokacja (EUR)
7.1. Zasoby ochrony zdrowia	9	9.1	EFRR	95 912 000
7.2. Systemy informatyczne i telemedyczne	2	2.3		

Cele szczegółowe Priorytetu

1. Utworzenie regionalnej sieci szpitali specjalistycznych świadczących wysokiej jakości usługi zdrowotne ściśle współpracujących z dobrze rozlokowaną bazą usług leczenia ambulatoryjnego podstawowego i specjalistycznego (PI 9.1).
2. Wdrożenie interoperacyjnych systemów informatycznych obsługujących wszystkie procesy związane z funkcjonowaniem jednostek ochrony zdrowia (PI 2.3).

Wskaźniki rezultatu

Lp.	Nazwa wskaźnika	Wartość bazowa (rok)	Wartość docelowa (2023)	Źródło danych	Częstotliwość monitorowania
1.	Oczekiwana liczba osób korzystających z ulepszonych usług opieki zdrowotnej (osoby)	0		Beneficjenci/ IZ	raz na rok
2.	Liczba udostępnionych on-line usług na poziomie co najmniej 4-transakcja (szt.)	0		Beneficjenci/ IZ	raz na rok
3.	Liczba osób, które uzyskały kwalifikacje w wyniku realizacji programu (osoby)	0		Beneficjenci/ IZ	raz na rok

Działanie 7.1. Zasoby ochrony zdrowia

Uzasadnienie realizacji

W województwie pomorskim odnotowuje się szereg zagrożeń będących skutkiem negatywnych tendencji demograficznych związanych ze starzeniem się społeczeństwa oraz wysokiej zachorowalności i umieralności spowodowanej chorobami cywilizacyjnymi. W ostatnich latach zauważa się wzrost liczby nowych zachorowań na: cukrzycę, niedokrwinną chorobę serca oraz choroby naczyń mózgowych. Wskaźnik zachorowalności na choroby nowotworowe w 2010 r. plasował region na 1. miejscu w kraju – 302,5 w przypadku mężczyzn i 249,3 w przypadku kobiet. Wskaźnik rozpowszechnienia zaburzeń psychicznych na 10 tys. osób wynosi 439,17 i jest najwyższy dla grupy zaburzeń nerwicowych, afektywnych i organicznych (wartości te są wyższe od średniej krajowej o ok. 15%). Znacząco wzrosły również zachorowalność i chorobowość na POChP.

Wyzwaniem dla pomorskiego systemu zdrowia w atmosferze rosnących oczekiwań pacjentów jest stworzenie warunków dostarczania usług zdrowotnych adekwatnie do zdiagnozowanych potrzeb i konsekwentne wyrównywanie różnic w dostępie do świadczeń w całym regionie, zwłaszcza w ramach zdefiniowanych deficytów infrastruktury, aparatury i sprzętu medycznego.

Istotnym problemem są również braki kadrowe w niektórych specjalnościach medycznych, dysproporcje geograficzne oraz zmniejszający się sukcesywnie napływ młodych kadr medycznych. Ponadto w pomorskim systemie zdrowia brakuje zespołów interdyscyplinarnych, szczególnie na oddziałach

onkologicznych, pulmonologicznych, pediatrycznych, ginekologicznych, urologicznych, neurologicznych, ortopedycznych, kardiologicznych diabetologicznych, chirurgicznych oraz rehabilitacyjnych.

Istotnym wyzwaniem jest racjonalne rozmieszczenie podmiotów z komplementarnymi, a nie konkurencyjnymi zakresami świadczeń zdrowotnych oraz poprawa w dostępie do specjalistycznych świadczeń zdrowotnych na obszarach wiejskich i w małych miastach o szczególnie niskiej dostępności do ww. świadczeń.

Ukierunkowanie tematyczne

W ramach Działania przewiduje się przedsięwzięcia pozwalające na uporządkowanie, rozwój i dostosowanie do obowiązujących standardów **regionalnej bazy szpitalnej**. Dotyczyć to będzie przede wszystkim uporządkowania bazy w zakresie oddziałów dla chorób cywilizacyjnych oraz poprawy dostępności do oddziałów z deficytami łóżek, w tym utworzenie ośrodków opieki geriatrycznej, profilowanie ośrodków opieki długoterminowej, rozwój ośrodków rehabilitacji neurologicznej wczesnej i rehabilitacji pneumologicznej oraz utworzenie sieci referencyjnych placówek w zakresie oddziałów chirurgii urazowo-ortopedycznej.

Dodatkowo wsparciem objęte będą przedsięwzięcia ukierunkowane na tworzenie **poradni specjalistycznych** w zakresie: kardiologii, diabetologii, onkologii, endokrynologii i geriatry, a także utworzenie sieci centrów zdrowia psychicznego. Planowana interwencja obejmie także rozwój ośrodków rehabilitacji domowej oraz zintegrowanej opieki długoterminowej domowej (m.in. w neurologii i pulmonologii).

Wsparcie dotyczyć będzie przedsięwzięć ukierunkowanych na rozwój infrastruktury ochrony zdrowia poprzez zakup aparatury i sprzętu medycznego dla ośrodków świadczących specjalistyczne usługi zdrowotne w zakresie chorób cywilizacyjnych.

Uzupełniająco w ramach finansowania krzyżowego – jak element kompleksowych projektów – wsparciem objęte zostaną przedsięwzięcia dotyczące tworzenia zintegrowanych, wielodyscyplinarnych modeli opieki (w tym wprowadzenie koordynacyjnego modelu opieki) oraz podnoszenia kompetencji i kwalifikacji zawodowych kadr świadczących usługi zdrowotne.

Wszystkie projekty powinny wynikać z konieczności dostosowania placówki do obowiązujących przepisów prawa oraz spełnienia lub przewyższenia wymogów płatnika w zakresie udzielanych świadczeń opieki zdrowotnej finansowanych w ramach publicznego systemu ubezpieczeń zdrowotnych, a także wykorzystywać najnowsze dostępne techniki i technologie medyczne.

Wszystkie szpitale ubiegające się o wsparcie powinny posiadać odpowiednie certyfikaty i systemy jakości.

Działanie jest ściśle powiązane z finansowanym z EFS Działaniem 5.3 *Zdrowie na rynku pracy*, w szczególności w zakresie realizacji programów zdrowotnych dotyczących chorób cywilizacyjnych.

Preferencje

Preferowane będą projekty:

- 1) przyczyniające się do wzrostu zatrudnienia w podmiotach leczniczych kadry medycznej (lekarzy, pielęgniarek, psychologów, opiekunów medycznych i fizjoterapeutów),
- 2) dające możliwość podwyższenia stopnia referencyjności podmiotu leczniczego,
- 3) przyczyniające się do rozwoju idei wolontariatu na oddziałach szpitalnych i w opiece długoterminowej,
- 4) realizowane w partnerstwie publiczno-prywatnym.

Ukierunkowanie terytorialne

W zakresie rozwoju regionalnej bazy szpitalnej:

- Obszar Metropolitalny Trójmiasta (w szczególności Gdańsk, Gdynia, Sopot),
- Słupsk, Ustka, Chojnice, Kwidzyn, Malbork, Starogard Gdański, Lębork, Kościerzyna i Bytów.

W zakresie tworzenia poradni specjalistycznych:

- obszary wykazujące deficyty w dostępie do świadczeń zdrowotnych.

Sposób realizacji i forma wsparcia

Dotacje udzielane w trybie:

- 1) konkurencyjnym (przedsięwzięcia wyłonione w konkursie),
- 2) negocjacyjnym (przedsięwzięcia uzgodnione w ramach ZIT/ZPT).

Grupy docelowe

Mieszkańcy województwa pomorskiego, w tym w szczególności mieszkańcy obszarów o niezadowalającej dostępności do specjalistycznych usług zdrowotnych, kadra podmiotów świadczących usługi zdrowotne.

Beneficjenci

Podmioty świadczące usługi zdrowotne i ich organy założycielskie, jednostki samorządu terytorialnego i ich jednostki organizacyjne, związki i stowarzyszenia jednostek samorządu terytorialnego, organizacje pozarządowe.

Wskaźniki produktu

Lp.	Nazwa wskaźnika	Wartość docelowa (2023)	Źródło danych	Częstotliwość monitorowania
1.	Liczba wspartych podmiotów leczniczych (szt.)		IZ	raz na rok
2.	Liczba nowozakupionego wysokospecjalistycznego sprzętu medycznego (tomograf komputerowy, rezonans magnetyczny, rentgen cyfrowy) (szt.)		Beneficjenci/IZ	raz na rok

Działanie 7.2. Systemy informatyczne i telemedyczne

Uzasadnienie realizacji

W województwie pomorskim, jak i w całym kraju, istotnym problemem jest brak interoperacyjności systemów informatycznych między różnymi podmiotami systemu zdrowia oraz niewystarczająca dostępność podmiotów leczniczych do infrastruktury szerokopasmowej.

Istotnym wyzwaniem związanym z dostępem do usług zdrowotnych jest budowa dobrze rozwiniętego systemu informacyjnego w oparciu o nowoczesne rozwiązania informatyczne, w tym telemedyczne.

W pomorskim systemie zdrowia obserwuje się niski stopień interoperacyjności stosowanych systemów informatycznych. Tylko niektóre szpitale posiadają kompletne systemy informatyczne z trzech podstawowych zakresów (HIS – ang. Hospital Information System; ERP – ang. Enterprise Resource Planning; PACS – ang. Picture Archive and Communication System/RIS – ang. Radiology Information System).

Ponadto konieczne jest stworzenie przyjaznego portalu internetowego kompleksowo obejmującego kwestie związane z usługami zdrowotnymi, zarówno w zakresie organizacji i funkcjonowania systemu zdrowia, jak i promocji zdrowia.

Ukierunkowanie tematyczne

Wsparcie dotyczyć będzie przedsięwzięć ukierunkowanych na wdrożenie **usług telemedycznych** (telediagnostyki, telekonsultacji, telerehabilitacji, teleopieki) wraz z niezbędną dla ich funkcjonowania infrastrukturą, w szczególności dla osób starszych i niepełnosprawnych.

Realizowane będą projekty umożliwiające wdrożenie **interoperacyjnych i zintegrowanych systemów e-zdrowia** (wraz z niezbędną do ich funkcjonowania infrastrukturą) z zakresu: tworzenia elektronicznej dokumentacji medycznej, zarządzania, diagnostyki, terapii, logistyki, bezpieczeństwa, systemu informacji dla pacjentów i ich rodzin, platformy wymiany informacji, badania zadowolenia pacjenta, katalogu zdarzeń niepożądanych, archiwizacji oraz integracji lokalnych i krajowych systemów informatycznych ochrony zdrowia.

Wspierane będą również przedsięwzięcia przyczyniające się do tworzenia systemu informacji dla pacjenta i działania promocyjne zachęcające do korzystania z usług telemedycznych.

Wszystkie projekty będą przyczyniać się do upowszechniania technologii cyfrowych i usług on-line oraz realizowane będą przy wykorzystaniu najnowszych dostępnych technik i technologii medycznych.

Wszystkie podmioty i placówki lecznicze ubiegające się o wsparcie powinny posiadać odpowiednie certyfikaty i systemy jakości.

Preferencje

Preferowane będą projekty:

- 1) realizowane w partnerstwie pomiędzy podmiotami leczniczymi i jednostkami samorządu terytorialnego,
- 2) obejmujące działania związane z podnoszeniem kwalifikacji kadry z zakresu nowoczesnych technologii w ochronie zdrowia, a także wdrażanych usług.

Ukierunkowanie terytorialne: obszar całego województwa.

Sposób realizacji i forma wsparcia

W zakresie systemów e-zdrowia dotacje udzielane w trybie:

- 1) indywidualnym (przedsięwzięcia strategiczne zdefiniowane w ramach RPS w zakresie ochrony zdrowia),
- 2) konkurencyjnym (przedsięwzięcia wyłonione w konkursie).

W zakresie telemedycyny dotacje udzielane w trybie konkurencyjnym (konkurs).

Grupy docelowe

Mieszkańcy województwa pomorskiego, w szczególności osoby starsze i niepełnosprawne.

Beneficjenci

Podmioty świadczące usługi zdrowotne i ich organy założycielskie, jednostki samorządu terytorialnego i ich jednostki organizacyjne, związki i stowarzyszenia jednostek samorządu terytorialnego, organizacje pozarządowe.

Wskaźniki produktu

Lp.	Nazwa wskaźnika	Wartość docelowa (2023)	Źródło danych	Częstotliwość monitorowania
1.	Liczba uruchomionych systemów teleinformatycznych w instytucjach publicznych (szt.)		IZ	raz na rok

PRIORYTET 8. KONWERSJA

Działanie	Cel tematyczny	Priorytet inwestycyjny	Fundusz	Alokacja (EUR)
8.1. Rewitalizacja i przestrzenie publiczne	9	9.2	EFRR	143 868 000
8.2. Obszary o specyficznych potrzebach	8	8.2		
8.3. Materialne i niematerialne dziedzictwo kulturowe	6	6.3		

Cele szczegółowe Priorytetu:

1. Aktywizacja społeczna i gospodarcza zdegradowanych obszarów miejskich i podnoszenie atrakcyjności stref rozwojowych w miastach (PI 9.2).
2. Aktywizacja obszarów problemowych i ich włączenie w procesy rozwojowe (PI 8.2).
3. Stworzenie kompleksowej, rozpoznawalnej co najmniej na poziomie krajowym, oferty turystycznej opartej na charakterystycznych walorach dziedzictwa kulturowego (PI 6.3).

Wskaźniki rezultatu

Lp.	Nazwa wskaźnika	Wartość bazowa	Wartość docelowa (2023)	Źródło danych	Częstotliwość monitorowania
1.	Oczekiwana liczba osób korzystających z infrastruktury na obszarach zrewitalizowanych (osoby)	0		Beneficjenci/ IZ	raz na rok
2.	Liczba korzystających z wybudowanych, przebudowanych lub zmodernizowanych obiektów turystycznych oraz obiektów instytucji kultury, objętych wsparciem ramach Programu (osoby)	0		Beneficjenci/ IZ	raz na rok
3.	Liczba produktów turystycznych powstałych w oparciu o szlaki turystyczne, objętych wsparciem w ramach Programu (szt.)	0		Beneficjenci/ IZ	raz na rok
4.	Wzrost oczekiwanej liczby odwiedzin w objętych wsparciem miejscach należących do dziedzictwa kulturalnego i naturalnego oraz stanowiących atrakcje turystyczne (szt.)	0		Beneficjenci/ IZ	raz na rok

Działanie 8.1. Rewitalizacja i przestrzenie publiczne

Uzasadnienie realizacji

W województwie pomorskim istnieją liczne obszary zamieszkania pozbawione jasno wyodrębnionych przestrzeni publicznych, z którymi utożsamiałaby się społeczność lokalna, stanowiących jednocześnie miejsce koncentracji życia społecznego osiedla czy dzielnicy. Zjawisko to dotyczy przede wszystkim wielkich osiedli sprzed 1990 r. (tzw. „blokowisk”) oraz niektórych miast. Powstające nowe osiedla, często odgródzone od reszty miasta, również nie oferują takich funkcji. W historycznych dzielnicach miast występują procesy o podobnych skutkach społecznych, jednak o odmiennych przyczynach – mieszkańcy nie identyfikują się z istniejącymi przestrzeniami ze względu na wysoki stopień ich degradacji, lub dezaprobatę wobec nowego kształtu tych przestrzeni, często opracowanego bez ich udziału. Obszary te dodatkowo charakteryzują się wysokim poziomem ubóstwa i wykluczenia zawodowo-społecznego.

Ważnym, nie w pełni wykorzystanym czynnikiem rozwoju w regionie, jest różnorodność kulturowa Pomorza. Znacznym problemem jest również estetyzacja przestrzeni publicznej, w tym dowolność architektoniczna.

Barierą dla prawidłowego rozwoju przestrzeni publicznych jest wyłączenie społeczności lokalnych z procesu ich kształtowania. Zwiększenie udziału mieszkańców w kreowaniu przyjaznej przestrzeni umożliwiłoby rozwiązania systemowe, w szczególności dotyczące zaangażowania organizacji pozarządowych.

Ukierunkowanie tematyczne

Wsparcie w ramach **kompleksowej rewitalizacji** dotyczyć będzie nadawania i przywracania funkcji społecznych zdegradowanym obszarom miejskim. Realizowane w ujęciu kompleksowym przedsięwzięcia – wynikające z programów rewitalizacji – będą obejmowały w szczególności wspieranie integracji społeczno-zawodowej mieszkańców zdegradowanych obszarów miejskich, rewaloryzację, modernizację i adaptację istniejącej zabudowy, zagospodarowanie przestrzeni publicznych, działania związane z ochroną zabytków, w tym prace konserwatorskie i restauratorskie oraz systemy poprawy bezpieczeństwa publicznego.

Wszystkie projekty w zakresie kompleksowej rewitalizacji realizowane będą w sposób partnerski. Partnerami w projektach koordynowanych przez jednostki samorządu terytorialne będą m.in. organizacje pozarządowe, instytucje kultury, instytucje edukacyjne, kościoły, wspólnoty i spółdzielnie mieszkaniowe, LGD/LGR, ROT/LOT oraz inne podmioty, których udział jest istotny dla realizacji projektu.

W ramach **rozwoju przestrzeni publicznych** realizowane będą przedsięwzięcia ukierunkowane na podniesienie atrakcyjności społecznej oraz nadawanie walorów funkcjonalnych i estetycznych przestrzeniom, z którymi utożsamiałaby się społeczność lokalna, stanowiącym jednocześnie miejsce koncentracji życia społecznego osiedla lub dzielnicy, z uwzględnieniem ich regionalnej tożsamości. Obejmie to w szczególności: budowę i modernizację infrastruktury społecznej, elementów zagospodarowania przestrzeni oraz dostosowanie budynków do funkcji społecznych, rekreacyjnych, kulturalnych i edukacyjnych, a także wspieranie integracji społecznej mieszkańców.

W ramach rozwoju przestrzeni publicznych interwencją objęte będą obszary zlokalizowane poza obszarami uprawnionymi do wsparcia w ramach kompleksowej rewitalizacji

Dodatkowo interwencją objęte będą przedsięwzięcia ukierunkowane na **podnoszenie atrakcyjności przestrzeni** w miejskich obszarach funkcjonalnych (w szczególności na terenach poprzemysłowych, powojkowych, pokolejowych, portowych i przyportowych, mieszkaniowych i usługowych) poprzez nadanie im nowych funkcji pozwalających na aktywizację społeczno-gospodarczą tych obszarów.

W ramach Działania realizowane będą wyłącznie projekty:

- ukierunkowane na aktywizację społeczno-gospodarczą oraz podniesienie jakości życia lokalnych społeczności,
- zakładające uspołecznienie wypracowania koncepcji i szczegółowych założeń oraz włączenie lokalnej społeczności zarówno na etapie planowania, jak i realizacji,
- uwzględniające zasady projektowania uniwersalnego (tzn. dostosowanie przestrzeni do potrzeb wszystkich użytkowników).

Działanie jest powiązane z Działaniem 6.1. *Włączenie na rynku pracy* finansowanym z EFS.

Preferencje

Preferowane będą projekty:

- 1) uwzględniające potrzeby grup defaworyzowanych i wykluczonych,
- 2) realizowane w partnerstwie publiczno-prywatnym,
- 3) przyczyniające się do zwiększenia zatrudnienia mieszkańców,
- 4) nawiązujące do historii, tradycji i tożsamości miejsca (w odniesieniu do przestrzeni publicznych),
- 5) będące kontynuacją realizowanych przedsięwzięć z zakresu kompleksowej rewitalizacji lub rozwoju przestrzeni publicznych.

Ukierunkowanie terytorialne

W zakresie kompleksowej rewitalizacji obszarami wyłącznie uprawnionymi do wsparcia są zdegradowane przestrzennie i społecznie obszary miejskie zlokalizowane w:

- miastach rdzeniowych miejskich obszarów funkcjonalnych, tj. Chojnicach, Człuchowie, Malborku, Sztumie, Starogardzie Gdańskim, Kwidzynie, Lęborku, Słupsku, Ustce, Kościerzynie, Bytowie,
- obszarach strategicznych rozwoju funkcji metropolitalnych lub w ich bezpośrednim otoczeniu, tj. Gdańsku, Gdyni, Sopocie, Wejherowie, Tczewie i Pruszczu Gdańskim, zgodnie z ustaleniami *Planu zagospodarowania przestrzennego województwa pomorskiego*.

W zakresie rozwoju przestrzeni publicznych:

- obszary ponadprzeciętnego poziomu wykluczenia społecznego tj. charakteryzujące się niekorzystnymi wskaźnikami w zakresie dochodów własnych gmin na 1 mieszkańca, odsetka bezrobotnych w liczbie ludności w wieku produkcyjnym oraz odsetka gospodarstw domowych objętych pomocą społeczną.

W zakresie podnoszenia atrakcyjności przestrzeni:

- obszary funkcjonalne: Trójmiasta, Słupska, Chojnic-Człuchowa, Malborka, Starogardu Gdańskiego, Kwidzyna, Lęborka, Kościerzyny i Bytowa.

Sposób realizacji i forma wsparcia

Dotacje udzielane w trybie:

- 1) negocjacyjnym (przedsięwzięcia uzgodnione w ramach ZIT/ZPT),
- 2) konkurencyjnym (przedsięwzięcia wyłonione w konkursie).

Przewidywane jest także zastosowanie instrumentów zwrotnych.

Grupy docelowe

Mieszkańcy województwa pomorskiego, w tym w szczególności mieszkańcy zdegradowanych obszarów miejskich oraz obszarów ponadprzeciętnego poziomu wykluczenia społecznego.

Beneficjenci

Jednostki samorządu terytorialnego i ich jednostki organizacyjne, związki i stowarzyszenia jednostek samorządu terytorialnego, organizacje pozarządowe, instytucje pomocy i integracji społecznej, instytucje kultury, kościoły i związki wyznaniowe, przedsiębiorcy, instytucje edukacyjne, instytucje rynku pracy, kluby sportowe, wspólnoty i spółdzielnie mieszkaniowe, instytucje finansowe, LGD/LGR, ROT/LOT.

Wskaźniki produktu

Lp.	Nazwa wskaźnika	Wartość docelowa (2023)	Źródło danych	Częstotliwość monitorowania
1.	Powierzchnia obszarów objętych rewitalizacją (ha)		Beneficjenci/IZ	raz na rok
2.	Liczba nowych / przebudowanych/ przekształconych obiektów infrastruktury zlokalizowanych na rewitalizowanych obszarach (szt.)		Beneficjenci/IZ	raz na rok

Działanie 8.2. Obszary o specyficznych potrzebach

Uzasadnienie realizacji

W województwie pomorskim można wyróżnić szereg obszarów problemowych, których wyprowadzenie z sytuacji kryzysowej wymaga rozbudowy lub zmiany profilu gospodarczego. Zaliczają się do nich obszary peryferyjne: zachodnia i południowa część województwa, jak również dolina i delta Wisły – nisko zaludnione, jednocześnie charakteryzujące się utrzymującym się wysokim odsetkiem osób bezrobotnych. Nieco lepiej pod względem odsetka zatrudnionych prezentuje się sytuacja w gminach nadmorskich, jednak znaczna część miejsc pracy ma charakter sezonowy, a sytuacja może ulec pogorszeniu w związku z utratą walorów stanowiących o atrakcyjności turystycznej i rekreacyjnej obszaru.

Jednocześnie obszary te posiadają liczne walory endogenne, które mogą stać się podstawą do kreowania nowej, odpowiadającej współczesnym potrzebom oferty, tym samym wzrostu lub stabilizacji zatrudnienia.

Ukierunkowanie tematyczne

Wspierane będą projekty wpisujące się w strategię lub plany rozwojowe obszarów funkcjonalnych innych niż metropolitalny i miejskie. Realizowane przedsięwzięcia będą ukierunkowane na przełamywanie strukturalnych barier rozwoju lub aktywowanie potencjałów rozwojowych obszarów problemowych w stosunku, do których należy zastosować podejście zintegrowane.

Realizowane przedsięwzięcia mają służyć zmianie profilu prowadzonej na tym obszarze gospodarki, a zarazem ograniczeniu negatywnego wpływu na środowisko.

Wspierane będą przede wszystkim działania o charakterze sieciowym, polegające na zagospodarowaniu tras turystycznych o charakterze regionalnym i ponadregionalnym, budowie lub modernizacji infrastruktury żeglarskiej oraz rozwoju infrastruktury o charakterze uzdrowiskowym i sportowo-rekreacyjnej.

Wszystkie projekty powinny przyczyniać się do poprawy jakości przestrzeni oraz zapewniać zgodność z ustaleniami *Planu zagospodarowania przestrzennego województwa pomorskiego*.

Preferencje

Preferowane będą projekty:

- 1) zapewniające całoroczną ofertę dostępną niezależnie od pory roku,
- 2) zaspokajające potrzeby i oczekiwania turysty zgodnie z motywami podróży turystycznej,
- 3) sieciowe, o skali ponadlokalnej, będące efektem trwałej współpracy wielu podmiotów (w tym gospodarczych) oraz społecznej akceptacji,
- 4) obejmujące nowe i niestandardowe rozwiązania z zakresu użycia nowych technologii lub rozwiązań organizacyjnych, które w sposób istotny wpływają na rozwój gospodarczy regionu,

5) uwzględniające potrzeby grup defaworyzowanych i wykluczonych – m.in. osób starszych i niepełnosprawnych.

W odniesieniu do gmin nadmorskich preferowane będą projekty przyczyniające się do ukierunkowania ruchu turystycznego poza obecnie dominujące ośrodki i atrakcje.

Ukierunkowanie terytorialne

- obszary peryferyjne o wysokim potencjale turystyczno-rekreacyjnym środowiska przyrodniczego i kulturowego: Bory Tucholskie, Równina Charzykowska, Pojezierze Bytowskie, Ziemia Słowińska, Dolina i Delta Wisły,
- obszary gmin nadmorskich.

Sposób realizacji i forma wsparcia

Dotacje udzielane w trybie:

- 1) indywidualnym (przedsięwzięcia strategiczne zdefiniowane w ramach RPS w zakresie atrakcyjności turystycznej i kulturalnej),
- 2) konkurencyjnym (przedsięwzięcia wyłonione w konkursie).

Przewidywane jest także zastosowanie instrumentów zwrotnych.

Grupy docelowe

Mieszkańcy województwa pomorskiego, turyści.

Beneficjenci

Jednostki samorządu terytorialnego i ich jednostki organizacyjne, związki i stowarzyszenia jednostek samorządu terytorialnego, organizacje pozarządowe, instytucje kultury, instytucje edukacyjne, instytucje finansowe, przedsiębiorcy (w tym organizatorzy turystyczni), parki narodowe, PGL Lasy Państwowe, kluby sportowe, LGD/LGR, ROT/LOT.

Wskaźniki produktu

Lp.	Nazwa wskaźnika	Wartość docelowa (2023)	Źródło danych	Częstotliwość monitorowania
1.	Liczba wybudowanych, przebudowanych lub zmodernizowanych obiektów turystycznych oraz obiektów instytucji kultury, objętych wsparciem w ramach Programu (szt.)		Beneficjenci/IZ	raz na rok
2.	Liczba nowych lub zmodernizowanych szlaków turystycznych, objętych wsparciem w ramach Programu (szt.)		Beneficjenci/IZ	raz na rok

Działanie 8.3. Materialne i niematerialne dziedzictwo kulturowe

Uzasadnienie realizacji

Stan znacznej części pomorskich zasobów dziedzictwa kulturowego uniemożliwia jego turystyczne wykorzystanie. Rozpoznawalne w skali światowej obszary i obiekty zabytkowe stanowią atrakcje turystyczne, których potencjał nadal nie jest w pełni wykorzystany. Odnowa zdegradowanych obiektów i obszarów przywróci im wartości użytkowe i zapewni atrakcyjną ekspozycję, zarówno zabytkom architektury, zespołom urbanistycznym, ruralistycznym, a także założeniom dworsko-pałacowym.

Odpowiednie wykorzystanie dziedzictwa kulturowego regionu może przyczynić się do wzrostu zatrudnienia, jak również – poprzez dywersyfikację oferty turystycznej – bardziej zrównoważonego wykorzystania środowiska. Dla osiągnięcia tego stanu konieczna jest poprawa stanu zachowania dziedzictwa, jak również stworzenie możliwości jego bezpiecznej eksploatacji i nowoczesnych mechanizmów zarządzania.

Ukierunkowanie tematyczne

W zakresie **dziedzictwa kulturowego** wspierane będzie ratowanie i otoczenie ochroną charakterystycznej zabudowy, w tym założeń parkowych oraz cennych układów ruralistycznych i urbanistycznych, tworzenie parków kulturowych oraz przywrócenie wartości obiektom i zespołom zabytkowym, m.in. poprzez nadanie im nowych funkcji służących celom turystycznym i kulturalnym, przy możliwym jednoczesnym zachowaniu funkcji dotychczasowych.

Ponadto przewiduje się wsparcie w zakresie **dokumentowania i popularyzacji kulturowego dziedzictwa regionu** (materialnego i niematerialnego), w tym udostępniania zasobów kultury oraz inwentaryzacji i udostępniania zasobów kultury z wykorzystaniem nowoczesnych technologii informacyjno-komunikacyjnych (w szczególności digitalizacja zasobów tworzenia nowych treści cyfrowych).

Preferencje

Preferowane będą projekty:

- 1) sieciowe, stanowiące element produktu turystycznego o skali ponadlokalnej, będące efektem trwałej współpracy wielu podmiotów (w tym gospodarczych) oraz społecznej akceptacji,
- 2) zgodnych z ustaleniami *Planu zagospodarowania przestrzennego województwa pomorskiego*,
- 3) przyczyniające się do wzrostu zatrudnienia,
- 4) obejmujące nowe i niestandardowe rozwiązania z zakresu użycia nowych technologii lub rozwiązań organizacyjnych, które w sposób istotny wpływają na rozwój gospodarczy regionu,
- 5) obejmujące działania wynikające bezpośrednio z zapisów powiatowych/gminnych programów opieki nad zabytkami,
- 6) zapewniające całoroczną ofertę dostępną niezależnie od pory roku.

Ukierunkowanie terytorialne

Obszary o wysokim potencjale turystyczno-rekreacyjnym środowiska kulturowego, w szczególności:

- miasta o najwyższej koncentracji nieruchomych i ruchomych elementów dziedzictwa kulturowego: Gdańsk, Gdynia, Sopot, Słupsk, Malbork,
- strefy koncentracji charakterystycznych dla regionu elementów dziedzictwa kulturowego, określone w *Planie zagospodarowania przestrzennego województwa pomorskiego*.

Sposób realizacji i forma wsparcia

Dotacje udzielane w trybie konkurencyjnym (przedsięwzięcia wyłonione w konkursie). Przewidywane jest także zastosowanie instrumentów zwrotnych.

Grupy docelowe

Mieszkańcy województwa pomorskiego, turyści.

Beneficjenci

Jednostki samorządu terytorialnego i ich jednostki organizacyjne, związki i stowarzyszenia jednostek samorządu terytorialnego, organizacje pozarządowe, instytucje kultury, instytucje edukacyjne, instytucje finansowe, przedsiębiorcy (w tym organizatorzy turystyczni), kościoły i związki wyznaniowe, LGD/LGR, ROT/LOT.

Wskaźniki produktu

Lp.	Nazwa wskaźnika	Wartość docelowa (2023)	Źródło danych	Częstotliwość monitorowania
1.	Liczba zabytków nieruchomych objętych wsparciem (szt.)		Beneficjenci/IZ	raz na rok

PRIORYTET 9. MOBILNOŚĆ

Działanie	Cel tematyczny	Priorytet inwestycyjny	Fundusz	Alokacja (EUR)
9.1. Transport miejski	4	4.5	EFRR	287 736 000
9.2. Regionalna infrastruktura kolejowa	7	7.4		
9.3. Regionalna infrastruktura drogowa		7.2		

Cele szczegółowe Priorytetu

1. Wzrost udziału transportu miejskiego w strukturze mobilności mieszkańców miast oraz ich obszarów funkcjonalnych (PI 4.5).
2. Wzrost udziału transportu kolejowego w ogólnej liczbie podróży na obszarze województwa (PI 7.4).
3. Sprawne powiązania najważniejszych ośrodków miejskich z Trójmiastem, infrastrukturą sieciową i węzłową TEN-T, a także między miastami powiatowymi a ośrodkami gminnymi (PI 7.2).

Wskaźniki rezultatu

Lp.	Nazwa wskaźnika	Wartość bazowa (rok)	Wartość docelowa (2023)	Źródło danych	Częstotliwość monitorowania
1.	Przewozy pasażerów komunikacją miejską (osoby)	0		Beneficjenci/IZ	raz na rok
2.	Szacowany spadek emisji gazów cieplarnianych (tony ekwiwalentu CO ₂)	0		Beneficjenci/IZ	raz na rok
3.	Liczba pasażerów przewiezionych w ramach kolejowych wojewódzkich przewozów pasażerskich (osoby)	0		Operatorzy publicznych kolejowych przewozów pasażerskich	raz na rok
4.	Odsetek długości dróg wojewódzkich w dobrym i zadowalającym stanie technicznym (%)	47,8 (2011)		Zarząd Dróg Wojewódzkich	raz na trzy lata

Działanie 9.1. Transport miejski

Uzasadnienie realizacji

W województwie obserwuje się systematyczny spadek udziału publicznego transportu zbiorowego miejskiego w ogólnej liczbie podróży. W latach 2000-2011 udział przejazdów autobusami miejskimi, tramwajami, trolejbusami i Szybką Koleją Miejską w całkowitej pracy przewozowej osób w miastach województwa pomorskiego obniżył się z 42,7% do 28,6%, a w aglomeracji trójmiejskiej z 54,8% do 39,6%. Nastąpił także spadek miejskiej pracy przewozowej z około 59 do około 57 mln wozó-km rocznie i spadek wielkości przewozów pasażerów z około 355 do 293 mln osób rocznie.

Do głównych problemów transportu zbiorowego miejskiego należy przeciążenie miejskiej infrastruktury rosnącym indywidualnym transportem samochodowym, co negatywnie oddziałuje na środowisko miejskie, jakość i warunki życia, a także na stan techniczny sieci drogowej. Zróżnicowanie sytuacji w tym zakresie jest jednak znaczne między poszczególnymi miastami i ich obszarami funkcjonalnymi i wynika z różnic ich wielkości, poziomu motoryzacji, jakości infrastruktury. Dysproporcje widoczne są również w zakresie oferty gałęziowej (tramwaje, trolejbusy, autobusy, kolej miejska) jaką dysponują poszczególne miasta i miejskie obszary funkcjonalne.

Zmniejsza się także konkurencyjność oferty usługowej publicznego transportu zbiorowego w stosunku do indywidualnego transportu samochodowego. Wynika to m.in. z braku uprzywilejowania pojazdów komunikacji miejskiej w ruchu drogowym (zwłaszcza w obszarach centralnych miast), słabej integracji, niedostosowania oferty przewozowej do postępującej urbanizacji obszarów peryferyjnych – zwłaszcza w południowych i zachodnich dzielnicach Obszaru Metropolitalnego Trójmiasta, ale także w innych miastach, jak np. Słupsk, Chojnice, Starogard Gdański i ich otoczeniu.

Problemem w obszarze transportu miejskiego jest również brak fizycznej i systemowej integracji (węzły integracyjne) podsystemów transportu miejskiego i indywidualnego, w tym rowerowego z transportem zbiorowym regionalnym, co także obniża konkurencyjność i efektywność transportu zbiorowego w stosunku do motoryzacji indywidualnej.

Ukierunkowanie tematyczne

Wsparcie w zakresie transportu miejskiego adresowane będzie do miast oraz ich obszarów funkcjonalnych i ukierunkowane będzie na wdrażanie rozwiązań niskoemisyjnych w transporcie zbiorowym, wynikających z zapisów lokalnych strategii niskoemisyjnych lub dokumentów spełniających ich wymogi.

Interwencja dotyczyć będzie kompleksowej modernizacji istniejących i budowy nowych elementów liniowej infrastruktury transportu szynowego, trolejbusowego i autobusowego oraz węzłowej infrastruktury transportu zbiorowego (węzły integrujące podsystemy transportu zbiorowego, w tym kolejowego oraz transportu rowerowego zgodnie z ustaleniami *Planu zagospodarowania przestrzennego województwa pomorskiego*). Wsparcie będzie dotyczyło także przedsięwzięć poprawiających funkcjonowanie i bezpieczeństwo publicznego transportu zbiorowego (systemy telematki). Obok działań infrastrukturalnych przewiduje się także wsparcie przedsięwzięć związanych z zakupem i modernizacją taboru miejskiego publicznego transportu zbiorowego.

W celu podniesienia efektywności transportu zbiorowego możliwa będzie również realizacja projektów dotyczących budowy infrastruktury liniowej transportu rowerowego (indywidualna mobilność aktywna) stanowiącej dojazd do węzłów integracyjnych.

W celu maksymalizacji efektów realizacji wszystkich przedsięwzięć w zakresie transportu miejskiego zbiorowego w ramach danego miejskiego obszaru funkcjonalnego, projektom towarzyszyć będą kampanie informacyjno-edukacyjne promujące transport zbiorowy.

Preferencje

Preferowane będą projekty:

- 1) zgodne z zasadami zagospodarowania przestrzennego określonymi w *Planie zagospodarowania przestrzennego województwa pomorskiego*,
- 2) zgodne z planami zrównoważonego rozwoju publicznego transportu zbiorowego jednostek samorządu terytorialnego lub miejskich obszarów funkcjonalnych,
- 3) wpisujące się w plany zrównoważonej mobilności miejskiej.

Ukierunkowanie terytorialne

- Obszar Metropolitalny Trójmiasta,
- miejskie obszary funkcjonalne: Słupska, Chojnice-Człuchów, Kwidzyna, Malbork-Sztum, Starogardu Gdańskiego, Lęborka, Kościerzyny i Bytowa.

Sposób realizacji i forma wsparcia

Dotacje udzielane w trybie negocjacyjnym (przedsięwzięcia uzgodnione w ramach ZIT/ZPT).

Przewidywane jest także zastosowanie instrumentów zwrotnych.

Grupy docelowe

Użytkownicy transportu miejskiego i rowerowego.

Beneficjenci

Jednostki samorządu terytorialnego i ich jednostki organizacyjne, związki i stowarzyszenia jednostek samorządu terytorialnego, spółki z udziałem jst, podmioty działające w oparciu o umowę o partnerstwie publiczno-prywatnym, zarządcy infrastruktury transportowej, służącej organizacji transportu zbiorowego publicznego, instytucje finansowe.

Wskaźniki produktu

Lp.	Nazwa wskaźnika	Wartość docelowa (2023)	Źródło danych	Częstotliwość monitorowania
1.	Liczba wybudowanych zintegrowanych węzłów przesiadkowych (szt.)		Beneficjenci/IZ	raz na dwa lata
2.	Liczba zakupionych lub zmodernizowanych jednostek taboru pasażerskiego w publicznym transporcie zbiorowym komunikacji miejskiej (szt.)		Beneficjenci/IZ	raz na dwa lata
3.	Długość wybudowanych lub przebudowanych ścieżek rowerowych (km)		Beneficjenci/IZ	raz na dwa lata

Działanie 9.2. Regionalna infrastruktura kolejowa

Uzasadnienie realizacji

Stan infrastruktury kolejowej w województwie pomorskim ulega stopniowemu pogorszeniu. Około 11% eksploatowanych linii (140 km) można zakwalifikować jako te w stanie dobrym i bardzo dobrym. Po zrealizowaniu prowadzonych w obecnej perspektywie finansowej 2007-2013 inwestycji kolejowych: budowa Pomorskiej Kolei Metropolitalnej, modernizacja E-65, kościerskiego i helskiego korytarza kolejowego, w 2015 roku wskaźnik ten wzrośnie do około 37% (460 km). Zły stan sieci wynika z nadmiernego zużycia technicznego wielu elementów infrastruktury kolejowej, wobec których przekroczono zaplanowany okres eksploatacji. Problemami są niski stopień automatyzacji urządzeń sterowania ruchem kolejowym oraz znaczna liczba niestrzeżonych przejazdów kolejowych, stanowiących zagrożenie dla bezpieczeństwa ruchu (wg PKP PLK SA w województwie istnieje około 1000 przejazdów, w tym tylko około 160 kategorii A – strzeżonych). Niezadowolający jest w dalszym ciągu stan infrastruktury towarzyszącej (dworce, stacje, przystanki osobowe). Zauważalne jest jednak dążenie niektórych samorządów do przejmowania infrastruktury dworcowej, w tym w celu jej przystosowania na potrzeby węzłów integracyjnych.

W zachodniej części województwa w zadowolającymi powiązaniach kolejowymi z Trójmiastem wyróżnia się także Słupsk. Zdecydowanym obszarem problemowym pod względem powiązań transportem kolejowym jest środkowa, środkowo-zachodnia i południowo-zachodnia część województwa, gdzie istnieje grupa miast i wielu gmin o bardzo słabych powiązaniach, w tym kilka miast powiatowych (np. Bytów, Kartusy).

Ukierunkowanie tematyczne

Wsparciem objęte będą linie kolejowe szczególnie ważne dla przewozów regionalnych, zgodnie z ustaleniami *Planu zagospodarowania przestrzennego województwa pomorskiego* (z wyłączeniem linii kolejowych nr 9, 131 i 202) lub linie, na których zgodnie z *Planem zrównoważonego rozwoju publicznego transportu zbiorowego dla województwa pomorskiego* odbywają się wojewódzkie przewozy pasażerskie.

Przedsięwzięcia polegać będą na budowie i modernizacji infrastruktury liniowej, punktowej (dworce kolejowe, stacje i przystanki kolejowe) oraz towarzyszącej. Realizacja wybranych odcinków linii kolejowych przyczyni się do poprawy spójności terytorialnej województwa i dostępności do regionalnych i subregionalnych ośrodków miejskich. W ramach wsparcia możliwe będą także projekty podnoszące bezpieczeństwo i konkurencyjność transportu kolejowego (systemy telematyki i sterowania ruchem kolejowym), a także projekty (realizowane również w formule partnerstwa publiczno-prywatnego) związane z zakupem i modernizacją taboru kolejowego obsługującego zmodernizowane linie.

W ramach działania realizowane będą przedsięwzięcia strategiczne określone w pakietach kolejowych w ramach RPS w zakresie transportu.

Preferencje

Preferowane będą projekty:

- 1) zgodne z zasadami zagospodarowania przestrzennego określonymi w *Planie zagospodarowania przestrzennego województwa pomorskiego*,
- 2) będące efektem trwałej współpracy wielu podmiotów oraz społecznej akceptacji,
- 3) będące kompleksową modernizacją liniowej i punktowej infrastruktury kolejowej.

Ukierunkowanie terytorialne: obszar całego województwa.

Sposób realizacji i forma wsparcia

Dotacje udzielane w trybie:

- 1) indywidualnym (przedsięwzięcia strategiczne zdefiniowane w RPS w zakresie transportu),
- 2) negocjacyjnym (przedsięwzięcia uzgodnione w ramach ZIT/ZPT).

Grupy docelowe

Użytkownicy infrastruktury kolejowej i publicznego transportu zbiorowego kolejowego.

Beneficjenci

Jednostki samorządu terytorialnego i ich jednostki organizacyjne, związki i stowarzyszenia jednostek samorządu terytorialnego, operatorzy i organizatorzy transportu zbiorowego, podmioty budujące lub zarządzające infrastrukturą kolejową.

Wskaźniki produktu

Lp.	Nazwa wskaźnika	Wartość docelowa (2023)	Źródło danych	Częstotliwość monitorowania
1.	Całkowita długość zrehabilitowanych linii kolejowych, z czego TEN-T (km)		Beneficjenci/IZ	raz na dwa lata
2.	Liczba zakupionych/zmodernizowanych jednostek taboru kolejowego (szt.)		Beneficjenci/IZ	raz na dwa lata

Działanie 9.3. Regionalna infrastruktura drogowa

Uzasadnienie realizacji

Obecna zewnętrzna i wewnętrzna dostępność transportowa województwa pomorskiego jest jednym z czynników ograniczających możliwości jego rozwoju, w tym umacniania pozycji regionu w sektorze portowym i transportowo-logistycznym. Szczególnie narażone na negatywne skutki niskiej jakości systemu transportowego są obszary zachodniej i południowo-zachodniej części województwa.

Wieloletnie opóźnienia w rozwoju systemu drogowego i wysoki poziom degradacji jego infrastruktury powodują, że pomimo zrealizowania w ciągu ostatnich lat, także przy udziale środków europejskich, wielu ważnych inwestycji w sieci dróg krajowych (Południowa Obwodnica Gdańska, obwodnica Słupska, Chojnic, most przez Wisłę k. Kwidzyna) oraz wojewódzkich (dojazdy do węzłów na autostradzie A1), nie poprawiła się w sposób wystarczający dostępność zewnętrzna, a także spójność terytorialna regionu. Duża część sieci drogowej województwa pomorskiego w dalszym ciągu znajduje się w niezadowalającym lub złym stanie technicznym. Około 17% dróg krajowych i 52% dróg wojewódzkich kwalifikuje się do pilnego remontu, względnie poprawy stanu technicznego.

Wzrost zatłoczenia dróg, liczne „wąskie gardła” oraz znacznej długości odcinki o niedostosowanym do funkcji dróg stanie technicznym, powodują narastanie niekorzystnych oddziaływań transportu drogowego na środowisko (hałas, wibracje i zanieczyszczenia powietrza) oraz uciążliwości dla uczestników ruchu drogowego, w tym szczególnie zagrożeń ich bezpieczeństwa.

Pozytywnym zjawiskiem w zakresie transportu drogowego jest obserwowana tendencja zmniejszania się w województwie pomorskim liczby wypadków drogowych i ich ofiar. Jednakże w dalszym ciągu ich liczba, tj. 2763, jak i roczna liczba ofiar (3747 osób, w tym 179 zabitych w roku 2012) są wysokie.

Ukierunkowanie tematyczne

Wsparciem objęte będą przede wszystkim drogi o znaczeniu ponadregionalnym i regionalnym szczególnie ważne dla obsługi województwa pomorskiego (o znacznym średniodobowym natężeniu ruchu na drogach) zgodnie z ustaleniami *Planu zagospodarowania przestrzennego województwa pomorskiego* oraz przyczyniające się do poprawy spójności terytorialnej województwa i dostępności regionalnego i subregionalnych ośrodków miejskich do Trójmiasta. Wsparciem objęte będą także drogi będące kontynuacją działań rozpoczętych w perspektywie 2007-2013 oraz na drogach dojazdowych do dróg krajowych, w tym sieci TEN-T (zrealizowanych lub znajdujących się w trakcie realizacji lub planowanych do realizacji wg *Dokumentu Implementacyjnego do Strategii Rozwoju Transportu 2020*). Możliwe będą także przedsięwzięcia w ciągu dróg łączących miasta powiatowe z ośrodkami gminnymi pod warunkiem organizacji na tych drogach przewozów o charakterze użyteczności publicznej, zgodnie z planem zrównoważonego rozwoju publicznego transportu zbiorowego jednostek samorządu terytorialnego.

Wspierane będą przedsięwzięcia polegające na budowie, przebudowie i rozbudowie (wraz z wyposażeniem technicznym) układów drogowych, w tym na likwidacji tzw. „wąskich gardeł”, wyprowadzeniu ruchu tranzytowego z obszarów centralnych miast i miejscowości poprzez budowę obwodnic lub obejść miejscowości. Przewiduje się także realizację przedsięwzięć rozwiązujących problemy organizacji i bezpieczeństwa ruchu drogowego oraz poprawiających przepustowość i sprawność ruchu (Inteligentne Systemy Transportowe).

W ramach działania realizowane będą przedsięwzięcia strategiczne określone w pakietach drogowych w ramach RPS w zakresie transportu.

Preferencje

W zakresie dróg wojewódzkich preferowane będą projekty:

- 1) na drogach o co najwyżej średnim poziomie bezpieczeństwa określonym wg Europejskiego Programu Oceny Ryzyka na Drogach,
- 2) na drogach o co najwyżej zadowalającym stanie technicznym określonym wg oceny stanu technicznego nawierzchni.

Ukierunkowanie terytorialne

- obszary poprawy dostępności drogowej do Trójmiasta (ponad 60 minut) - w zakresie powiązań regionalnych i ponadregionalnych,
- Obszar Metropolitalny Trójmiasta - w zakresie przebudowy i budowy sieci uliczno-drogowej Trójmiasta poprawiającej jego dostępność zewnętrzną,
- obszary poprawy dostępności drogowej do miasta powiatowego (ponad 30 minut) - w zakresie poprawy dostępności drogowej do miast powiatowych z ich otoczeniem funkcjonalnym.

Sposób realizacji i forma wsparcia

Dotacje udzielane w trybie:

- 1) indywidualnym (przedsięwzięcia strategiczne zdefiniowane w RPS w zakresie transportu),
- 2) negocjacyjnym (przedsięwzięcia uzgodnione w ramach ZIT/ZPT),
- 3) konkurencyjnym (przedsięwzięcia wyłonione w konkursie).

Grupy docelowe

Użytkownicy infrastruktury drogowej i transportu zbiorowego drogowego.

Beneficjenci

Jednostki samorządu terytorialnego i ich jednostki organizacyjne, związki i stowarzyszenia jednostek samorządu terytorialnego, zarządcy dróg.

Wskaźniki produktu

Lp.	Nazwa wskaźnika	Wartość docelowa (2023)	Źródło danych	Częstotliwość monitorowania
1.	Długość przebudowanych dróg wojewódzkich (km)		Beneficjenci/IZ	raz na dwa lata
2.	Długość przebudowanych dróg powiatowych (km)		Beneficjenci/IZ	raz na dwa lata

PRIORYTET 10. ENERGIA

Działanie	Cel tematyczny	Priorytet inwestycyjny	Fundusz	Alokacja (EUR)
10.1. Efektywność energetyczna	4	4.3	EFRR	203 813 000
10.2. Odnawialne źródła energii		4.1		
10.3. Redukcja emisji		4.5		

Cele szczegółowe Priorytetu

1. Poprawa efektywności energetycznej, szczególnie w zabudowie mieszkaniowej i użyteczności publicznej, a także efektywności energetycznej oświetlenia zewnętrznego i innych systemów elektroenergetycznych (PI 4.3).
2. Wzrost bezpieczeństwa energetycznego i wykorzystanie potencjału odnawialnych źródeł energii, w szczególności w generacji rozproszonej (PI 4.1).
3. Poprawa środowiskowych warunków życia mieszkańców (PI 4.5).
4. Zwiększenie świadomości oraz kształtowanie postaw mieszkańców w zakresie energetyki odnawialnej i prosumenckiej, racjonalizacji zużycia energii, a także wpływu produkcji ciepła na środowisko (PI 4.1, 4.3, 4.5).

Wskaźniki rezultatu

Lp.	Nazwa wskaźnika	Wartość bazowa (rok)	Wartość docelowa (2023)	Źródło danych	Częstotliwość monitorowania
1.	Szacowany spadek emisji gazów cieplarnianych (tony ekwiwalentu CO ₂)	0		Beneficjenci/ IZ	raz na rok
2.	Ilość zaoszczędzonej energii elektrycznej w wyniku realizacji projektów (MWh/rok)	0		Beneficjenci/ IZ	raz na rok
3.	Ilość zaoszczędzonej energii cieplnej w wyniku realizacji projektów (GJ/rok)	0		Beneficjenci/ IZ	raz na rok
4.	Dodatkowa zdolność wytwarzania energii odnawialnej (MW)	0		Beneficjenci/ IZ	raz na rok
5.	Zasięg zrealizowanych przedsięwzięć edukacyjno-promocyjnych oraz informacyjnych (osoby)	0		Beneficjenci/ IZ	raz na rok

Działanie 10.1. Efektywność energetyczna

Uzasadnienie realizacji

Efektywność energetyczna województwa jest znacznie niższa niż średnia w krajach UE-15. Gospodarstwa domowe zużywają ponad 30% energii cieplnej ogółem w województwie oraz ponad 87% ciepła dostarczanego za pośrednictwem sieci ciepłowniczych. Jednocześnie energochłonność obiektów odbierających ciepło znacznie przewyższa aktualnie obowiązujące wymagania. Średni roczny wskaźnik zapotrzebowania na ciepło w zabudowie mieszkaniowej oszacowano na 227 kWh/m² rok, a w zabudowie użyteczności publicznej – 239 kWh/m² rok. Dla porównania ww. wskaźnik dla budownictwa energooszczędnego przyjmuje się w wysokości 60 kWh/m² rok. Potencjał oszczędności ciepła jest wielokrotnie wyższy od potencjału oszczędności energii elektrycznej uzyskanej w sektorze elektroenergetycznym, dlatego szczególnej uwagi wymagają działania w tym obszarze.

Zgodnie z przepisami prawa sektor publiczny pełnić ma rolę wzorcową w zakresie działań prowadzących do poprawy efektywności energetycznej. Ponadto do zadań własnych gmin należy finansowanie oświetlenia ulic, placów i dróg publicznych znajdujących się na jej terenie, niezależnie od prawa własności względem infrastruktury. W zależności od wielkości gminy roczny koszt oświetlenia ulic, placów i dróg wynosi od kilkuset tysięcy (dla gmin wiejskich) do ok. 20 mln zł (dla Gdańska). Koszty te stanowią więc istotne obciążenie budżetów gmin, a ewentualne próby ich zmniejszenia poprzez ograniczenie liczby punktów świetlnych i czasu oświetlenia mogą wywoływać konflikty społeczne i spadek bezpieczeństwa publicznego. Jednocześnie oszczędności możliwe do osiągnięcia w wyniku modernizacji oświetlenia sięgają mogą nawet kilkudziesięciu procent.

Ukierunkowanie tematyczne

Wspierane będą kompleksowe **inwestycje podnoszące efektywność energetyczną budynków** użyteczności publicznej i mieszkalnych, w tym przedsięwzięcia termomodernizacyjne.

Możliwa będzie m.in. modernizacja systemów grzewczych (sieci, węzłów i instalacji wewnętrznych) i źródeł ciepła, systemów wentylacji i klimatyzacji (szczególnie z zastosowaniem rekuperacji ciepła), innych systemów elektroenergetycznych, w tym systemów zarządzania budynkiem, oświetlenia wewnętrznego oraz instalacja OZE w modernizowanych energetycznie budynkach. W ramach Działania realizowane może być (w zależności od zakresu rzeczowego oraz wartości) potencjalne przedsięwzięcie strategiczne ujęte w RPS w zakresie energetyki i środowiska.

Wsparcie będą mogły uzyskać również projekty obejmujące **modernizację oświetlenia zewnętrznego** na energooszczędne i zastosowanie systemów zarządzania energią, realizowane przede wszystkim przez jednostki samorządu terytorialnego oraz takie, które obejmą co najmniej 25% wszystkich punktów świetlnych w danym systemie.

Działania służące poprawie efektywności energetycznej w zabudowie mieszkaniowej oraz oświetlenia zewnętrznego wspierane będą wyłącznie w formie ukierunkowanych terytorialnie pakietów przedsięwzięć.

Uzupełniająco, w ramach finansowania krzyżowego, przewiduje się działania informacyjno-edukacyjne, podnoszące świadomość mieszkańców w zakresie oszczędności i poszanowania energii, a także efektów podejmowanej interwencji.

Preferencje

Preferowane będą przedsięwzięcia:

- 1) służące zwiększaniu świadomości oraz kształtowaniu i umacnianiu postaw mieszkańców w zakresie efektywności energetycznej,
- 2) wpisujące się w zapisy lokalnych strategii niskoemisyjnych oraz zapewniające największy efekt ekologiczny (m.in. redukcję emisji CO₂) w stosunku do nakładów finansowych.

Ponadto w zakresie poprawy efektywności energetycznej w zabudowie preferowane będą przedsięwzięcia:

- 1) wpisujące się w projekty założeń do planów zaopatrzenia w ciepło, energię elektryczną i paliwa gazowe,
- 2) rozwiązujące podejmowany problem w sposób kompleksowy (całościowy),
- 3) zgodne z zasadami zagospodarowania przestrzennego określonymi w *Planiu zagospodarowania przestrzennego województwa pomorskiego*.

W zakresie modernizacji oświetlenia zewnętrznego preferowane będą przedsięwzięcia:

- 1) wykorzystujące innowacyjne rozwiązania technologiczne,
- 2) realizowane z udziałem kapitału prywatnego.

Ukierunkowanie terytorialne: obszar całego województwa.

Sposób realizacji i forma wsparcia

Dotacje udzielane w trybie:

- 1) konkurencyjnym (przedsięwzięcia wyłonione w konkursie),
- 2) negocjacyjnym (przedsięwzięcia uzgodnione w ramach ZIT/ZPT),
- 3) indywidualnym (potencjalne przedsięwzięcie strategiczne zdefiniowane w RPS w zakresie energetyki i środowiska).

Przewidywane jest także zastosowanie instrumentów zwrotnych.

Grupy docelowe

Użytkownicy korzystający ze wspartej infrastruktury, spółdzielnie i wspólnoty mieszkaniowe, jednostki samorządu terytorialnego.

Beneficjenci

Jednostki samorządu terytorialnego i ich jednostki organizacyjne, związki i stowarzyszenia jednostek samorządu terytorialnego, jednostki administracji rządowej, inne jednostki sektora finansów publicznych posiadające osobowość prawną, jednostki naukowe, instytucje edukacyjne, organizacje pozarządowe, przedsiębiorcy, instytucje finansowe.

Wskaźniki produktu

Lp.	Nazwa wskaźnika	Wartość docelowa (2023)	Źródło danych	Częstotliwość monitorowania
1.	Liczba zmodernizowanych energetycznie budynków (szt.)		Beneficjenci/IZ	raz na rok
2.	Liczba wybudowanych / zmodernizowanych jednostek wytwarzania energii cieplnej z OZE (szt.)		Beneficjenci/IZ	raz na rok
3.	Liczba wybudowanych/zmodernizowanych jednostek wytwarzania energii elektrycznej z OZE (szt.)		Beneficjenci/IZ	raz na rok
4.	Odsetek punktów świetlnych objętych modernizacją energetyczną (%)		Beneficjenci/IZ	raz na rok

Działanie 10.2. Odnawialne źródła energii

Uzasadnienie realizacji

Pomorskie jest regionem silnie uzależnionym od zewnętrznych dostaw energii elektrycznej, jej produkcja w regionie zaspokaja niewiele ponad 30% zapotrzebowania. W związku z tym istnieje konieczność importu energii elektrycznej z centralnej i południowej Polski. Jednocześnie województwo dysponuje znaczącym potencjałem dla rozwoju energetyki odnawialnej, zwłaszcza energetyki słonecznej i wiatrowej (szczególnie na wybrzeżu Bałtyku i przyległych obszarach morskich). Wysokie są także zasoby biomasy oraz potencjał do produkcji i wykorzystania biogazu. Z kolei potencjał energii kinetycznej mas wody jest w regionie w znacznym stopniu wykorzystany. Udział energii odnawialnej w zużyciu energii w województwie w 2011 r. wyniósł ok. 13%, a w ogólnym bilansie zużycia paliw pierwotnych i nośników energii w źródłach ciepła – ok. 10%.

Szacuje się, że ponad 20% zapotrzebowania na ciepło na cele grzewcze oraz co najmniej 23% zapotrzebowania na energię elektryczną regionu może być zaspokojone z dostępnych zasobów biomasy, odchodów zwierzęcych, odpadów ze składowisk i osadów ściekowych. Potencjał produkcji i wykorzystania biogazu odpowiada ok. 1,4 tys. GWh energii rocznie, przy rocznym zużyciu energii elektrycznej brutto ok. 7,7 tys. GWh (2011 r.).

Ukierunkowanie tematyczne

Wspierane będą przedsięwzięcia polegające na **wykorzystaniu źródeł energii odnawialnej** (wiatru, słońca, wody, biomasy, biogazu) w celu produkcji energii elektrycznej i/lub ciepłej, przy czym interwencja w zakresie energetyki wodnej dotyczyć będzie wyłącznie modernizacji istniejących obiektów. Wsparciem objęta będzie budowa lub modernizacja źródeł produkujących energię z OZE, w tym zakup niezbędnych urządzeń, jak również budowa infrastruktury służącej do odbioru wytworzonej energii.

Ponadto przewiduje się wsparcie **budowy i/lub modernizacji dystrybucyjnej sieci elektroenergetycznej**, umożliwiającej przyłączanie do niej źródeł produkujących energię z OZE.

W zakresie wykorzystania energii słońca przede wszystkim wspierane będą systemy fotowoltaiczne. Ponadto wykluczone jest wsparcie dla instalacji kolektorów słonecznych w obiektach, w których średnie zużycie ciepłej wody w okresie letnim jest niższe od średniorocznego zużycia.

W zakresie systemów ogrzewania opartych na pompach ciepła wspierane będą przede wszystkim systemy, niewykorzystujące dodatkowych instalacji kolektorów słonecznych, wyklucza się także wsparcie systemów i instalacji zasilających niskotemperaturowe wewnętrzne instalacje grzewcze, zlokalizowanych w obiektach przyłączonych do lokalnej sieci ciepłowniczej.

W zakresie produkcji i wykorzystania biogazu oraz jego dystrybucji wspierane będą przede wszystkim instalacje, w których unieszkodliwia się odpady organiczne z produkcji rolno-spożywczej, wykorzystuje nadwyżki surowców organicznych oraz takie, w których następuje zagospodarowanie pofermentu, w tym do produkcji nawozów.

Uzupełniająco, w ramach finansowania krzyżowego, przewiduje się działania informacyjno-edukacyjne, podnoszące świadomość mieszkańców, szczególnie w zakresie efektów podejmowanej interwencji.

Preferencje

Preferowane będą projekty:

- 1) wpisujące się w projekty założeń do planów zaopatrzenia w ciepło, energię elektryczną i paliwa gazowe,
- 2) realizowane w formie terytorialnie ukierunkowanych pakietów przedsięwzięć,
- 3) wykorzystujące innowacyjne rozwiązania w zakresie zastosowanych urządzeń i systemów, z zastosowaniem wysokosprawnej kogeneracji (w tym mikrokogeneracji),
- 4) wpisujące się w zapisy lokalnych strategii niskoemisyjnych oraz zapewniające największy efekt ekologiczny (m.in. redukcję emisji CO₂) w stosunku do nakładów finansowych,
- 5) realizowane z udziałem kapitału prywatnego,
- 6) będące efektem trwałej współpracy oraz akceptacji społecznej,
- 7) zwiększające świadomość obywatelską w zakresie odnawialnych źródeł energii i energetyki prosumenckiej.

Ukierunkowanie terytorialne: obszar całego województwa.

Sposób realizacji i forma wsparcia

Dotacje udzielane w trybie konkurencyjnym (przedsięwzięcia wyłonione w konkursie).

Przewidywane jest także zastosowanie instrumentów zwrotnych.

Grupy docelowe

Mieszkańcy województwa, spółdzielnie i wspólnoty mieszkaniowe, przedsiębiorcy.

Beneficjenci

Jednostki samorządu terytorialnego i ich jednostki organizacyjne, związki i stowarzyszenia jednostek samorządu terytorialnego, inne jednostki sektora finansów publicznych posiadające osobowość prawną, organizacje pozarządowe, jednostki naukowe, instytucje edukacyjne, przedsiębiorcy, instytucje finansowe.

Wskaźniki produktu

Lp.	Nazwa wskaźnika	Wartość docelowa (2023)	Źródło danych	Częstotliwość monitorowania
1.	Liczba wybudowanych /zmodernizowanych jednostek wytwarzania energii elektrycznej z OZE (szt.)		Beneficjenci/IZ	raz na rok
2.	Liczba wybudowanych / zmodernizowanych jednostek wytwarzania energii cieplej z OZE (szt.)		Beneficjenci/IZ	raz na rok

Działanie 10.3. Redukcja emisji

Uzasadnienie realizacji

W ogólnym bilansie zużycia paliw pierwotnych i nośników energii w regionie największy udział stanowi węgiel (ok. 64%), a największy udział w zapotrzebowaniu na moc cieplną mają odbiorcy użytkujący indywidualne wysokoemisyjne źródła ciepła. Skutkuje to niedotrzymaniem standardów jakości powietrza (pyłu zawieszonego PM10 i PM2.5, benzo[α]pirenu). Dla pyłu zawieszonego PM10 na wszystkich stacjach pomiarowych występują przekroczenia dopuszczalnych stężeń dobowych, a dla benzo[α]pirenu przekroczenia dopuszczalnych stężeń średniorocznych notowane są w większości stacji pomiarowych, przy wyraźnej korelacji z warunkami pogodowymi w sezonie grzewczym. Źródłami emisji tych zanieczyszczeń są przede wszystkim: produkcja ciepła w domowych instalacjach grzewczych i lokalnych kotłowniach węglowych (tzw. niska emisja) i transport.

Nadmierny udział indywidualnych źródeł ciepła przekłada się na niewykorzystanie potencjału lokalnych systemów ciepłowniczych. W systemach ciepłowniczych małych i średnich miast rzadko stosuje się kogenerację, a wsparcie dla konwersji węglowych źródeł ciepła na źródła wykorzystujące niskoemisyjne paliwo (gaz ziemny) lub na OZE jest niewystarczające. Jednocześnie jednak sektor ciepłowniczy posiada jeden z największych potencjałów oszczędności energii. Problemem jest także brak skutecznych narzędzi prawnych wspierających politykę ochrony powietrza, głównie w odniesieniu do indywidualnych źródeł ciepła.

W regionie monitoring powietrza odbywa się w ramach Państwowego Monitoringu Środowiska. Pomimo wzrostu liczby punktów pomiarowych, wciąż istnieje potrzeba uruchamiania nowych, szczególnie w średnich i małych miejscowościach województwa.

Ukierunkowanie tematyczne

Wspierane będą **przedsięwzięcia prowadzące do obniżenia emisji** zanieczyszczeń do powietrza, pochodzącej z produkcji energii oraz ograniczenia tzw. niskiej emisji, szczególnie na obszarach, gdzie stwierdzono przekroczenia standardów jakości powietrza.

W tym celu wsparciem objęte będą inwestycje służące budowie nowych niskoemisyjnych bądź modernizacji istniejących niskosprawnych źródeł ciepła, a także modernizacji bądź zwiększaniu zasięgu scentralizowanych systemów zaopatrzenia w ciepło. W tym zakresie wspierane będą przede wszystkim inwestycje wykorzystujące gaz ziemny, biogaz i biomasę.

Przewiduje się również wsparcie dla działań służących modernizacji indywidualnych źródeł ciepła z zastosowaniem technologii niskoemisyjnych, realizowanych w formie ukierunkowanych terytorialnie pakietów przedsięwzięć.

Uzupełniająco, w ramach finansowania krzyżowego, przewiduje się działania informacyjno-edukacyjne, podnoszące świadomość mieszkańców, szczególnie w zakresie efektów podejmowanej interwencji.

W ramach działania możliwa będzie również **rozbudowa systemu monitoringu powietrza**.

Preferencje

W zakresie źródeł i systemów zaopatrzenia w ciepło preferowane będą przedsięwzięcia:

- 1) wpisujące się w projekty założeń do planów zaopatrzenia w ciepło, energię elektryczną i paliwa gazowe,
- 2) wykorzystujące wysokosprawną kogenerację (w tym mikrokogenerację),
- 3) wykorzystujące innowacyjne rozwiązania w zakresie zastosowanych urządzeń i systemów, projekty stanowiące element tzw. „wyspy energetycznej”,
- 4) wpisujące się w zapisy lokalnych strategii niskoemisyjnych i zapewniające największy efekt ekologiczny (m.in. redukcję emisji CO₂) w stosunku do nakładów finansowych,
- 5) możliwie jak największym zasięgu oddziaływania, realizowane na obszarach, na których stwierdzono przekroczenia standardów jakości powietrza,
- 6) realizowane z udziałem kapitału prywatnego,
- 7) będące efektem trwałej współpracy oraz akceptacji społecznej,
- 8) służące zwiększaniu świadomości oraz kształtowaniu i umacnianiu postaw mieszkańców w zakresie wpływu produkcji ciepła na jakość powietrza oraz ograniczania niskiej emisji.

Ukierunkowanie terytorialne

W zakresie źródeł ciepła i systemów zaopatrzenia w ciepło interwencja ukierunkowana będzie przede wszystkim na obszary, na których stwierdzono przekroczenia standardów jakości powietrza.

W zakresie rozbudowy systemu monitoringu powietrza przewiduje się wsparcie wyłącznie dla przedsięwzięć, realizowanych na obszarze, na którym nie ma stacji automatycznego pomiaru.

Sposób realizacji i forma wsparcia

Dotacje udzielane w trybie:

- 1) konkurencyjnym (przedsięwzięcia wyłonione w konkursie),
- 2) negocjacyjnym (przedsięwzięcia uzgodnione w ramach ZIT/ZPT).

Przewidywane jest także zastosowanie instrumentów zwrotnych.

Grupy docelowe

Mieszkańcy województwa, spółdzielnie i wspólnot mieszkaniowe, przedsiębiorcy.

Beneficjenci

Jednostki samorządu terytorialnego i ich jednostki organizacyjne, związki i stowarzyszenia jednostek samorządu terytorialnego, jednostki administracji rządowej, inne jednostki sektora finansów publicznych posiadające osobowość prawną, organizacje pozarządowe, przedsiębiorcy, instytucje finansowe.

Wskaźniki produktu

Lp.	Nazwa wskaźnika	Wartość docelowa (2023)	Źródło danych	Częstotliwość monitorowania
1.	Długość wybudowanej sieci ciepłowniczej (km)		Beneficjenci/IZ	raz na rok
2.	Długość zmodernizowanej sieci ciepłowniczej (km)		Beneficjenci/IZ	raz na rok
3.	Liczba wybudowanych / zmodernizowanych jednostek wytwarzania energii elektrycznej i ciepłej w ramach kogeneracji (szt.)		Beneficjenci/IZ	raz na rok

PRIORYTET 11. ŚRODOWISKO

Działanie	Cel tematyczny	Priorytet inwestycyjny	Fundusz	Alokacja (EUR)
11.1. Ograniczanie zagrożeń naturalnych	5	5.2	EFRR	107 901 000
11.2. Gospodarka odpadami	6	6.1		
11.3. Gospodarka wodno-ściekowa		6.2		
11.4. Ochrona różnorodności biologicznej		6.4		

Cele szczegółowe Priorytetu

1. Wzmocnienie odporności regionu na zagrożenia naturalne (PI 5.2).
2. Rozwój systemu gospodarki odpadami komunalnymi w regionie (PI 6.1).
3. Ograniczenie emisji zanieczyszczeń do wód (PI 6.2).
4. Zachowanie różnorodności biologicznej oraz walorów przyrodniczych i krajobrazowych (PI 6.4).

Wskaźniki rezultatu

Lp.	Nazwa wskaźnika	Wartość bazowa (rok)	Wartość docelowa (2022)	Źródło danych	Częstotliwość monitorowania
1.	Liczba ludności korzystającej ze środków ochrony przeciwpowodziowej (osoby)			Beneficjenci/ IZ	raz na rok
2.	Moc przerobowa ZZO (Mg/rok) ¹⁴			Beneficjenci/ IZ	raz na rok
3.	Dodatkowe możliwości przerobowe w zakresie recyklingu odpadów (Mg/rok)	0		Beneficjenci/ IZ	raz na rok
4.	Liczba dodatkowych osób korzystających z ulepszonych oczyszczania ścieków (RLM)			Beneficjenci/ IZ	raz na rok
5.	Liczba dodatkowych osób korzystających z ulepszonych zaopatrzenia w wodę (osoby)			Beneficjenci/ IZ	raz na rok
6.	Liczba gatunków objętych działaniami ochronnymi (szt.)	0		Beneficjenci/ IZ	raz na rok
7.	Powierzchnia siedlisk wspartych w zakresie uzyskania lepszego statusu ochrony (ha)	0		Beneficjenci/ IZ	raz na rok

Działanie 11.1. Ograniczanie zagrożeń naturalnych

Uzasadnienie realizacji

W związku z prognozowanymi zmianami klimatu, w szczególności związanymi ze zwiększającym się prawdopodobieństwem występowania deszczy nawalnych, konieczne jest prowadzenie działań mających na celu adaptację do nich oraz zapobieganie zagrożeniom takim jak powódzie czy lokalne podtopienia.

Ponadto w skali całego województwa ważna jest poprawa bądź utrzymanie właściwych stosunków wodnych, z zachowaniem zasad zrównoważonego zarządzania zasobami wodnymi i przyrodniczymi.

¹⁴ Zgodnie z nomenklaturą wprowadzoną ustawą z dnia 1 lipca 2011 r. o zmianie ustawy o utrzymaniu czystości i porządku w gminach oraz niektórych innych ustaw zakłady zagospodarowania odpadów (ZZO) stały się regionalnymi instalacjami do przetwarzania odpadów komunalnych (RIPOK).

Realizacja małej retencji pozwoli na poprawę warunków gruntowo-wodnych m.in. na obszarach wykorzystywanych rolniczo, oraz wpłynie korzystnie – szczególnie w przypadku realizacji zbiorników retencyjnych – na walory krajobrazowe, turystyczne i rekreacyjne regionu. W skali lokalnej mała retencja przyczyni się także do ograniczenia skutków suszy hydrologicznej oraz pozwoli ograniczyć negatywne skutki krótkotrwałych, nawalnych opadów. Przy realizacji obiektów małej retencji należy uwzględnić potrzeby ochrony przyrody, w tym umożliwić migrację organizmom wodnym.

Na części obszarów miast występuje problem zagospodarowania wód opadowych i roztopowych czego efektem są m.in. lokalne podtopienia. Ponadto zrzut nieoczyszczonych, niosących duży ładunek zanieczyszczeń wód opadowych i roztopowych z terenów zurbanizowanych bezpośrednio do odbiorników, skutkuje pogorszeniem jakości wód powierzchniowych.

Dalszej rozbudowy wymaga także system zintegrowanego ratownictwa w szczególności w zakresie bezpieczeństwa wodnego.

Ukierunkowanie tematyczne

Realizowane będą przedsięwzięcia przyczyniające się do zwiększania retencji wody i minimalizacji skutków ekstremalnych zjawisk klimatycznych takich jak nawalne deszcze czy susza. Wspierane będą projekty związane z budową lub rozbudową systemów i urządzeń małej retencji, rozwojem systemów gromadzenia, oczyszczania i odprowadzania wód opadowych i roztopowych oraz zatrzymywania i zagospodarowania tych wód w miejscu ich powstawania, a także ze wzmocnieniem służb ratowniczych w celu ograniczenia skutków zagrożeń naturalnych.

Wsparcie zostanie ukierunkowane w szczególności na:

- utrzymanie i rozwijanie naturalnych ekosystemów retencjonujących wodę w ramach małej retencji,
- odbudowę, budowę i przebudowę stawów,
- budowę lub przebudowę zbiorników retencyjnych,
- budowę, rozbudowę lub przebudowę systemów odbioru, odprowadzania oraz oczyszczania wód opadowych i roztopowych w miastach do 50 tys. mieszkańców,
- budowę indywidualnych systemów zatrzymywania i zagospodarowania wód opadowych i roztopowych w miejscu ich powstawania w ramach mini programów przygotowywanych przez gminy lub stowarzyszenia założone przez mieszkańców,
- przedsięwzięcia z zakresu organizacji systemów wczesnego reagowania i ratownictwa w sytuacjach nagłego wystąpienia zjawisk katastrofalnych i usuwania skutków katastrof oraz doposażenia jednostek ratowniczych.

Przewiduje się także realizację kwalifikujących się w ramach Programu komponentów przedsięwzięcia strategicznego w zakresie wód opadowych i roztopowych wskazanego w RPS w zakresie energetyki i środowiska.

Preferencje

Preferowane będą projekty:

- 1) obejmujące swoim zasięgiem jak największą powierzchnię danej zlewni,
- 2) zakładające jak największy poziom redukcji zanieczyszczeń zawartych w wodach opadowych i roztopowych (dla zakresu interwencji dotyczącego budowy, rozbudowy i przebudowy systemów gromadzenia, oczyszczania i odprowadzania wód opadowych i roztopowych),

- 3) uwzględniające udział finansowy i rzeczowy mieszkańców w realizacji projektu (dla zakresu interwencji dotyczącego budowy indywidualnych systemów zatrzymywania i zagospodarowania wód opadowych i roztopowych w miejscu ich powstawania).

Ukierunkowanie terytorialne

W zakresie małej retencji: obszar całego województwa.

W zakresie zagospodarowania wód opadowych i roztopowych: obszary zabudowane na terenach miast do 50 tys. mieszkańców.

Sposób realizacji i forma wsparcia

Dotacje udzielane w trybie:

- 1) konkurencyjnym (przedsięwzięcia wyłonione w konkursie),
- 2) negocjacyjnym (przedsięwzięcia uzgodnione w ramach ZIT/ZPT),
- 3) indywidualnym (przedsięwzięcie strategiczne zdefiniowane w RPS w zakresie energetyki i środowiska).

Grupy docelowe

Właściciele nieruchomości, mieszkańcy, turyści, jednostki samorządu terytorialnego.

Beneficjenci

Jednostki samorządu terytorialnego i ich jednostki organizacyjne, związki i stowarzyszenia jednostek samorządu terytorialnego, podmioty wykonujące zadania jst/związku komunalnego, podmioty działające w oparciu o umowę o partnerstwie publiczno-prywatnym, jednostki administracji rządowej, organizacje pozarządowe, PGL Lasy Państwowe i jego jednostki organizacyjne, spółki wodne, straż pożarna, policja.

Wskaźniki produktu

Lp.	Nazwa wskaźnika	Wartość docelowa (2023)	Źródło danych	Częstotliwość monitorowania
1.	Pojemność obiektów małej retencji (m ³)		Beneficjenci/IZ	raz na rok
2.	Długość wybudowanej i przebudowanej w ramach interwencji kanalizacji deszczowej (km)		Beneficjenci/IZ	raz na rok

Działanie 11.2. Gospodarka odpadami

Uzasadnienie realizacji

Znaczna część wytworzonych w regionie odpadów komunalnych, to jest ok. 35%, jest składowana bez uprzedniego przetworzenia. Brak jest dobrze rozwiniętego systemu selektywnego zbierania odpadów (tylko ok. 13% odpadów zbieranych jest selektywnie), co jest przyczyną kierowania na składowiska zbyt dużej ilości odpadów, w tym ulegających biodegradacji. Istotnym problemem jest nieosiągnięcie przez gminy wymaganego poziomu ograniczenia masy odpadów komunalnych ulegających biodegradacji przekazanych do składowania. W 2012 r. poziomu tego nie osiągnęło około 56% gmin. Kolejną kwestią wymagającą rozwiązania jest niezyskiwanie przez gminy wymaganych poziomów recyklingu i przygotowania do ponownego użycia frakcji materiałowych odpadów komunalnych, to jest papieru, szkła, metali i tworzyw sztucznych. Wymaganego dla 2012 r. poziomu (tj. 10%) recyklingu i przygotowania do ponownego użycia ww. frakcji odpadów komunalnych nie osiągnęło 22% gmin. Docelowego poziomu tego wskaźnika dla 2020 roku (tj. 50%) nie osiągnęła jeszcze żadna gmina w województwie.

Na terenie województwa wyznaczonych zostało 7 regionów gospodarowania odpadami, w ramach których funkcjonuje sieć 13 regionalnych instalacji do przetwarzania odpadów komunalnych¹⁵ oraz trwa budowa kolejnych dwóch. Instalacje te wymagają doposażenia, a czasem uzupełnienia o nowe elementy linii technologicznych, aby możliwe było wypełnienie zobowiązań w zakresie gospodarki odpadami w regionie. Ponadto znaczna część kompostowni wymaga podjęcia działań w celu dostosowania do zmienionych wymogów prawnych¹⁶. Natomiast część zamkniętych składowisk odpadów w dalszym ciągu wymaga rekultywacji. Niezadowalający jest także poziom świadomości mieszkańców województwa w zakresie hierarchii i sposobów postępowania z odpadami.

Ukierunkowanie tematyczne

W ramach działania realizowane będą wyłącznie projekty prowadzące do osiągnięcia wymaganych poziomów recyklingu i odzysku odpadów komunalnych, z wyłączeniem ich termicznego przekształcania.

Dofinansowywane będą przedsięwzięcia związane z rozwojem infrastruktury selektywnego zbierania odpadów komunalnych, m. in. punktów selektywnego zbierania odpadów komunalnych oraz punktów zbierania zużytego sprzętu elektrycznego i elektronicznego pochodzącego z gospodarstw domowych. Dofinansowanie uzyskają także projekty polegające na budowie instalacji odzysku, w tym recyklingu poszczególnych rodzajów odpadów.

Wsparcie będą mogły uzyskać projekty związane z tworzeniem sieci centrów ponownego wykorzystania i napraw¹⁷, w tym wymiany zużytych urządzeń i sprzętu domowego.

W zakresie mechaniczno-biologicznego przetwarzania odpadów realizowane będą mogły być wyłącznie projekty prowadzące do wypełnienia wymagań określonych w przepisach prawa dla istniejących instalacji mechaniczno-biologicznego przetwarzania odpadów wskazanych w obowiązującym planie gospodarki odpadami dla województwa pomorskiego jako regionalne instalacje do przetwarzania odpadów komunalnych, w tym przede wszystkim instalacje do przetwarzania selektywnie zbieranych bioodpadów.

Przewiduje się także realizację przedsięwzięć związanych z zagospodarowaniem odpadów ulegających biodegradacji wraz z równoległym rozwojem systemów selektywnego zbierania tych odpadów. W tym zakresie realizowane będą mogły być wyłącznie projekty prowadzące do ograniczenia masy składowanych tej grupy odpadów.

Możliwe będzie także wsparcie dla projektów polegających na budowie lub rozbudowie instalacji do odzysku komunalnych osadów ściekowych, co do zasady zlokalizowanych na terenie RIPOK wskazanych w obowiązującym planie gospodarki odpadami dla województwa pomorskiego.

W uzasadnionych przypadkach w celu optymalizacji procesu transportu odpadów komunalnych wsparcie uzyskają projekty budowy stacji przeladunkowych odpadów.

Dofinansowanie będą mogły uzyskać projekty rekultywacji zamkniętych składowisk odpadów, likwidacji dzikich wysypisk odpadów oraz rekultywacji terenów zdegradowanych w wyniku składowania odpadów w miejscach na ten cel nieprzeznaczonych.

Uzupełniająco, w ramach finansowania krzyżowego, możliwa będzie realizacja działań informacyjno-edukacyjnych w zakresie zapobiegania powstawania odpadów, właściwego postępowania z odpadami oraz odzysku i recyklingu, w tym szczególnie w zakresie efektów podejmowanej interwencji.

Nie przewiduje się wsparcia dla inwestycji w zakresie składowania odpadów.

¹⁵ Uchwała Nr 557/XXVII/13 Sejmiku Województwa Pomorskiego z dnia 25 lutego 2013 r. zmieniająca uchwałę w sprawie wykonania *Planu Gospodarki Odpadami dla Województwa Pomorskiego 2018* (Dz. Urz. Woj. Pomorskiego z 20 marca 2013, poz. 1459).

¹⁶ Rozporządzenie Ministra Środowiska z dnia 11 września 2012 r. w sprawie mechaniczno-biologicznego przetwarzania zmieszanych odpadów komunalnych (Dz. U. z 2012 r., poz. 1052).

¹⁷ W rozumieniu art. 19 ustawy z dnia 14 grudnia 2012 r. o odpadach (Dz. U. z 2013 r., poz. 21).

Preferencje

Preferowane będą projekty:

- 1) angażujące kapitał prywatny,
- 2) promujące innowacyjne podejście do prowadzenia procesów gospodarczych w obszarze gospodarki odpadami oraz upowszechniające nowe i efektywne rozwiązania technologiczne,
- 3) maksymalizujące redukcję negatywnych oddziaływań środowiskowych w szczególności ograniczenie masy składowanych odpadów komunalnych oraz poprawy efektywności wykorzystania zasobów,
- 4) sprzyjające tworzeniu warunków dla wysokiej aktywności mieszkańców, w tym kształtowaniu i umacnianiu pożądanych postaw proekologicznych (za wyjątkiem zakresu interwencji dotyczącego budowy stacji przeladunkowych odpadów),
- 5) wynikające ze współpracy różnych partnerów oraz akceptacji społecznej,
- 6) wykazujące zgodność założeń i celów przedsięwzięcia z zasadami określonymi w *Planie zagospodarowania przestrzennego województwa pomorskiego* (za wyjątkiem zakresu interwencji dotyczącego budowy stacji przeladunkowych odpadów, budowy i rozbudowy PSZOK oraz punktów zbierania zużytego sprzętu elektronicznego i elektrycznego, a także tworzenia sieci centrów ponownego wykorzystania i napraw).

Ukierunkowanie terytorialne

Obszar całego województwa.

Sposób realizacji i forma wsparcia

Dotacje udzielane w trybie:

- 1) konkurencyjnym (przedsięwzięcia wyłonione w konkursie),
- 2) negocjacyjnym (przedsięwzięcia uzgodnione w ramach ZIT/ZPT).

Przewidywane jest także zastosowanie instrumentów mieszanych.

Grupy docelowe

Mieszkańcy, indywidualni użytkownicy zasobów środowiska.

Beneficjenci

Jednostki samorządu terytorialnego i ich jednostki organizacyjne, związki i stowarzyszenia jednostek samorządu terytorialnego, podmioty wykonujące zadania jst/związku komunalnego, podmioty działające w oparciu o umowę o partnerstwie publiczno-prywatnym, organizacje pozarządowe, PGL Lasy Państwowe i jego jednostki organizacyjne, przedsiębiorcy.

Wskaźniki produktu

Lp.	Nazwa wskaźnika	Wartość docelowa (2023)	Źródło danych	Częstotliwość monitorowania
1.	Liczba wybudowanych / rozbudowanych / zmodernizowanych zakładów zagospodarowania odpadów (szt.) ¹⁸		Beneficjenci/IZ	raz na rok
2.	Liczba punktów selektywnego zbierania odpadów komunalnych (szt.)		Beneficjenci/IZ	raz na rok

¹⁸ Zgodnie z nomenklaturą wprowadzoną ustawą z dnia 1 lipca 2011 r. o zmianie ustawy o utrzymaniu czystości i porządku w gminach oraz niektórych innych ustaw zakłady zagospodarowania odpadów (ZZO) stały się regionalnymi instalacjami do przetwarzania odpadów komunalnych (RIPOK).

Działanie 11.3. Gospodarka wodno-ściekowa

Uzasadnienie realizacji

W województwie pomorskim¹⁹ zbiorcza kanalizacja sanitarna obsługuje ok. 76,5% mieszkańców, a oczyszczalnie ścieków ok. 80,8% mieszkańców, jednak w dalszym ciągu istnieje potrzeba rozwoju systemów kanalizacji sanitarnej oraz oczyszczalni ścieków, zwłaszcza poza miastami. Region charakteryzuje się dużymi dysproporcjami pomiędzy obszarami wiejskimi a miejskimi w dostępie do systemów odbioru i oczyszczania ścieków. W części regionu, w szczególności na obszarach wiejskich, sieć kanalizacji sanitarnej jest rozwinięta w niewystarczający sposób.

Na terenie województwa wyznaczono 89 aglomeracji ściekowych. W 2012 r. wymagania akcesyjne wypełniło 27% aglomeracji. Spełnienie w pełnym zakresie wymogów wynikających z Traktatu Akcesyjnego w wymaganym terminie nie jest możliwe. Szacuje się, iż w wyniku realizacji przedsięwzięć mających już zapewnione finansowanie, nadal zagrożone będzie wypełnienie wymogów przez ok. 30 aglomeracji.

Elementem systemu odbioru i oczyszczania ścieków komunalnych jest również zagospodarowanie osadów ściekowych. W trzech największych oczyszczalniach ścieków osady ściekowe zagospodarowane są poprzez przetwarzanie termiczne i biologiczne (stanowi to ok. 75% masy osadów). Ekonomicznie uzasadnione zagospodarowanie osadów ściekowych wymaga zmian legislacyjnych oraz działań inwestycyjnych.

Na niektórych obszarach województwa pomorskiego obserwuje się pogarszającą jakość wody pitnej. Związane jest to przede wszystkim z wyeksploatowaniem funkcjonujących urządzeń uzdatniania wody oraz brakiem lub niską efektywnością procesów jej uzdatniania. Taka sytuacja jest w wielu przypadkach powodem braku dostępu do wody o odpowiedniej jakości. Problemem są także wysokie straty wody sięgające 30% (zwłaszcza na obszarze Żuław), co jest powodowane złym stanem technicznym wodociągów (rury azbestowo-cementowe).

Ukierunkowanie tematyczne

Realizowane będą projekty z zakresu gospodarki ściekowej oraz zaopatrzenia w wodę. Wspierane będą przedsięwzięcia dotyczące budowy lub rozbudowy zbiorczych systemów odprowadzania i oczyszczania ścieków komunalnych, w tym zagospodarowania osadów ściekowych, co do zasady w aglomeracjach od 2 do 10 tys. RLM wyznaczonych na podstawie przepisów ustawy Prawo wodne.

Możliwa będzie także realizacja projektów dotyczących poprawy procesu uzdatniania wody pitnej oraz ograniczania strat wody, jednak wsparcie przebudowy sieci wodociągowej możliwe będzie tylko w tych przypadkach, gdzie wykazane zostały straty na przesyle co najmniej 20%. Przewiduje się także realizację przedsięwzięcia strategicznego w zakresie poprawy jakości oraz ograniczenia strat wody w Centralnym Wodociągu Żuławskim.

Ponadto uprawnione do dofinansowania, będą przedsięwzięcia związane z rozwojem systemów monitoringu jakości wód powierzchniowych i podziemnych.

Preferencje

W zakresie ścieków komunalnych preferowane będą projekty:

- 1) zakładające jak największą redukcję zanieczyszczeń zawartych w ściekach do wód,
- 2) całościowo rozwiązujące problem na obszarze danej aglomeracji ściekowej.

W zakresie wody pitnej preferowane będą projekty przyczyniające się do poprawy jakości wody pitnej.

¹⁹ Zgodnie z danymi GUS za 2011 r.

Ukierunkowanie terytorialne

W zakresie ścieków komunalnych: aglomeracje ściekowe niespełniające wymagań akcesyjnych.

W zakresie wody pitnej:

- gminy, na terenie których PPWIS wydał decyzję o doprowadzeniu jakości wody do wymagań ustalonych w obowiązujących normach,
- obszar Żuław.

Sposób realizacji i forma wsparcia

Dotacje udzielane w trybie:

- 1) konkurencyjnym (przedsięwzięcia wyłonione w konkursie),
- 2) negocjacyjnym (przedsięwzięcia uzgodnione w ramach ZPT),
- 3) indywidualnym (przedsięwzięcie strategiczne zdefiniowane w RPS w zakresie energetyki i środowiska).

Grupy docelowe

Mieszkańcy, indywidualni użytkownicy zasobów środowiska.

Beneficjenci

Jednostki samorządu terytorialnego i ich jednostki organizacyjne, związki i stowarzyszenia jednostek samorządu terytorialnego, podmioty wykonujące zadania jst/związku komunalnego, jednostki administracji rządowej, spółki wodne, jednostki naukowe, szkoły wyższe.

Wskaźniki produktu

Lp.	Nazwa wskaźnika	Wartość docelowa (2023)	Źródło danych	Częstotliwość monitorowania
1.	Długość wybudowanej, rozbudowanej lub zmodernizowanej kanalizacji sanitarnej (km)		Beneficjenci/IZ	raz na rok
2.	Długość wybudowanej, rozbudowanej lub zmodernizowanej sieci wodociągowej (km)		Beneficjenci/IZ	raz na rok

Działanie 11.4. Ochrona różnorodności biologicznej

Uzasadnienie realizacji

Ze względu na postępującą antropopresję, w szczególności związaną z nasilającym się ruchem turystycznym, prowadzonymi inwestycjami oraz zmianami klimatu, konieczne jest podejmowanie działań ochronnych ponadprzeciętnych na tle kraju walorów przyrodniczych i krajobrazowych. Należą do nich przede wszystkim: ochrona siedlisk przyrodniczych związanych z nadmorskim położeniem, przeciwdziałanie fragmentacji przestrzeni przyrodniczej, umacnianie powiązań i korytarzy ekologicznych. Ponadto ponadprzeciętna jeziorność w regionie wymaga szczególnego podejścia do ochrony jezior i ich ekosystemów.

Problemem w zakresie ochrony przyrody jest też brak planów ochrony dla części obszarów chronionych, w szczególności dla większości parków krajobrazowych oraz części rezerwatów przyrody.

Efektywna ochrona środowiska wymaga podnoszenia świadomości ekologicznej skutkującej zmianą postaw i zachowań ludzi na bardziej proekologiczne. Jest to istotne zwłaszcza w sytuacji niezadawalającego poziomu świadomości społeczeństwa w zakresie problemów środowiska i ochrony przyrody.

Ukierunkowanie tematyczne

Wspierana będzie czynna ochrona przyrody, przede wszystkim na obszarach chronionych w szczególności parków krajobrazowych i rezerwatów przyrody, co prowadzić ma do ograniczenia degradacji środowiska oraz utraty zasobów różnorodności biologicznej.

Dofinansowanie będą mogły uzyskać przedsięwzięcia dotyczące poprawy stanu cennych gatunków i siedlisk przyrodniczych oraz ochrony ekosystemu strefy przybrzeżnej Morza Bałtyckiego w tym m.in. projekty w zakresie: monitoringu i ochrony gatunków i siedlisk przyrodniczych, opracowania i wdrażania programów odtwarzania i renaturalizacji ekosystemów, eliminacji obcych gatunków inwazyjnych.

Wsparcie zostanie skierowane również na ochronę wód, w szczególności jezior i ekosystemów od wód zależnych. Możliwa będzie m.in. rekultywacja jezior, urządzenie i zagospodarowanie terenów wokół rzek i zbiorników wodnych w celu ograniczenia spływu powierzchniowego i antropopresji oraz renaturalizacja obszarów wodno-błotnych.

Przewiduje się także, że dofinansowane będą projekty polegające na opracowaniu planów ochrony dla parków krajobrazowych oraz rezerwatów przyrody.

Wspierane będą projekty dotyczące zabezpieczania obszarów chronionych przed nadmierną i niekontrolowaną presją turystów, w szczególności związane z ukierunkowaniem ruchu turystycznego, w tym budowy, przebudowy lub rozbudowy małej infrastruktury takiej jak: ścieżki dydaktyczne, ścieżki rowerowe, szlaki turystyczne, parkingi, punkty i wieże widokowe, zadaszenia, platformy.

Umożliwiona będzie także realizacja projektów dotyczących ochrony i przywracania wartości ekologicznych środowiska miejskiego, przede wszystkim polegających na zwiększaniu powierzchni obszarów zieleni w miastach.

Wsparcie będą mogły uzyskać także przedsięwzięcia dotyczące edukacji ekologicznej oraz zwiększania świadomości na rzecz zrównoważonego rozwoju i przeciwdziałania zmianom klimatu, w tym projekty infrastrukturalne (np. budowa centrów edukacyjnych). W zakresie centrów edukacyjnych wyłączny dostęp uzyskają ośrodki edukacji ekologicznej prowadzone przez Pomorski Zespół Parków Krajobrazowych, WFOŚiGW w Gdańsku, szkoły wyższe oraz w partnerstwie w wymienionych podmiotami, a także wynegocjowane w ramach ZPT.

Dofinansowywane będą również przedsięwzięcia związane z rozwojem systemów przetwarzania i udostępniania informacji o środowisku i jego ochronie w skali regionalnej.

Uzupełniająco, w ramach finansowania krzyżowego, przewiduje się działania informacyjno-edukacyjne, podnoszące świadomość mieszkańców, szczególnie w zakresie efektów podejmowanej interwencji.

Preferencje

W zakresie ochrony przyrody preferowane będą projekty:

- 1) będące efektem współpracy i realizowane wspólnie przez różne podmioty, w tym we współpracy z jednostkami samorządu terytorialnego,
- 2) sprzyjające tworzeniu warunków dla wysokiej aktywności mieszkańców, w tym kształtowania i umacniania pożądanych postaw proekologicznych,
- 3) redukujące negatywne oddziaływania oraz przyczyniające się w największym stopniu do poprawy stanu środowiska,
- 4) kompleksowe, np. łączące ochronę siedlisk, odtwarzanie populacji gatunków z ukierunkowaniem ruchu turystycznego.

W zakresie edukacji ekologicznej preferowane będą projekty:

- 1) sprzyjające tworzeniu warunków dla wysokiej aktywności mieszkańców, w tym kształtowania i umacniania pożądanych postaw proekologicznych,
- 2) będące efektem współpracy i realizowane przez różne podmioty,
- 3) upowszechniające nowe rozwiązania technologiczne,
- 4) obejmujące swoim zasięgiem obszar co najmniej subregionu,
- 5) o dużej skali oddziaływania mierzonej liczbą osób objętych działaniami edukacyjnymi.

W zakresie centrów edukacyjnych preferowane będą projekty:

- 1) obejmujące działaniem danego centrum edukacyjnego szerokie spektrum tematyczne z zakresu ochrony środowiska,
- 2) będące efektem współpracy i realizowane przez różne podmioty,
- 3) sprzyjające tworzeniu warunków dla wysokiej aktywności mieszkańców, w tym kształtowania i umacniania pożądanych postaw proekologicznych,
- 4) upowszechniające nowe rozwiązania technologiczne.

Ukierunkowanie terytorialne

W zakresie ochrony ekosystemu strefy przybrzeżnej Morza Bałtyckiego:

- obszary objęte prawnymi formami ochrony przyrody (jako wyłączny dostęp) w szczególności Zatoka Gdańska, Zalew Wiślany oraz obszary przybrzeżne.

W zakresie ochrony wód, w szczególności jezior i ekosystemów od wód zależnych:

- obszary objęte prawnymi formami ochrony przyrody oraz obszary wpisujące się w strukturę korytarzy ekologicznych wg *Planu zagospodarowania przestrzennego województwa pomorskiego* (jako preferencja), zwłaszcza wody wrażliwe na zanieczyszczenie związkami azotu ze źródeł rolniczych, w szczególności jeziora.

W zakresie edukacji ekologicznej i centrów edukacyjnych: obszar całego województwa.

Sposób realizacji i forma wsparcia

Dotacje udzielane w trybie:

- 1) konkurencyjnym (przedsięwzięcia wyłonione w konkursie),
- 2) negocjacyjnym (przedsięwzięcia uzgodnione w ramach ZIT/ZPT),
- 3) indywidualnym (przedsięwzięcie strategiczne zdefiniowane w RPS w zakresie energetyki i środowiska).

Grupy docelowe

Mieszkańcy, turyści, indywidualni użytkownicy korzystający z zasobów środowiska.

Beneficjenci

Jednostki samorządu terytorialnego i ich jednostki organizacyjne, związki i stowarzyszenia jednostek samorządu terytorialnego, podmioty wykonujące zadania jst/związku komunalnego, inne jednostki sektora finansów publicznych posiadające osobowość prawną, podmioty działające w oparciu o umowę o partnerstwie publiczno-prywatnym, jednostki administracji rządowej, organizacje pozarządowe, PGL Lasy Państwowe i jego jednostki organizacyjne, instytucje edukacyjne.

Wskaźniki produktu

Lp.	Nazwa wskaźnika	Wartość docelowa (2023)	Źródło danych	Częstotliwość monitorowania
1.	Liczba opracowanych dokumentów planistycznych z zakresu ochrony przyrody (szt.)		Beneficjenci/IZ	raz na rok
2.	Długość utworzonych lub przebudowanych szlaków turystycznych (km)		Beneficjenci/IZ	raz na rok

PRIORYTET 12. POMOC TECHNICZNA

Działanie	Fundusz	Alokacja (EUR)
12.1. System zarządzania	EFS	61 477 000
12.2. Informacja, komunikacja i promocja oraz wsparcie dla beneficjentów		

Cele szczegółowe Priorytetu

1. Zapewnienie sprawnej i efektywnej realizacji RPO WP poprzez budowę adekwatnego potencjału administracyjnego i efektywnego wykorzystania środków.
2. Wsparcie procesu prawidłowego przygotowania i wdrażania projektów.
3. Zapewnienie spójnego systemu informacji, komunikacji i promocji.

Wskaźniki rezultatu

Lp.	Nazwa wskaźnika	Referencyjny wskaźnik wspólny	Wartość bazowa (rok)	Wartość docelowa (2023)	Źródło danych	Częstotliwość monitorowania
1.	Odsetek projektów, które przeszły pozytywną ocenę w stosunku do ogółu złożonych (%)				IZ	raz na rok
2.	Liczba odwiedzin portalu informacyjnego / serwisu internetowego (szt.)				IZ	raz na rok

Działanie 12.1. System zarządzania

Uzasadnienie realizacji

Sprawne, efektywne i prawidłowe wydatkowanie środków EFRR i EFS w ramach RPO WP wymaga zorganizowania odpowiedniego systemu wdrażania i wzmocnienia potencjału administracyjnego wszystkich instytucji zaangażowanych w ten proces, od momentu naboru i oceny wniosków, poprzez zarządzanie finansowe, kontrolę, certyfikację, monitoring i ewaluację. Kluczowe znaczenie w tym procesie ma zapewnienie odpowiedniej kadry wysokowykwalifikowanych pracowników. Niezbędne jest więc wsparcie w zakresie zatrudnienia pracowników do obsługi Programu, ciągłego podnoszenia ich kwalifikacji i umiejętności oraz zapewnienia im odpowiedniego standardu pracy i wyposażenia w sprzęt.

Stale podnoszenie kwalifikacji pracowników, stworzenie im możliwości rozwoju zawodowego oraz zapewnienie wysokiej jakości środowiska pracy nie tylko przyczyni się do usprawnienia systemu zarządzania RPO WP, ale również do ograniczenia rotacji wyspecjalizowanej kadry w instytucjach zaangażowanych we wdrażanie RPO WP.

Jednym z kluczowych etapów w procesie zarządzania RPO WP jest m.in. nabór i ocena projektów. Jego prawidłowe przeprowadzenie będzie miało decydujący wpływ na efektywność całego Programu i osiągnięcie założonych celów. Konieczne jest więc wsparcie i odpowiednia organizacja tego procesu, w tym także obsługa gremiów biorących udział w ocenie projektów.

Prawidłowe zarządzanie RPO WP wiąże się również z zapewnieniem systemu monitorowania realizacji Programu oraz poszczególnych Priorytetów. w tym także pełnym uczestnictwem w jednolitym systemie monitoringu, analizowaniem postępów w ich realizacji, a także badaniem oddziaływania zaangażowanych środków (EFRR i EFS na strukturę społeczno-gospodarczą województwa) oraz oceną stopnia realizacji przyjętych w RPO WP celów. Służyć temu będą badania ewaluacyjne przeprowadzane, zgodnie z przyjętym planem ewaluacji RPO WP, w trakcie realizacji oraz po zakończeniu Programu.

Ukierunkowanie tematyczne

Wsparcie procesu zarządzania i wdrażania RPO WP ukierunkowane jest na realizację przedsięwzięć zapewniających wysoki potencjał administracyjny Instytucji Zarządzającej oraz instytucji pośredniczących/wdrażających, zaangażowanych w proces zarządzania i wdrażania RPO WP. Finansowane będzie przede wszystkim zatrudnienie pracowników oraz ciągle podnoszenie poziomu ich kwalifikacji i umiejętności zawodowych (m.in. szkolenia, studia podyplomowe, staże, kursy językowe, warsztaty, konferencje, wizyty studyjne oraz inne formy doskonalenia zawodowego), a także zapewnienie odpowiedniego standardu środowiska ich pracy (m.in. zapewnienie i utrzymanie powierzchni biurowej, zakup niezbędnego wyposażenia i sprzętów). Istotnym elementem jest także zapewnienie stabilności zatrudnienia i ograniczenie fluktuacji kadry poprzez stosowanie odpowiednich bodźców motywacyjnych obejmujących instrumenty finansowe i organizacyjne.

Realizowane będą także przedsięwzięcia związane z organizacją i funkcjonowaniem sprawnego systemu naboru, oceny i selekcji projektów (np. koszty ekspertów uczestniczących w procesie wyboru projektów, szkolenia ekspertów i innych osób zaangażowanych w proces selekcji projektów) oraz pozostałych elementów systemu zarządzania RPO WP, w tym m.in. kontrolą RPO WP (systemowa, kontrola na miejscu, itp.), obsługą finansową Programu, certyfikacją i monitoringiem jego realizacji (w tym obsługa prac Komitetu Monitorującego RPO WP).

W zakres realizowanych projektów wejdą również przedsięwzięcia związane z ewaluacją *on-going* i *ex-post* oraz badania, analizy i ekspertyzy z zakresu wdrażania i zarządzania Programem.

Sposób realizacji i forma wsparcia

Dotacje.

Beneficjenci

Instytucja Zarządzająca, instytucje pośredniczące/wdrażające.

Wskaźniki produktu

Lp.	Nazwa wskaźnika	Wartość docelowa (2023)	Źródło danych	Częstotliwość monitorowania
1.	Liczba etatomiesięcy finansowanych ze środków pomocy technicznej (szt.)		IZ	raz na kwartał
2.	Liczba przeprowadzonych ewaluacji (szt.)		IZ	raz na rok
3.	Liczba uczestników form szkoleniowych dla instytucji (os.)		IZ	raz na kwartał

Działanie 12.2. Informacja, komunikacja i promocja oraz wsparcie dla beneficjentów

Uzasadnienie realizacji

Sprawne i efektywne wykorzystanie środków w ramach RPO WP uwarunkowane jest w dużej mierze przygotowaniem i wdrożeniem planu komunikacji, który będzie podstawą do efektywnego i skutecznego rozpowszechniania informacji o możliwościach uzyskania wsparcia wśród potencjalnych beneficjentów oraz informowania społeczeństwa województwa o interwencji środków UE na terenie regionu. Nie tylko wpłynie to pozytywnie na przygotowanie dobrej jakości projektów realizujących założone cele RPO WP, ale przede wszystkim przyczyni się do propagowania idei integracji europejskiej wśród mieszkańców województwa.

Istotne znaczenie dla prawidłowego wdrożenia RPO WP ma przygotowanie, zgłoszenie i wdrożenie dobrych i spójnych przedsięwzięć przez beneficjentów znających procedury udzielania zamówień publicznych i zarządzania projektami. Wsparcie wybranych projektów i beneficjentów w zakresie opracowania niezbędnej dokumentacji projektowej przyczyni się do realizacji kluczowych i priorytetowych dla regionu przedsięwzięć.

Ukierunkowanie tematyczne

Wsparcie w zakresie informacji, komunikacji i promocji koncentruje się na zorganizowaniu i wdrożeniu planu komunikacji, który określi system rozpowszechniania informacji o możliwościach uzyskania dofinansowania ze środków EFRR/EFS w ramach RPO WP, a także zapewnieniu informowania społeczności regionu o zaangażowaniu środków EFRR/EFS w województwie.

Finansowane będą głównie przedsięwzięcia związane z realizacją planu komunikacji dla RPO WP, tj. upowszechnianie informacji o możliwości uzyskania wsparcia ze środków EFRR/EFS, kampanie promocyjne ukierunkowane na społeczność regionu oraz ekspertyzy, studia i analizy związane z tą tematyką.

Wsparcie procesu przygotowania i wdrażania projektów ukierunkowane będzie również na dofinansowanie ich przygotowania przez beneficjentów oraz pomoc ekspercką w zakresie spełnienia wymogów związanych z opracowaniem niezbędnej dokumentacji projektowej.

Dofinansowaniem zostanie objęty również system szkoleń i działań doradczych dla beneficjentów obejmujący m.in. prawidłowe zarządzanie, rozliczanie i monitorowanie projektów w ramach RPO WP. Działania te przyczynią się do podniesienia sprawności i umiejętności projektodawców w zakresie wdrażania przedsięwzięć uzyskujących wsparcie.

Sposób realizacji i forma wsparcia

Dotacje.

Beneficjenci

Instytucja Zarządzająca, instytucje pośredniczące/wdrażające.

Wskaźniki produktu

Lp.	Nazwa wskaźnika	Wartość docelowa (2023)	Źródło danych	Częstotliwość monitorowania
1.	Liczba wydanych materiałów informacyjno-promocyjnych (szt.)		IZ	raz na kwartał
2.	Liczba zorganizowanych konferencji, seminariów, spotkań, etc. (szt.)		IZ	raz na kwartał
3.	Liczba uczestników szkoleń dla beneficjentów (osoby)		IZ	raz na kwartał

III. PLAN FINANSOWY

1. Źródłami finansowania RPO WP będą środki EFRR i EFS i towarzyszące im współfinansowanie krajowe. Zgodnie z przyjętą w *Projekcie Umowy Partnerstwa* propozycją podziału ww. funduszy na regionalne programy operacyjne Województwo Pomorskie otrzyma na realizację RPO WP kwotę 1 671 800 000 EUR, w tym 1 198 900 000 EUR ze środków EFRR oraz 472 900 000 EUR z EFS.
2. Wskazana powyżej kwota środków UE jest sumą następujących składowych:
 - a) środki alokowane w oparciu o algorytm podziału funduszy UE między regionalne programy operacyjne (wg tzw. metodologii berlińskiej),
 - b) środki alokowane w wyniku podziału rezerwy programowej, dedykowanej ZIT oraz innym obszarom strategicznej interwencji,
 - c) prealokacji rezerwy wykonania.
3. Łączna wartość RPO WP wyniesie ok. 1 966,8 mln EUR, przy czym wkład krajowy stanowić będzie 295,0 mln EUR.
4. Podstawę obliczania wkładu UE w RPO WP stanowią całkowite wydatki kwalifikowane (publiczne i prywatne).
5. W RPO WP uwzględniona została rezerwa wykonania, stanowiąca 7% całkowitej wartości środków UE. Rezerwa ta ustanowiona jest w każdym Priorytecie w jednakowej proporcji do jej wartości, za wyjątkiem pomocy technicznej.
6. Poziom współfinansowania wszystkich Priorytetów nie będzie wyższy niż 85%.
7. Układ alokacji w podziale na poszczególne lata oraz informacja na temat szacunkowych kwot przeznaczonych na cele związane z dostosowaniem do zmian klimatu w poszczególnych Priorytetach zostaną uzupełnione w późniejszym etapie na podstawie ustaleń z oceny ex-ante.
8. Poniższa tabela prezentuje wstępne szacunki.

Plan finansowy Programu (EUR)

Priorytet	Fundusz	Cel tematyczny	Wkład UE	Wkład krajowy	Finansowanie ogółem	Poziom współfinansowania
			(a)	(b)	(c) = (a) + (b)	(d) = (a) / (c)
1. Komerccjalizacja wiedzy	EFRR	1	143 868 000	25 388 471	169 256 471	85%
2. Przedsiębiorstwa	EFRR	3	155 857 000	27 504 176	183 361 176	85%
3. Edukacja	EFS	10	132 412 000	23 366 824	155 778 824	85%
4. Kształcenie zawodowe	EFRR	10	59 945 000	10 578 529	70 523 529	85%
5. Zatrudnienie	EFS	8	184 431 000	32 546 647	216 977 647	85%
6. Integracja	EFS	9	94 580 000	16 690 588	111 270 588	85%
7. Zdrowie	EFRR	9	95 912 000	16 925 647	112 837 647	85%
		2				
8. Konwersja	EFRR	9	143 868 000	25 388 471	169 256 471	85%
		8				
		6				
9. Mobilność	EFRR	4	287 736 000	50 776 941	338 512 941	85%
		7				
10. Energia	EFRR	4	203 813 000	35 967 000	239 780 000	85%
11. Środowisko	EFRR	5	107 901 000	19 041 353	126 942 353	85%
		6				
12. Pomoc techniczna	EFS	-	61 477 000	10 848 882	72 325 882	85%
Razem EFRR			1 198 900 000	211 570 588	1 410 470 588	85%
Razem EFS			472 900 000	83 452 941	556 352 941	85%
RPO WP ogółem			1 671 800 000	295 023 529	1 966 823 529	85%

IV. ZASADY WYBORU PROJEKTÓW

1. Instytucja Zarządzająca RPO WP przedstawi Komitetowi Monitorującemu do zatwierdzenia procedury i kryteria wyboru projektów zgodne z zasadami niedyskryminacji i przejrzystości oraz zasadami horyzontalnymi.
2. W ramach RPO WP stosowane będą następujące tryby wyboru projektów:
 - a) konkurencyjny – dla projektów wylanianych w konkursie,
 - b) indywidualny – dla przedsięwzięć strategicznych zdefiniowanych w RPS,
 - c) negocjacyjny – dla przedsięwzięć uzgodnionych w ramach ZIT/ZPT,
 - d) inne, zidentyfikowane w toku realizacji Programu.
3. Bez względu na zastosowany tryb, każdy projekt będzie podlegał ocenie formalnej obejmującej m.in. dopuszczalność i aspekty formalno-prawne oraz ocenie wykonalności, weryfikującej jego zasadność i wewnętrzną logikę, a także m.in. kwestie merytoryczne, techniczne, finansowe i ekonomiczne. W ramach trybu konkursowego wszystkie projekty zostaną poddane ocenie strategicznej.
4. W przypadkach, gdy będzie to niezbędne dla zapewnienia komplementarności i kompleksowości interwencji, na etapie oceny i wyboru stosowane będą mechanizmy koordynacyjne uwzględniające wzajemne zależności wspieranych projektów.
5. IZ będzie stosować ww. tryby wyboru projektów w sposób, który w danym obszarze i na określonym etapie wdrażania Programu najskuteczniej przyczyni się do osiągnięcia jego celów.
6. Opis systemu wyboru projektów będzie zawarty w dokumentach wykonawczych do Programu.

V. PODEJŚCIE TERYTORIALNE

1. PODEJŚCIE ZINTEGROWANE

Podjęcie terytorialne w RPO WP planuje się zastosować tam, gdzie:

- a) istnieje silna potrzeba rozwiązania problemów dzięki ponadsektorowej, wielopodmiotowej współpracy,
- b) ww. problemy odnoszą się do terytorium mającego wyraźną odrębność i specyfikę,
- c) istnieją warunki dla skutecznego przeprowadzenia interwencji dzięki podejściu zintegrowanemu.

Realizacja zintegrowanego podejścia terytorialnego będzie oparta na dwóch podstawowych formach:

1. Zintegrowane Inwestycje Terytorialne (ZIT) dla Obszaru Metropolitalnego Trójmiasta (OMT),
2. Zintegrowane Porozumienia Terytorialne (ZPT) dla wybranych miejskich obszarów funkcjonalnych (MOF).

Interwencja RPO WP realizowana w oparciu o podejście tematyczne wykorzystywać będzie uzupełniające formy podejścia terytorialnego w postaci:

1. Elementów mechanizmu Rozwój Lokalny Kierowany przez Społeczność (RLKS),
2. Koncentracji wsparcia na Obszarach Strategicznej Interwencji (OSI).

1.1. Zintegrowane Inwestycje Terytorialne

1. ZIT jest instrumentem zaprojektowanym w ramach polityki spójności UE na lata 2014-2020. Ramowe zasady jego zastosowania zostały ustalone na poziomie krajowym. Instytucjom Zarządzającym RPO pozostawiono możliwość szczegółowego określenia mechanizmów zastosowania tego instrumentu.
2. Realizację ZIT przewiduje się dla OMT, którego zasięg terytorialny określono w *Planie zagospodarowania przestrzennego województwa pomorskiego*.
3. Nie przewiduje się wydzielenia odrębnego Priorytetu dedykowanego podejściu ZIT.
4. Przewiduje się udział Reprezentacji OMT w procesie wylaniania projektów w odniesieniu do części środków alokowanych w ramach wybranych Priorytetów i Działań RPO WP. Udział ten będzie polegał na wylonieniu przedsięwzięć priorytetowych dla OMT w trybie negocjacyjnym, w dwustronnym uzgodnieniu pomiędzy Reprezentacją OMT a Instytucją Zarządzającą. Taki tryb będzie traktowany jako ekwiwalentny wobec strategicznej oceny projektów.
5. Przedsięwzięcia uzgodnione w ww. trybie, pod warunkiem spełnienia kryteriów formalnych i wykonalności, uzyskają dostęp do dedykowanej alokacji wydzielonej w ramach wybranych Priorytetów i Działań Programu.
6. Ostateczne kwoty alokacji dedykowanych ZIT zostaną ustalone w toku realizacji Programu.
7. Szczegółowe zasady i mechanizmy realizacji ZIT dla OMT, a także zakres jego zastosowania tematycznego, będą maksymalnie zbliżone do opisanych poniżej zasad i mechanizmów realizacji ZPT.

1.2. Zintegrowane Porozumienia Terytorialne

1. ZPT to instrument, który został przewidziany w SRWP.
2. Z zastrzeżeniem odrębnego podejścia do OMT, ZPT będą dotyczyły MOF Słupska, Chojnic-Człuchowa, Kwidzyna, Lęborka, Malborka, Starogardu Gdańskiego, Kościerzyny, Bytowa.

3. Przewiduje się udział Reprezentacji MOF w procesie wylaniania projektów w odniesieniu do części środków alokowanych w ramach wybranych Priorytetów i Działań RPO WP. Udział ten będzie polegał na wyłonieniu przedsięwzięć priorytetowych dla danego MOF w trybie negocjacyjnym, w dwustronnym uzgodnieniu między Reprezentacją MOF a Instytucją Zarządzającą. Taki tryb będzie traktowany jako ekwiwalentny wobec strategicznej oceny projektów.
4. Wymaga się, aby partnerska Reprezentacja MOF miała charakter wielosektorowy i obejmowała co najmniej jednostki samorządu terytorialnego oraz organizacje sektora pozarządowego i gospodarczego.
5. Przedmiotem wynegocjowanego ZPT będzie pakiet przedsięwzięć rozwojowych, odnoszących się do różnych obszarów tematycznych RPO WP, ale składających się na wewnętrznie powiązany plan działania służący wykorzystaniu szans rozwojowych i przełamaniu barier cechujących dany obszar.
6. Przedsięwzięcia ujęte w wynegocjowanym ZPT, pod warunkiem spełnienia kryteriów formalnych i wykonalności, uzyskają dostęp do dedykowanej alokacji wydzielonej w ramach wybranych Priorytetów i Działań Programu.
7. Ostateczne kwoty alokacji dedykowanych ZPT zostaną ustalone w toku realizacji Programu.

1.3. Rozwój Lokalny Kierowany przez Społeczność

1. W RPO WP nie przewiduje się wydzielenia dedykowanego Priorytetu dla RLKS.
2. W RPO WP przewiduje się zastosowanie elementów RLKS w ramach tych Priorytetów i Działań, w których szczególnie uzasadnione i efektywne będzie integrowanie rozproszonych i niewielkich w skali aktywności projektowych w większe i zintegrowane wiązki, z wykorzystaniem istniejącego w regionie potencjału organizacyjnego i ludzkiego powstałego dzięki realizacji podejścia LEADER.
3. Dla wybranych Priorytetów i Działań RPO WP określone zostaną typy projektów predestynowane do realizacji w formie pakietów działań społecznych i obywatelskich, m.in. na geograficznym obszarze aktywności Lokalnych Grup Działania (LGD) i Lokalnych Grup Rybackich (LGR). W stosunku do tych typów projektów wprowadzone zostaną preferencje lub konkursy dedykowane dla projektów.
4. Zasady wyżej opisanego podejścia zostaną zdefiniowane w toku realizacji Programu. Powinny one dotyczyć w szczególności takich obszarów tematycznych jak: integracja społeczna, edukacja, zatrudnienie, szczególne potrzeby obszarów problemowych.

1.4. Obszary Strategicznej Interwencji

1. W RPO WP stosowane będą preferencje dla projektów realizowanych na OSI.
2. OSI, zgodnie z zapisami SRWP, są to obszary wyróżniające się specyficznym zestawem cech społecznych, gospodarczych lub środowiskowych, które decydują o występowaniu na ich terenie strukturalnych barier rozwoju lub trwałych i możliwych do aktywowania potencjałów rozwojowych, wobec których winna być adresowana adekwatna tematycznie interwencja publiczna.
3. Koncepcja OSI opiera się na powiązaniu ze sobą trzech podstawowych elementów:
 - a) występowanie określonych barier lub potencjałów rozwojowych,
 - b) ich lokalizacja w przestrzeni,
 - c) ich podatność na określone formy (typy) interwencji publicznej.
4. Preferencje dla tak zdefiniowanych OSI będą stosowane w ramach wybranych Priorytetów i Działań Programu jako jeden z aspektów oceny projektów w ramach konkurencyjnego trybu ich wyboru.

Zakres zastosowania instrumentów terytorialnych (ZIT, ZPT, OSI) w RPO WP przedstawia tabela.

Priorytet i Działanie RPO WP	ZIT	ZPT	OSI
PRIORYTET 1. KOMERCJALIZACJA WIEDZY			
1.1. Ekspansja przez innowacje			
1.2. Transfer wiedzy do gospodarki	x	x	
PRIORYTET 2. PRZEDSIĘBIORSTWA			
2.1. Inwestycje podstawowe			x
2.2. Inwestycje profilowane			
2.3. Aktywność eksportowa			
2.4. Otoczenie biznesu	x	x	x
2.5. Inwestorzy zewnętrzni			x
PRIORYTET 3. EDUKACJA			
3.1. Edukacja przedszkolna		x	x
3.2. Edukacja ogólna	x	x	x
3.3. Indywidualne ścieżki edukacji			
3.4. Jakość kształcenia zawodowego			
3.5. Szkolnictwo wyższe	x	x	x
PRIORYTET 4. KSZTAŁCENIE ZAWODOWE			
4.1. Infrastruktura ponadgimnazjalnych szkół zawodowych			
4.2. Kształcenie zawodowe na poziomie wyższym		x	x
PRIORYTET 5. ZATRUDNIENIE			
5.1. Aktywizacja zawodowa	x	x	x
5.2. Godzenie życia zawodowego i prywatnego	x	x	
5.3. Zdrowie na rynku pracy	x	x	
5.4. Adaptacyjność			
5.5. Nowe mikroprzedsiębiorstwa			x
PRIORYTET 6. INTEGRACJA			
6.1. Włączenie na rynku pracy	x	x	x
6.2. Podmioty ekonomii społecznej	x	x	
PRIORYTET 7. ZDROWIE			
7.1. Zasoby ochrony zdrowia	x	x	x
7.2. Systemy informatyczne i telemedyczne			
PRIORYTET 8. KONWERSJA			
8.1. Rewitalizacja i przestrzenie publiczne	x	x	x
8.2. Obszary o specyficznych potrzebach			x
8.3. Materialne i niematerialne dziedzictwo kulturowe			x
PRIORYTET 9. MOBILNOŚĆ			
9.1. Transport miejski	x	x	x
9.2. Regionalna infrastruktura kolejowa	x	x	
9.3. Regionalna infrastruktura drogowa	x	x	x
PRIORYTET 10. ENERGIA			
10.1. Efektywność energetyczna	x	x	
10.2. Odnawialne źródła energii			
10.3. Redukcja emisji	x	x	x
PRIORYTET 11. ŚRODOWISKO			
11.1. Ograniczanie zagrożeń naturalnych	x	x	x
11.2. Gospodarka odpadami	x	x	
11.3. Gospodarka wodno-ściekowa		x	x
11.4. Ochrona różnorodności biologicznej	x	x	x

2. PODEJŚCIE MAKROREGIONALNE

Ze względu na położenie geograficzne, relatywnie silne powiązania gospodarcze i społeczne z Regionem Morza Bałtyckiego, a także wieloletnią tradycję współpracy, województwo pomorskie aktywnie uczestniczy w procesie wdrażania Strategii UE dla Regionu Morza Bałtyckiego (SUERMB), obejmując m.in. rolę lidera jednego z projektów flagowych w obszarze turystyki.

Powiązania RPO WP z SUERMB zostaną określone na trzech poziomach:

- wskazanie obszarów tematycznych kluczowych z punktu widzenia regionu, w których konieczne jest zapewnienie spójności lub komplementarności z SUERMB oraz koordynacji pomiędzy wsparciem realizowanym w ramach Programu a innymi narzędziami realizacji SUERMB (*poziom 1*),
- ukierunkowanie konkursów lub premiowanie projektów wpisujących się bezpośrednio w realizację Planu Działań SUERMB (*poziom 2*),
- wydatkowanie środków Programu przez beneficjentów poza granicami województwa pomorskiego (przede wszystkim w Regionie Morza Bałtyckiego), o ile będzie to miało bezpośredni wpływ na realizację celów Programu (*poziom 3*).

Powiązanie priorytetów Programu z obszarami priorytetowymi SUERMB przedstawia poniższa tabela.

Priorytety RPO WP	Obszary priorytetowe SUERMB																
	Agri	Bio	Crime	Culture	Education	Energy	Hazards	Health	Innovation	Internal Market	Nutri	Safe	Secure	Ship	SME	Tourism	Transport
Komercjalizacja wiedzy						+			+	+					+		
Przedsiębiorstwa	+					+			+	+					+	+	
Edukacja				+	+												
Kształcenie zawodowe					+												
Zatrudnienie								+		+							
Integracja				+	+			+									
Zdrowie								+									
Konwersja		+		+												+	
Mobilność																	+
Energia		+				+			+						+		
Środowisko	+	+		+		+	+				+					+	

+ (poziom 1) ++ (poziom 2) +++ (poziom 3)

VI. OBSZARY O SZCZEGÓLNYCH POTRZEBACH

1. W ramach SRWP i poszczególnych RPS wskazano różne typy obszarów, na których widoczne są zjawiska ubóstwa, dyskryminacji oraz wykluczenia społecznego. Są to obszary charakteryzujące się:
 - a) niekorzystnymi wskaźnikami w zakresie dochodów własnych gmin na 1 mieszkańca, odsetka bezrobotnych w liczbie ludności w wieku produkcyjnym oraz odsetka gospodarstw domowych objętych pomocą społeczną,
 - b) niskim poziomem aktywności gospodarczej,
 - c) degradacją tkanki społecznej i przestrzennej na obszarze miast, przejawiającą się m.in. uzależnieniem od pomocy społecznej, długotrwałym bezrobociem, wysokim poziomem przestępczości, niską przedsiębiorczością oraz niedostatecznym poziomem warunków mieszkaniowych.
2. Pośrednio, obszarami ubóstwa, dyskryminacji oraz wykluczenia społecznego są także obszary:
 - a) wykazujące deficyty w dostępie do świadczeń zdrowotnych,
 - b) o odsetku dzieci objętych wychowaniem przedszkolnym poniżej średniej wojewódzkiej,
 - c) o najslabszych wynikach egzaminów zewnętrznych na wszystkich etapach edukacji,
 - d) peryferyjne, ale o wysokim potencjale turystyczno-rekreacyjnym środowiska przyrodniczego i kulturowego (m.in. Bory Tucholskie, Ziemia Słowińska, Dolina i Delta Wisły).
3. Na ww. obszary ukierunkowana zostanie (poprzez preferencje terytorialne) kompleksowa interwencja, zarówno w ramach EFS, jak i EFRR. Obrazuje to poniższa tabela.

Obszary	Główne typy planowanych przedsięwzięć	Priorytet RPO WP	Priorytet Inwestycyjny	Fundusz
Ponadprzeciętnego poziomu wykluczenia społecznego	– kompleksowe i zindywidualizowane programy aktywizacji społeczno-zawodowej	Integracja	9.4	EFS
	– rozwój spersonalizowanych i zintegrowanych usług społecznych			
	– rozwój usług opiekuńczych i rehabilitacyjnych			
	– rozwój przestrzeni publicznych	Konwersja	9.2	EFRR
O wysokiej stopie bezrobocia	– kompleksowe rozwiązania w zakresie aktywizacji zawodowej osób pozostających bez pracy	Zatrudnienie	8.5	EFS
O niskim poziomie aktywności gospodarczej	– powstawanie mikroprzedsiębiorstw	Zatrudnienie	8.7	EFS
	– inwestycje rozwojowe poprawiające potencjał konkurencyjny firm, a także ich zdolność do rozszerzania działalności oraz tworzenia trwałych miejsc pracy	Przedsiębiorstwa	3.3	EFRR
	– rozwój usług doradczych dla mikro i małych przedsiębiorstw		3.4	
Zdegradowane przestrzenie i społecznie obszary miejskie	– kompleksowa rewitalizacja	Konwersja	9.2	EFRR

Obszary	Główne typy planowanych przedsięwzięć	Priorytet RPO WP	Priorytet Inwestycyjny	Fundusz
Wykazujące deficyty w dostępie do świadczeń zdrowotnych	<ul style="list-style-type: none"> – tworzenie poradni specjalistycznych w zakresie: kardiologii, diabetologii, onkologii i geriatryi, a także utworzenie sieci centrów zdrowia psychicznego 	Zdrowie	9.1	EFRR
O odsetku dzieci objętych wychowaniem przedszkolnym poniżej średniej wojewódzkiej	<ul style="list-style-type: none"> – tworzenie nowych miejsc edukacji przedszkolnej – podnoszenie jakości edukacji przedszkolnej 	Edukacja	10.1	EFS
O najslabszych wynikach egzaminów zewnętrznych na wszystkich etapach edukacji	<ul style="list-style-type: none"> – kształtowanie kompetencji kluczowych oraz działania związane z edukacją ekologiczną i prozdrowotną uczniów w szkołach podstawowych, gimnazjach i ponadgimnazjalnych – wyrównywanie szans edukacyjnych uczniów – kompleksowe wspomaganie szkół 			
Peryferyjne, o wysokim potencjale turystyczno-rekreacyjnym środowiska przyrodniczego i kulturowego	<ul style="list-style-type: none"> – zagospodarowanie tras turystycznych – budowa/modernizacja infrastruktury żeglarskiej – rozwój infrastruktury o charakterze uzdrowiskowym i sportowo-rekreacyjnej – przekształcanie zdegradowanych obszarów (tzw. <i>brownfield</i>) poprzez nadanie im nowych funkcji gospodarczych 	Konwersja	8.2	EFRR

Ww. obszary korzystać będą także ze wsparcia oferowanego przez Program w skali całego regionu, np. w zakresie rozwoju podmiotów ekonomii społecznej czy godzenia życia zawodowego i prywatnego.

VII. SYSTEM INSTYTUCJONALNY

Wykaz instytucji zaangażowanych w realizację RPO WP prezentuje poniższa tabela.

Instytucja	Nazwa instytucji
Podmiot udzielający desygnacji	Ministerstwo Rozwoju Regionalnego
Instytucja Zarządzająca	Zarząd Województwa Pomorskiego
Instytucja Certyfikująca	Zarząd Województwa Pomorskiego
Instytucja Audytowa	Ministerstwo Finansów
Instytucja odpowiedzialna za trzymywanie płatności z KE	Ministerstwo Finansów

Możliwe jest włączenie instytucji pośredniczących/wdrażających do systemu realizacji Programu.

Wykaz jednostek odpowiedzialnych za wdrażanie Priorytetów RPO WP przedstawia poniższa tabela.

Nazwa Priorytetu	Departament odpowiedzialny za realizację
1. Komerccjalizacja wiedzy	Departament Programów Regionalnych
2. Przedsiębiorstwa	Departament Programów Regionalnych
3. Edukacja	Departament Europejskiego Funduszu Społecznego
4. Kształcenie zawodowe	Departament Programów Regionalnych
5. Zatrudnienie	Departament Europejskiego Funduszu Społecznego
6. Integracja	Departament Europejskiego Funduszu Społecznego
7. Zdrowie	Departament Programów Regionalnych
8. Konwersja	Departament Programów Regionalnych
9. Mobilność	Departament Programów Regionalnych
10. Energia	Departament Programów Regionalnych
11. Środowisko	Departament Programów Regionalnych
12. Pomoc techniczna	<i>Zostanie określony na późniejszym etapie prac</i>

1. ZAANGAŻOWANI PARTNERZY

1. Dla zapewnienia aktywnego udziału partnerów w przygotowaniu Programu powołany został Zespół Konsultacyjny ds. RPO WP.²⁰ W jego skład weszli przedstawiciele:
 - a) właściwych ministrów, w tym ds. rozwoju regionalnego, gospodarki, transportu, budownictwa i gospodarki morskiej; środowiska; pracy i polityki społecznej, nauki i szkolnictwa wyższego, edukacji narodowej, rolnictwa i rozwoju wsi,
 - b) szkół wyższych,
 - c) organizacji przedsiębiorców,

²⁰ Uchwała nr 357/236/13 Zarządu Województwa Pomorskiego z dnia 4 kwietnia 2013 r.

- d) organizacji pracowników,
 - e) Agencji Rozwoju Pomorza,
 - f) Wojewódzkiego Urzędu Pracy,
 - g) Pomorskiej Rady Działalności Pożytku Publicznego,
 - h) Pomorskiej Rady Organizacji Pozarządowych,
 - i) Komitetu Monitorującego RPO WP 2007-2013,
 - j) Podkomitetu Monitorującego PO KL 2007-2013,
 - k) organizacji działających na rzecz przeciwdziałania dyskryminacji równości szans,
 - l) organizacji działających na rzecz zrównoważonego rozwoju i ochrony środowiska,
 - m) Subregionalnych Zespołów Roboczych utworzonych w ramach prac nad SRWP.
2. Zespół Konsultacyjny jest organem doradczo-opiniującym dla Zarządu Województwa Pomorskiego w zakresie przygotowania projektu Programu. Do jego zadań należy: opiniowanie projektów Programu, wypracowywanie, omawianie, analizowanie i konsultowanie rozwiązań w zakresie zagadnień horyzontalnych, finansowych i instytucjonalnych, a także omawianie, analizowanie i opiniowanie wniosków z konsultacji społecznych, oceny ex-ante i strategicznej oceny oddziaływania na środowisko projektu Programu.
3. Na etapie realizacji Programu partnerzy, w tym partnerzy społeczno-gospodarczy oraz organizacje pozarządowe, zostaną aktywnie włączeni w proces wdrażania, monitorowania i ewaluacji RPO WP m.in. poprzez ich udział w pracach Komitetu Monitorującego RPO WP oraz w procesie oceny złożonych projektów.

2. WZMOCNIENIE ZDOLNOŚCI INSTYTUCJONALNYCH PARTNERÓW SPOŁECZNYCH

1. Program kładzie nacisk na aktywne włączenie w jego wdrażanie partnerów społecznych m.in. poprzez stosowanie preferencji dla przedsięwzięć partnerskich realizowanych przy udziale organizacji pozarządowych w ramach Priorytetów współfinansowanych z EFS: 3. *Edukacja*, 5. *Zatrudnienie* oraz 6. *Integracja*.
2. Partnerzy społeczni będą wchodzić w skład Komitetu Monitorującego a tym samym mieć możliwość bezpośredniego uczestnictwa w zarządzaniu Programem m.in. poprzez zatwierdzanie kryteriów wyboru projektów.
3. Partnerzy społeczni, jako beneficjenci Programu, mogą skorzystać ze wsparcia w ramach Priorytetu 12. *Pomoc techniczna*, m.in. na przygotowanie projektów.

VIII. KOORDYNACJA

1. RPO WP nie będzie jedynym źródłem finansowania projektów wzmacniających rozwój społeczno-gospodarczy regionu. Równie ważnym źródłem finansowania będą środki uruchamiane w ramach krajowych programów operacyjnych oraz środki w ramach WPR i WPMiR, a także inne instrumenty wsparcia krajowego i unijnego.
2. Na poziomie krajowym kluczowe znaczenie dla zapewnienia koordynacji i komplementarności interwencji uruchamianych instrumentów będzie miała UP. Zgodnie z jej zapisami główną funkcję koordynującą pełni minister właściwy ds. rozwoju regionalnego przy pomocy Komitetu Koordynującego UP, którego głównym zadaniem będzie zapewnienie koordynacji celów UP, celów tematycznych i priorytetów inwestycyjnych realizowanych w ramach polityki spójności, WPR, WPMiR oraz innych polityk krajowych i unijnych.
3. W województwie pomorskim za zapewnienie koordynacji na poziomie strategicznym dla wszystkich instrumentów interwencji publicznej w latach 2014-2020 odpowiadać będzie Zarząd Województwa przy wsparciu Zespołu Sterującego Strategią. Kluczowym wyzwaniem będzie stworzenie realnych mechanizmów wymuszających systematyczną współpracę między wieloma programami w regionie tak, aby zapewnić skuteczną realizację celów określonych SRWP oraz RPS.
4. Istotną rolę w zakresie koordynacji wsparcia w ramach RPO WP odegra Komitet Monitorujący RPO²¹, który będzie dokonywał przeglądu postępów realizacji celów oraz osiągniętych efektów Programu.
5. Kluczowe znaczenie dla zapewnienia koordynacji i komplementarności interwencji krajowej i unijnej w regionie odegra efektywne wykorzystanie kontraktu terytorialnego (KT), przewidzianego w *Krajowej Strategii Rozwoju Regionalnego 2010-2020*²². Przedmiotem tej umowy między rządem a regionem będzie m.in. uzgodniony wykaz przedsięwzięć priorytetowych do realizacji w danym regionie. KT ustali m.in.:
 - a) podmioty odpowiedzialne za przygotowanie i realizację ww. przedsięwzięć,
 - b) harmonogram przygotowania i realizacji ww. przedsięwzięć,
 - c) zasady finansowania ww. przedsięwzięć (w tym określone konkretne programy operacyjne),
 - d) zakres i sposób zaangażowania RPO WP w realizację poziomów koncentracji określonych w UP.
6. Szczególną formą koordynacji wsparcia w ramach RPO WP będą ZIT/ZPT. Ich przedmiotem będą wynegocjowane i uzgodnione między IZ RPO WP a Reprezentacjami MOF wielotematyczne pakiety przedsięwzięć. Uzyskają one priorytetowy dostęp do różnych instrumentów wsparcia pozostających w dyspozycji IZ. W toku negocjacji i dokonywanych uzgodnień identyfikowane będą również przedsięwzięcia kwalifikujące się do wsparcia w ramach innych instrumentów finansowych, niebędących bezpośrednio w dyspozycji IZ RPO WP. Dla takich przedsięwzięć określona zostanie najbardziej właściwa ścieżka ubiegania się o wsparcie finansowe.
7. Zarys zewnętrznej komplementarności RPO WP wraz z identyfikacją możliwych obszarów synergii Programu z innymi – unijnymi i krajowymi – instrumentami finansowymi, przedstawiono w tabeli.

²¹ Rozważane jest powierzenie Komitetowi Monitorującemu RPO zadań związanych z monitorowaniem innych objętych UP programów, które będą realizowane na obszarze województwa pomorskiego.

²² Zaakceptowana przez Radę Ministrów 13 lipca 2010 r.

Priorytet RPO WP	Instrumenty komplementarne	Możliwe obszary komplementarności i synergii
Komercjalizacja wiedzy	Horyzont 2020 ²³	<ul style="list-style-type: none"> – rozwój infrastruktury badawczej – wsparcie badań naukowych i rozwoju nowych technologii – wsparcie działalności innowacyjnej przedsiębiorstw – dostęp do kapitału na inwestycje podwyższonego ryzyka
	COSME ²⁴	<ul style="list-style-type: none"> – wsparcie konkurencyjności, w tym innowacyjności przedsiębiorstw, szczególnie sektora MŚP
	PO IR	<ul style="list-style-type: none"> – rozwój infrastruktury badawczej – wsparcie badań naukowych i rozwoju nowych technologii – wsparcie działalności innowacyjnej przedsiębiorstw, w tym działalności w ramach klastrów i powiązań kooperacyjnych – dostęp do kapitału na inwestycje podwyższonego ryzyka
	PO WER	<ul style="list-style-type: none"> – wsparcie kompetencji kadr sektora nauki
	Programy NCBiR i PARP	<ul style="list-style-type: none"> – wsparcie badań naukowych i rozwoju nowych technologii – wsparcie działalności innowacyjnej przedsiębiorstw, szczególnie sektora MŚP – współpraca MŚP z sektorem nauki
Przedsiębiorstwa	COSME	<ul style="list-style-type: none"> – wsparcie konkurencyjności, w tym innowacyjności przedsiębiorstw, szczególnie sektora MŚP – poprawa dostępu MŚP do finansowania w formie kapitału lub pożyczek – poprawa dostępu do rynków zagranicznych – wsparcie w zakresie promowania rozwoju wykorzystania energii odnawialnej i efektywności energetycznej przez przedsiębiorców
	PO IR	<ul style="list-style-type: none"> – wsparcie działalności innowacyjnej przedsiębiorstw, w tym działalności w ramach klastrów i powiązań kooperacyjnych – internacjonalizacja działalności przedsiębiorstw – dostęp do kapitału na inwestycje podwyższonego ryzyka – rozwój infrastruktury oraz usług instytucji otoczenia
	PO PC	<ul style="list-style-type: none"> – zwiększenie zastosowania technologii informacyjno-komunikacyjnych w obszarze usług publicznych – wprowadzaniu do praktyki gospodarczej najnowocześniejszych rozwiązań cyfrowych, służących zarówno wewnętrznej informatyzacji przedsiębiorstwa, jak i jego działalności rynkowej
Edukacja	Erasmus dla wszystkich ²⁵	<ul style="list-style-type: none"> – modernizacja systemów szkolenia – możliwość uczenia się osób indywidualnych – współpraca instytucjonalna między placówkami edukacyjnymi, a przedsiębiorstwami
	PO WER	<ul style="list-style-type: none"> – poprawa jakości kształcenia – zwiększenie powiązania systemu edukacji i umiejętności osób z potrzebami rynku pracy – lepszy dostęp do wysokiej jakości usług edukacyjnych

²³ Horyzont 2020 – pakiet na rzecz rozwoju badań naukowych, innowacji i konkurencyjności w Europie. Dotyczy głównie przekształcania odkryć naukowych w innowacyjne produkty i usługi, które mają otworzyć nowe możliwości dla przedsiębiorstw i poprawić jakość życia.

²⁴ COSME – program dedykowany podnoszeniu konkurencyjności MŚP. Stanowi kontynuację Programu na rzecz Przedsiębiorczości i Innowacji EIP. Do jego głównych celów należą: ułatwienie dostępu dla MŚP do finansowania, stworzenie przyjaznego środowiska dla przedsiębiorczości, promowanie kultury przedsiębiorczości, podnoszenie zrównoważonej konkurencyjności w sektorze MŚP i wsparcie jego internacjonalizacji.

²⁵ Erasmus dla wszystkich – program, który łączy wszystkie dotychczasowe inicjatywy UE w dziedzinie kształcenia, szkolenia, młodzieży i sportu, obejmujące UE i państwa trzecie. Jego celem jest tworzenie nowych możliwości w zakresie doskonalenia umiejętności i zwiększania szans na rynku pracy dla studentów, uczestników szkoleń, młodzieży, nauczycieli oraz osób pracujących z młodzieżą.

Priorytet RPO WP	Instrumenty komplementarne	Możliwe obszary komplementarności i synergii
Kształcenie zawodowe	Erasmus dla wszystkich	<ul style="list-style-type: none"> – modernizacja systemów szkolenia – poprawa jakości kształcenia – zwiększenie powiązania systemu edukacji i umiejętności osób z potrzebami rynku pracy – lepszy dostęp do wysokiej jakości usług edukacyjnych – wspieranie przedsiębiorczości
	COSME	– rozwój umiejętności i postaw sprzyjających przedsiębiorczości, zwłaszcza wśród nowych przedsiębiorców, ludzi młodych i kobiet
	PO WER	– działania na rzecz zwiększenia zatrudnienia
Zatrudnienie	Erasmus dla wszystkich	<ul style="list-style-type: none"> – wzmacnianie umiejętności oraz szans na zatrudnianie – modernizacja systemów szkolenia – wspieranie przedsiębiorczości
	Program na rzecz przemian i innowacji społecznych 2014-2020	<ul style="list-style-type: none"> – promowanie zatrudnienia poprzez zwiększenie dostępności do zwrotnych instrumentów finansowych – promowanie mobilności przestrzennej
	Europejski Fundusz Dostosowań do Globalizacji	– kompleksowe wsparcie dla pracowników zwalnianych w wyniku zmian strukturalnych
	COSME	– rozwój umiejętności i postaw przedsiębiorczych, zwłaszcza wśród nowych przedsiębiorców, ludzi młodych i kobiet
	PO WER	<ul style="list-style-type: none"> – wsparcie na rzecz łączenia życia zawodowego i rodzinnego – działania na rzecz zwiększenia zatrudnienia
Integracja	PO WER	– włączenie społeczne i walka z ubóstwem
	Program na rzecz przemian i innowacji społecznych	– wsparcie przedsiębiorczości społecznej
	Europejski Fundusz Pomocy Najbardziej Potrzebującym	– wsparcie integracji oraz aktywizacji osób najbardziej potrzebujących (np. bezdomnych, skrajnie ubogich)
	Europejski Fundusz Migracji i Azylu	– wsparcie integracji oraz aktywizacji obywateli państw trzecich
Zdrowie	PO PC	– zwiększenie zastosowania technologii informacyjno-komunikacyjnych w obszarze usług publicznych
	PO IŚ	<ul style="list-style-type: none"> – oddziały szpitalne w ponadregionalnych podmiotach leczniczych w zakresie chorób układu krążenia, układu oddechowego, układu kostno-stawowo-mięśniowego, nowotworowych i psychicznych – wsparcie ratownictwa medycznego (SOR, CU, oddziały współpracujące z ratownictwem)
	PO WER	– zwiększenie bezpieczeństwa i efektywności systemu ochrony zdrowia
Konwersja	PO IŚ	– ochrona, zachowanie i zabezpieczenie obiektów dziedzictwa kulturowego i obiektów zabytkowych
	PO WER	– rozwój aktywnej integracji zawodowo-społecznej osób, rodzin i lokalnych społeczności
Mobilność	LIFE+	– Wsparcie zrównoważonego rozwoju transportu miejskiego
	Connecting Europe Facility	– uzupełnienie połączeń drugo- i trzeciorzędnych z siecią TEN-T
	PO IŚ	<ul style="list-style-type: none"> – rozwój infrastruktury transportowej – zwiększenie dostępności do europejskiej sieci transportowej
	Narodowy program przebudowy dróg lokalnych	– budowa, przebudowa i remonty dróg lokalnych (powiatowych i gminnych)

Priorytet RPO WP	Instrumenty komplementarne	Możliwe obszary komplementarności i synergii
Energia	LIFE+	<ul style="list-style-type: none"> – wsparcie rozwoju gospodarki niskoemisyjnej i energooszczędnej – zwiększenie udziału odnawialnych źródeł energii
	Connecting Europe Facility	<ul style="list-style-type: none"> – rozwój infrastruktury energetycznej
	Norweski Mechanizm Finansowy, Mechanizm Finansowy EOG	<ul style="list-style-type: none"> – wsparcie w zakresie efektywności energetycznej i odnawialnych źródeł energii – wsparcie w zakresie poprawy jakości powietrza
	PO IŚ	<ul style="list-style-type: none"> – zwiększenie efektywności energetycznej – zwiększenie wykorzystania OZE, w tym rozwój elektroenergetycznych sieci dystrybucyjnych – wspieranie przejścia na gospodarkę niskoemisyjną, w tym rozbudowa sieci ciepłowniczych, rozwój zrównoważonego transportu miejskiego i wymiana źródeł ciepła
	Fundusz Termomodernizacji i Remontów BGK	<ul style="list-style-type: none"> – poprawa efektywności energetycznej
	Programy NFOŚiGW i WFOŚiGW	<ul style="list-style-type: none"> – poprawa efektywności energetycznej – upowszechnianie wykorzystania OZE – rozwój systemów scentralizowanego zaopatrzenia w ciepło
Środowisko	LIFE+	<ul style="list-style-type: none"> – poprawa jakości powietrza – ochrona przyrody i różnorodności biologicznej – ochrona i zrównoważone korzystanie z zasobów naturalnych, w tym gospodarki wodnej – rozwój efektywnego systemu gospodarki odpadami – adaptacja do zmian klimatu, w tym wzmacnianie odporności na zagrożenia naturalne
	Norweski Mechanizm Finansowy, Mechanizm Finansowy EOG	<ul style="list-style-type: none"> – wsparcie ochrony różnorodności biologicznej – monitoring środowiska
	Programy NFOŚiGW i WFOŚiGW	<ul style="list-style-type: none"> – rozwój efektywnego systemu gospodarki odpadami, rekultywacja zamkniętych składowisk – ochrona przyrody i różnorodności biologicznej – podnoszenie poziomu świadomości ekologicznej i kształtowanie postaw ekologicznych – monitoring stanu środowiska
	PO IŚ	<ul style="list-style-type: none"> – wsparcie działań nakierowanych na zapobieganie i minimalizację skutków wystąpienia ryzyk, w tym: powodzi, suszy oraz rozwoju małej retencji – wsparcie w zakresie rozwoju systemu ratownictwa – rozwój systemu gospodarki odpadami – wsparcie kompleksowej gospodarki wodno-ściekowej – wsparcie zagospodarowania osadów ściekowych – wsparcie w zakresie ochrony różnorodności biologicznej

IX. WARUNKOWOŚĆ EX-ANTE

- Przeprowadzony na poziomie krajowym przegląd adekwatności warunków ex-ante dla poszczególnych programów operacyjnych, pozwolił na identyfikację dwóch obszarów, w ramach których konieczne będzie bezpośrednie zaangażowanie władz regionalnych. Są to:
 - Warunek 1.1. *Badania naukowe i innowacje*, który wymaga istnienia krajowych lub regionalnych strategicznych ram polityki w dziedzinie badań i innowacji na rzecz inteligentnych specjalizacji,
 - Warunek 6.2. *Gospodarka odpadami*, który wymaga promowania zrównoważonych gospodarczo i środowiskowo inwestycji w sektorze gospodarki odpadami, w szczególności poprzez opracowanie planów gospodarki odpadami zgodnych z Dyrektywą 2008/98/WE w sprawie odpadów oraz z hierarchią postępowania z odpadami.
- Spełnienie pozostałych warunków ex-ante spoczywać będzie na poziomie krajowym (rządowym).
- Ocenę spełnienia warunków ex-ante w województwie pomorskim przedstawia poniższa tabela.

Warunek ex-ante	Priorytet RPO WP	Spełnienie warunku ex-ante	Uzasadnienie	Dodatkowe uwagi
1.1. Badania naukowe i innowacje	Komercjalizacja wiedzy	tak	Jedną z zasad horyzontalnych SRWP jest zasada inteligentnej specjalizacji, zgodnie z którą interwencja publiczna powinna być ukierunkowana na uruchamianie i wykorzystywanie potencjałów istotnych dla regionu branż gospodarczych. RPS w zakresie rozwoju gospodarczego, będący 1 z 6 zasadniczych narzędzi realizacji SRWP, określił mechanizm, zasady oraz tryb identyfikacji i weryfikacji inteligentnych specjalizacji w województwie pomorskim.	
	Przedsiębiorstwa			
6.2. Gospodarka odpadami	Środowisko	tak lub częściowo	Uchwalony przez Sejmik Województwa w dniu 25 czerwca 2012 r. <i>Plan gospodarki odpadami dla województwa pomorskiego 2018</i> uwzględnia działania mające na celu utworzenie nowoczesnego i skutecznego systemu gospodarki odpadami. Wskazuje on regiony gospodarki odpadami komunalnymi w województwie oraz określa szczegółowe potrzeby w zakresie regionalnych instalacji do przetwarzania odpadów komunalnych.	W przypadku braku notyfikacji KE w zakresie zgodności <i>Plan gospodarki odpadami dla województwa pomorskiego 2018</i> z Dyrektywą 2008/98/WE dokument ten zostanie odpowiednio zmodyfikowany.

X. UŁATWIENIA DLA BENEFICJENTÓW

1. Większość obowiązków leżących po stronie beneficjentów wynika wprost z przepisów prawa UE oraz krajowego. W związku z tym działania mające na celu zmniejszenie obciążeń administracyjnych dla beneficjentów RPO WP podejmowane będą tylko w zakresie możliwym do modyfikacji ze strony IZ.
2. IZ RPO WP będzie kontynuowała działania zmierzające do wprowadzenia możliwie najszerszego katalogu uproszczeń dla beneficjentów. Działania te dotyczyć będą w szczególności:
 - a) wprowadzenia elektronicznej komunikacji beneficjentów z instytucjami systemu zarządzania i wdrażania RPO WP,
 - b) zapewnienia kompleksowej informacji za pośrednictwem sieci punktów informacyjnych i mediów społecznościowych, w tym rozbudowa portalu internetowego dotyczącego wszystkich programów operacyjnych realizowanych w regionie,
 - c) prowadzenia szkoleń i spotkań informacyjnych dla beneficjentów dotyczących aplikowania, realizacji, rozliczania, sprawozdawczości i kontroli projektów realizowanych w ramach RPO WP,
 - d) koncentracji sprawozdawczości na gromadzeniu danych najistotniejszych z punktu widzenia monitorowania RPO WP,
 - e) uproszczenia procedur realizacji i rozliczenia projektów, w tym m.in. zastosowania stawek ryczałtowych dla projektów generujących dochód i rozbudowy systemu zaliczkowego,
 - f) zastosowania zasad prostej polszczyzny w dokumentach kierowanych do beneficjentów.
3. Ponadto w województwie pomorskim uruchomiona została baza PROJEKTY 2020, która ma na celu przygotowanie maksymalnej liczby jak najlepszych przedsięwzięć (w szczególności kompleksowych) do realizacji w perspektywie finansowej 2014-2020. Przedsięwzięcia te powinny być zgodne z celami SRWP i RPS oraz wpisywać się w cele określone na poziomie UE. Baza obejmuje przedsięwzięcia znajdujące się na różnych etapach przygotowania do realizacji.
4. W trakcie realizacji Programu planuje się regularne prowadzenie oceny obciążeń administracyjnych nakładanych na beneficjentów, a także działania służące ich zmniejszeniu i upowszechnianiu dobrych praktyk.

XI. ZASADY HORYZONTALNE

1. ZRÓWNOWAŻONY ROZWÓJ

1. Zgodnie z definicją zawartą w ustawie *Prawo ochrony środowiska*, zrównoważony rozwój to taki rozwój społeczno-gospodarczy, w którym następuje proces integrowania działań politycznych, gospodarczych i społecznych, z zachowaniem równowagi przyrodniczej oraz trwałości podstawowych procesów przyrodniczych dla zagwarantowania możliwości zaspokajania podstawowych potrzeb poszczególnych społeczności lub obywateli współczesnego pokolenia, jak i przyszłych pokoleń.
2. Na gruncie RPO WP ideę rozwoju zrównoważonego należy łączyć z jednym z priorytetów Strategii EUROPA 2020, gdzie dążenie do rozwoju zrównoważonego polega głównie na wspieraniu gospodarki efektywniej korzystającej z zasobów, bardziej przyjaznej środowisku i bardziej konkurencyjnej.
3. Zasada zrównoważonego rozwoju została uwzględniona w RPO WP w następujących Priorytetach:
 - a) Priorytet 1. *Komercjalizacja wiedzy* – w zakresie wspierania i rozwoju innowacji oraz transferu wiedzy do gospodarki, gdzie preferowane będą przedsięwzięcia przyczyniające się do oszczędności surowców i energii oraz ograniczenia emisji szkodliwych substancji do środowiska,
 - b) Priorytet 2. *Przedsiębiorstwa* – w zakresie wdrażania nowych rozwiązań proekologicznych, zapobiegania powstawania i ograniczeniu emisji do środowiska oraz racjonalnej gospodarce zasobami i surowcami naturalnymi, a także wdrażania systemów zarządzania środowiskowego,
 - c) Priorytet 8. *Konwersja* – w zakresie obszarów o specyficznych problemach, gdzie realizowane przedsięwzięcia mają służyć zmianie profilu prowadzonej gospodarki, a zarazem ograniczeniu negatywnego wpływu na środowisko, a także w zakresie dziedzictwa kulturowego, gdzie preferowane będą projekty przyczyniające się do poprawy efektywności wykorzystania zasobów i redukcji negatywnych oddziaływań środowiskowych,
 - d) Priorytet 9. *Mobilność* – w zakresie transportu miejskiego przyczyniającego się do redukcji negatywnych oddziaływań środowiskowych związanych ze zmniejszeniem zapotrzebowania na wykorzystanie indywidualnych środków transportu samochodowego, a także w zakresie rozbudowy regionalnej infrastruktury transportu kolejowego,
 - e) Priorytet 10. *Energia* – w zakresie efektywności energetycznej, wykorzystania OZE oraz redukcji emisji pozwalających na obniżenie emisji zanieczyszczeń do powietrza, pochodzącej z produkcji energii oraz ograniczenia tzw. niskiej emisji, szczególnie na obszarach, gdzie stwierdzono przekroczenia standardów jakości powietrza,
 - f) Priorytet 11. *Środowisko* – w zakresie odporności na klęski żywiołowe, efektywności wykorzystania zasobów w szczególności ponownego wykorzystania odpadów, budowy infrastruktury odbioru i oczyszczania ścieków oraz ochrony różnorodności biologicznej.
4. W przedsięwzięciach realizowanych w ramach RPO WP uwzględniona będzie kwestia łagodzenia i adaptacji do zmian klimatu. Polega to na ocenie finansowanych przedsięwzięć infrastrukturalnych z punktu widzenia ich wpływu na zmiany klimatu, mając na uwadze aspekt łagodzenia skutków zmian klimatycznych, adaptacji do nich oraz odporności realizowanych inwestycji infrastrukturalnych na skutki zmian klimatu i powiązane z tym zagrożenia klęskami żywiołowymi. Dotyczyć to będzie również przedsięwzięć „miękkich”, w szczególności w zakresie budowania kompetencji ekologicznych oraz kształtowania świadomości ekologicznej mieszkańców.

2. RÓWNOŚĆ SZANS I ZAPOBIEGANIE DYSKRYMINACJI

1. Dla zapewnienia równych szans wszystkim grupom, a w szczególności narażonym na dyskryminację, w ramach Programu podjęte zostaną działania służące:
 - a) sprofilowaniu prowadzonej interwencji (zarówno finansowanej z EFRR, jak i EFS),
 - b) zapewnieniu właściwego przebiegu procesu przygotowania i realizacji Programu.
2. Do głównych grup narażonych na dyskryminację w regionie należą: kobiety, osoby młodsze (do 30 roku życia), starsze (50+), a także długotrwale bezrobotne, niepełnosprawne oraz wykluczone społecznie i zagrożone takim wykluczeniem.
3. Zgodnie z zapisami SRWP zasada równości szans i zapobiegania dyskryminacji potraktowana zostanie horyzontalnie i znajdzie odzwierciedlenie we wszystkich projektach realizowanych w Programie. W szczególności, zasada ta realizowana będzie poprzez następujące Priorytety RPO WP:
 - a) Priorytet 3. *Edukacja*, m.in. poprzez wyrównywanie dostępu do wysokiej jakości edukacji, a także pełnego włączenia uczniów z niepełnosprawnościami i zaburzeniami rozwoju,
 - b) Priorytet 5. *Zatrudnienie*, m.in. poprzez koncentrację działań w zakresie aktywizacji zawodowej na grupach defaworyzowanych oraz wspieranie działań na rzecz godzenia życia zawodowego i prywatnego,
 - c) Priorytet 6. *Integracja*, m.in. poprzez kompleksowe działania na rzecz aktywizacji społeczno-zawodowej osób wykluczonych społecznie i zagrożonych takim wykluczeniem (w tym wsparcie dla podmiotów ekonomii społecznej),
 - d) Priorytet 7. *Zdrowie*, m.in. poprzez działania ukierunkowane na poprawę dostępności do wysokiej jakości usług zdrowotnych w zakresie chorób cywilizacyjnych,
 - e) Priorytet 8. *Komwersja*, m.in. poprzez aktywizację społeczno-zawodową grup defaworyzowanych zamieszkujących zdegradowane (społecznie i gospodarczo) obszary miejskie,
 - f) Priorytet 9. *Mobilność*, m.in. poprzez wspieranie rozwoju transportu zbiorowego, który sprzyja poprawie mobilności zawodowej i aktywności społecznej mieszkańców regionu.
4. Ponadto, w Programie zawarto szereg preferencji sprzyjających realizacji projektów przez organizacje pozarządowe, w tym także przez organizacje zajmujące się kwestią przeciwdziałania dyskryminacji oraz wyrównywania szans osób z grup narażonych na nierówne traktowanie.
5. W procesie przygotowania i realizacji Programu zapewnione zostanie m.in.:
 - a) włączenie organizacji pozarządowych związanych z problematyką przeciwdziałania dyskryminacji i wykluczenia społecznego w prace Zespołu Konsultacyjnego i Komitetu Monitorującego,
 - b) uwzględnienie zasady równości szans i zapobiegania dyskryminacji w procesie wyboru projektów,
 - c) prowadzenie działań informacyjno-promocyjnych dotyczących zasady równości szans i zapobiegania dyskryminacji, np. poprzez inicjatywy kierowane do osób niepełnosprawnych.

3. RÓWNOŚĆ PŁCI

1. Realizacja zasady równości płci jest bezpośrednio powiązana z realizacją zasady równości szans i zapobiegania dyskryminacji. Działania podejmowane na rzecz realizacji obu tych zasad powinny być zatem ściśle powiązane i skoordynowane.
2. W celu zapewnienia równości płci w ramach Programu podjęte zostaną działania służące:
 - a) sprofilowaniu prowadzonej interwencji (zarówno finansowanej z EFRR, jak i EFS),
 - b) zapewnieniu właściwego przebiegu procesu przygotowania i realizacji Programu.
3. Zgodnie z zapisami SRWP zasada równości płci potraktowana zostanie horyzontalnie i powinna mieć odzwierciedlenie we wszystkich projektach realizowanych w ramach Programu. W szczególności, zasada równości płci realizowana będzie poprzez następujące Priorytety RPO WP:
 - a) Priorytet 5. *Zatrudnienie*, m.in. poprzez koncentrację działań w zakresie aktywizacji zawodowej na grupach defaworyzowanych (w tym kobietach) oraz wspieranie działań na rzecz godzenia życia zawodowego i prywatnego,
 - b) Priorytet 6. *Integracja*, m.in. poprzez kompleksowe działania na rzecz aktywizacji społeczno-zawodowej osób biernych zawodowo (w tym kobiet),
 - c) Priorytet 7. *Zdrowie*, m.in. poprzez działania ukierunkowane na poprawę dostępności do wysokiej jakości usług zdrowotnych w zakresie chorób cywilizacyjnych.
4. Ponadto, w Programie zawarto szereg preferencji sprzyjających realizacji projektów przez organizacje pozarządowe, w tym także przez organizacje zajmujące się kwestią równości płci.
5. W procesie przygotowania i realizacji Programu zapewnione zostanie m.in.:
 - a) włączenie organizacji pozarządowych związanych z problematyką równości płci w prace Zespołu Konsultacyjnego i Komitetu Monitorującego,
 - b) uwzględnienie zasady równości płci w procesie wyboru projektów,
 - c) prowadzenie działań informacyjno-promocyjnych dotyczących zasady równości płci, np. poprzez specjalne inicjatywy kierowane do kobiet powracających na rynek pracy.